100. výročie narodenia Ondreja Pavlíka str. 28
Kriticky a lapidárne str. 26
Z nových kníh str. 37
Svätorečenie Gustáva Husáka str. 32

Ročník XII. číslo 2/2016

Prometheus

Časopis pre občiansku spoločnosť a humanizmus

www.prometheus.sk

Marina Čarnogurská Veľvyslankyňa humanizmu 2016 s. 14

Nové pokusy proti štátnej škole str. 30
Islam a kresťanstvo str. 34
Z rokovania ÚR Spoločnosti Prometheus str. 10
Zo sesterských časopisov str. 23

Obsah čísla

3 Dnešný islam nie je náboženstvom mieru, ale náboženstvom útlaku a neznášanlivosti

4 Cirkev a štát od 1. svetovej vojny do súčasnosti (4. časť)

10 Ústredná rada Spoločnosti Prometheus pripravovala Deň humanistov 2016

11 Deň humanistov 2016 v tradičnom duchu

14 Všetkých nás „jedna mater mala“

16 Chcem pracovať a tešiť sa z pekných vecí a vzťahov

19 Ničí Richard Dawkins svoju reputáciu?

23 Zo sesterských časopisov

25 Japonsko bolo na pokraji jadrovej katastrofy

26 Kriticky a lapidárne

28 100. výročie narodenia Ondreja Pavlíka

30 Nové pokusy proti štátnej škole

32 Svätorečenie Gustáva Husáka

33 Kto sú a čo chcú českí skeptici

34 Islam a kresťanstvo

35 Vtipy J. V. Stalina

37 Z nových kníh

38 Historicko-právna príloha

Vážení čitatelia,

Náš časopis vydávame pre potreby členov Spoločnosti Prometheus i pre širokú verejnosť a záujemcov o humanizmus, ako moderné hnutie, ktoré presadzuje demorkaciu, seklulárny štát, odluku cirkví od štátu a nenáboženský pohľad na svet v jeho rôznych formách od voľnomyšlienkarstva až po ateizmus.

Odovzdávame vám do rúk 2. číslo 12. ročníka a prajeme príjemné čítanie.

Svoje podnety a príspevky do ďalších čísel posielajte, prosím, na adresu Spoločnosti Prometheus alebo elektronicky na túto adresu e-mailu: prometheus.casopis@gmail.com

Autorom fotografii na stranách 11 - 17 a na prednej a zadnej strane obálky je Peter Porubčan

PROMETHEUS

Časopis pre občiansku spoločnosť a humanizmus

XII. ročník, číslo 2/2016

Vydáva:

Spoločnosť Prometheus, združenie svetských humanistov,

Pod Banošom 14

974 11 Banská Bystrica

Tel.: +421 910 908 418

Web: http://www.prometheus.sk/

Predseda: Roman Hradecký

Redakcia časopisu

Šéfredaktor: Matej Beňo

Redakčná rada: M. Baťala, M. Beňo, J. Horváth, R. Hradecký, L. Hubenák, F. Jedinák, B. Kvasnička, I. Poliak, Ľ. Rešovská

E-mail redakcie:

prometheus.casopis@gmail.com

Názory autorov nie sú vždy súhlasné s názormi redakcie.

Registračné číslo:

EV 1943/08

ISSN: 1336 - 6424

Internetové vydanie

Dnešný islam nie je náboženstvom mieru, ale náboženstvom útlaku a neznášanlivosti

Kacem El Ghazzali: Islam today is not a religion of peace, but of oppression and intolerance

Abstract:

Translation of an article written for the Huffington Post by a Moroccan atheist, human rights activist and representative of the International Humanist and Ethical Union at the UN human rights council.

Kacem El Ghazzali vystupuje na samite v Ženeve

Po nedávnych teroristických útokoch vykonaných v mene Alaha v Bruseli, Paríži a všade inde, sa debata znova otočila smerom k otázke, či islam je, ako často počujeme, náboženstvom mieru. Na zodpovedanie tejto otázky treba si položiť túto podotázku: čo to znamená byť mierumilovný moslim? Stačí, že sa moslim dištancuje od skutkov Islamského štátu, hoci zároveň odmieta koncept univerzálnych ľudských práv, akými sú napr. sloboda vyznania a presvedčenia?

O tejto otázke teraz nebudem diskutovať z teologického hľadiska, lebo takýto prístup je neproduktívny. V Koráne i v hadísoch (hadís = novina, správa, rozprávanie; pôvodne ústne zachovaná výpoveď o činoch a skutkoch proroka Mohameda – pozn. prekl.) nachádzame jednak násilné, jednak mierumilovné verše. Namiesto toho sa zameriam na náboženstvo z hľadiska jeho aktuálnych sociálnych praktik, aby som sa pokúsil analyzovať podmienky v krajinách, v ktorých moslimovia tvoria väčšinu spoločnosti.

Prevažuje tolerancia a spoločenský zmier vo väčšine moslimských krajín, ktoré islam zakotvuje vo svojich právnych systémoch, resp. v ktorých je právo založené na islame? V súčasnosti sú takmer vo všetkých takýchto krajinách ateisti, odpadlíci od islamu a konvertiti k iným náboženstvám perzekvovaní.

Podľa mimovládnej organizácie Medzinárodnej humanistickej a etickej únie na Zemi existuje dovedna 13 krajín, v ktorých je prihlásenie sa k ateismu trestané najvyšším trestom - trestom smrti. Všetky tieto krajiny sú v mnohom odlišné, avšak napriek tomu majú jednu spoločnú charakteristiku - vo všetkých z nich je islam štátnym náboženstvom.

V každom náboženstve mieru by mali byť slobody svedomia, vyznania a presvedčenia zaručené všetkým. Ten, kto nepozná túto problematiku, by mohol povedať, že islam niečo také spĺňa. Tento človek by si mohol myslieť, že v predchádzajúcom odseku spomenutý problém je iba problémom zákonov daných krajín, ktoré nereflektujú skutočnú vôľu tamojších moslimov.

Žiaľ, fakty hovoria niečo iné. Situácia, keď sa dav rozzúrených moslimov nahrnie do ulíc, aby v štýle strážcov morálky a práva potrestal, či požadoval potrestanie tých, ktorí sú považovaní za odpadlíkov či rúhačov, nie sú nijako zvláštnym a raritným javom.

Napr. v Mauretánii sa v r. 2015 po piatkových modlitbách dav rozzúrených moslimov dožadoval trestu smrti pre blogera Mohameda Ould Cheikh Mkheitira. Jeho hriech? Odvážil sa vo svojom článku kritizovať otroctvo v Mauretánii, pričom vo svojom texte uviedol, že prorok Mohamed a tradičné interpretácie islamu otroctvo schvaľujú.

Iný príklad je z Bangladéša. V r. 2013 sa ulice bangladéšskeho hlavného mesta Dháka naplnili rozzúreným davom, ktorý protestoval proti ateistom. Od tejto doby došlo k niekoľkým ďalším takýmto zhromaždeniam, a piati blogeri boli zabití bangladéšskymi moslimskými fundamentalistami. Zabití blogeri obhajovali vedu a racionalitu, bránili tam žijúce menšiny a ľudské práva; občas kritizovali a satirizovali náboženstvo.

Podľa zisťovania PewResearchCenter z roku 2013, majorita moslimov podporuje zavedenie islamského práva šaría vo svojich krajinách: 84 % moslimov v Pakistane, 83 % moslimov v Maroku a 74 % moslimov v Egypte.

Toto zisťovanie tiež odhalilo, že 84 % Palestínco a 81 % Egypťanov schvaľuje trest smrti ukameňovaním za cudzoložstvo, no v Tunise tento trest podporuje „iba“ 44 % opýtaných.

Pokiaľ ide o trest smrti pre odpadlíkov od islamu, v Egypte ho podporuje neuveriteľných 86 %, no v Tunise „len“ 29 %.

Uvedené štatistiky vypovedajú celkom jasne o islame a o moslimských spoločnostiach. Tieto netolerantné a násilnícke názory, stojace tvárou v tvár medzinárodne odsúhlaseným ľudskoprávnym štandardom, sú v západných spoločnostiach jednoznačne odmietané – celkom správne – ako „stredoveké“ a tvoria základné súčasti toho, z čoho sú potom zložené organizácie typu Islamského štátu.

Proti islamskému extrémizmu a terorizmu nie je možné efektívne bojovať, pokým nebude nastolená diskusia priamo vnútri moslimských spoločenstiev a nebude volané po islame tolerantnom voči neveriacim.

Je islam náboženstvom mieru? Dokazovať to poukazovaním na vybrané

Pokračovanie na s.4

Dnešný islam nie je náboženstvom mieru, ale náboženstvom útlaku neznášanlivosti

Dokončenie zo s.3

verše z Koránu či hadísov je iba nič nedokazujúcou výhovorkou, rovnako ako dištancovanie sa od terorizmu a jeho páchateľov. Ti, ktorí na seba v tomto ohľade upozorňujú tak často, zároveň nemajú problém s právom šaría; netrasú sa pri predstave trestu smrti či barbarských telesných trestov, akým je napr. verejné bičovanie, za „zločiny“ typu byť gejom, či za „zločin“ odpadnutia od náboženstva. Treba povedať, že islamský teror v Európe je odrazom súčasného neporiadku v mnohých častiach moslimského sveta.

Hoci nemôžeme nájsť zodpovedajúce riešenie tohto obrovského problému, teda masívne rozšíreného fundamentalizmu, musíme veci nazývať ich menami: bez strachu zo zloby fundamentalistov, či z toho, že nás regresívni ľavičiari či umiernení moslimovia – hanbiaci sa priznať, že majú problémy v rámci svojho vlastného náboženstva – onačia za „islamofóbov“.

Islam, tak ako je dnes zakotvený vo väčšine moslimských krajín a v mysliach väčšiny moslimov, nie je náboženstvom mieru, ale náboženstvom útlaku, neznášanlivosti a netolerancie.

Kacem El Ghazzali

Predložený text je prekladom článku Islam Is Not A Religion Of Peace In Societies Where Faith Is Law (dostupný na: goo.gl/mpv9ai, ktorý pre Huffington Post napísal Kacem El Ghazzali - marocký ateista, ľudskoprávny aktivista a zástupca International Humanist and Ethical Union v Rade pre ľudské práva pri OSN. ■

Cirkev a štát od 1. svetovej vojny do súčasnosti

L. Hubenák: Church and state from WWI to today (part 1)

Abstract:

A historical overview of the relationship between the church and the state from WWI until today (Part 1).

1. časť

Prvá svetová vojna so svojimi strašnými dôsledkami – vyše desať miliónov mŕtvych a miliónov ranených a otras tejto bilancie - vytvorili novú situáciu a zasiahli aj cirkví. Rok 1918, ktorý tak hlboko zasiahol do svetových dejín, zasiahol aj do katolíckej cirkvi a to okrem iného aj tým, že dňa 19. mája 1918 **vstúpil do platnosti nový, výlučný zákonník katolíckej cirkvi – Codex iuris canonici**. Lev XIII. uprostred vojny, v r. 1917 schválil nový Codex iuris canonici (Kódex kanonického práva), ktorý pripravil už jeho predchodca, a to bez súhlasu svetového episkopátu. Univerzálny primát práva definovaný Prvým vatikánskym koncilom a s ním spojený centralistický systém tak dostal právne požehnanie a ochranu v každom detaile. V rozpore s ranou katolíckou tradíciou bolo napríklad ustanovené právo pápeža nominovať všetkých biskupov.

V čase 1. svetovej vojny, v dobe sociálnych a politických prevratov, bolo dokončené dielo, ktorým cirkev na dlhú dobu stabilizovala svoje vnútorné pomery, dielo na dokončení ktorého sa pracovalo od r. 1904. **Cirkev v ňom upravuje svoj pomer k štátu, nekatolíkom a inovercom**, otázku, ktorá sa prelína celou históriou kodifikácie kanonického práva ako snaha, aby cirkev oficiálne vyslovila svoj názor na pomer k štátu a k inovercom.

Ako upozorňuje V. Bušek, Codex iuris canonici (CIC) **pomer štátu a cirkvi systematicky neupravuje**. Snaha vystríhať sa akýchkoľvek nedorozumení na medzinárodnom fóre je zjavná. Hneď počiatočné predpisy Kódexu Can. 3 prehlasujú, že ustanovenia Kódexu nijako nerušia ani nemenia jednotlivé dohovory uzavreté medzi jednotlivými štátmi a Apoštolskou stolicou. Tie zostávajú v platnosti i napriek opačným predpisom Kódexu. Kódex takto uzákoniac status quo v doterajších vonkajších vzťahoch, zaoberá sa otázkou cirkevnej ústavy a prehlasuje: „Cirkev katolícka a stolec pápežský majú povahu právnických osôb priamo zo zriadenia božieho; ostatné nižšie právnické osoby cirkevné povstávajú buď ipso iure, podľa predpisov práva kanonického alebo zvláštnym povolením príslušnej cirkevnej vrchnosti, daným formálnym rozhodnutím, za účelmi zbožnými alebo charitatívnymi.“ (Can. 100)

Nie je to teda podľa Kódexu právny poriadok štátu, ktorý uznáva cirkev a jej ústavy, udeľujúc im právnu osobnosť. **Cirkev a Apoštolský stolec majú svoju korporačnú povahu zo zriadenia božieho, nezávislú na štáte, ktorý im nemôže uznanie ani dať ani odoprieť.** (BUŠEK, V,: Cirkev stát a jinověrci v Codexu iuris cononici. Praha, 1922, s. 98). Od Boha odvodzuje všetok spoločenský poriadok, a od neho odvodzuje aj zriadenie svoje i štátne.

Moderná doktrína cirkvi o pomere k štátu sa radikálne líši od doktrín predchádzajúcich. **Predtým bol kladený dôraz na to, že cirkev je svojim poslaním vyššia ako štát**, pretože zabezpečuje večné blaho občanov, kým štát len dočasné. Z toho potom vyvodzovala buď priamu alebo nepriamu zvrchovanosť nad štátom. Pomer štátu k cirkvi bol daný podriadenosťou cieľa štátu k cieľu cirkvi. Bola to táto podriadenosť, ktorá bola zdôrazňovaná a vyzdvihovaná cirkevnými teoretikmi. **Cirkev zdôrazňuje, že medzi oboma spoločnosťami má vládnuť harmónia, pretože Boh založil cirkev i štát k existencii vedľa seba. Preto je zhoda oboch žiaduca a možná.**

Cirkev zavrhovala tézu, že cirkev od štátu a štát od cirkvi majú byť odlúčené. Cirkev považuje za jedine prirodzený a správny stav priateľské spolužitie oboch mocností, pretože obe pochádzajú od Boha, obe majú za účel blaho ľudstva a ich vzťah je prirovnávaný k pomeru duše a tela.

Avšak cirkev sa neuspokojuje s tvrdením, že priateľská spolupráca cirkvi a štátu je žiaduca a možná vzhľadom k vôli spoločného zakladateľa a rozličnosti povah oboch spoločností. Cirkev neustále zdôrazňovala, že táto zhoda je žiaduca, ba potrebná pre štát ako taký. Pretože **podľa tvrdenia cirkvi nie je možné, aby bez náboženstva bola zabezpečená morálka občanov**. Ktoré

však je pravé a jediné náboženstvo, o tom, podľa katolíckej cirkvi, nemôže byť sporu. **Jedine katolícka cirkev je depozitárom pravej viery.** Preto je povinnosťou všetkých ľudí jednotlivo i spoločensky organizovaných, aby si túto vieru osvojili, podľa nej žili a jedinú cirkev katolícku uznávali za vodcu k večnej spáse. „Lebo nieto vrchnosti, ak len nie od Boha; a tie čo sú Bohom zriadené sú.“ (List rímskym XIII, 1)

Ustanovenia Kódexu o neveriacich sú veľmi sporé a nesúvislé. Je to prirodzené, pretože Kódex sa vzťahuje len na tých, ktorí podliehajú cirkevnej právomoci. **Poddanými cirkvi sú len pokrstení.** Nepokrstení nie sú čisto cirkevnými zákonmi viazaní. **Neveriacich vyníma zo svojej jurisdikcie.** Má síce voči nim povinnosti a privlastňuje si i právo šíriť pravé učenie, obracať ich na vieru, avšak k prijatiu viery nepokrstený nesmie byť nútený. **Neveriaci však nesmú brániť cirkvi v šírení viery alebo urážkami Boha či inou činnosťou ohrozovať vieru druhých alebo veriacich perzekvovať.** To považovala cirkev vždy za príčinu, pre ktorú možno neveriacich i križiackymi vojnami donútiť k upusteniu od ďalšej činnosti tohto rázu a k náhrade vzniknutých škôd.

Ak možno zo stanoviska katolíckej cirkvi tolerovať domáci výkon nekresťanského kultu, nie je to tak vždy, ak sa týka verejného výkonu kultu. Ak tento výkon odporuje dobrým mravom alebo verejnému poriadku, prirodzeným alebo božským zákonom, ak neprináša výkon kultu zo sebou nič dobré alebo pravdivé, môžu byť nekresťania a nekatolíci zbavení práva verejného výkonu kultu. **Cirkev katolícka zdôrazňuje, že pri svojej univerzalite je jedinou pravou a samospasiteľnou cirkvou.**

Globálna katastrofa v podobe prvej svetovej vojny bola dôkazom, že sa v kríze ocitli najdôležitejšie hodnoty modernizmu. Moderné absolutizovanie rozumu, pokroku, národa a priemyslu bolo otrasené v základoch. Podľa cirkvi zlyhala viera v rozum a pokrok, v nacionalizmus, kapitalizmus i socializmus.

Po r. 1918 sa nedá hovoriť o obnovení medzinárodnej stability, ani o vytvorení rovnováhy medzi mocnosťami, ale iba o krátkej prestávke spôsobenej vyčerpaním. Vojnové úsilie sa nevytratilo, prenieslo sa však do domácej politiky - do nacionalistickej polemiky, rasovej diskriminácie, triednej konfrontácie a občianskej vojny. **Európa v 20. a najmä v 30-tych rokoch vstúpila do zóny šera - medzi posmrtný život jednej vojny a hrozivé očakávanie ďalšej.** Vnútorné konflikty a antagonizmy medzi štátmi v období medzi dvoma svetovými vojnami posilnil a do istej miery aj vyprovokoval kolaps európskej ekonomiky, ktorá v týchto rokoch dostala trojitý zásah. Kumulatívne následky týchto úderov mohli zničiť civilizáciu. Rozsah pohromy, ktorú si na seba Európa sama privolala, bol zrejmý už súčasníkom počas jej priebehu.

Veľké ťažkosti spôsobila Veľká októbrová socialistická revolúcia v r. 1917, vytvorením Zväzu sovietskych socialistických republík, prvého, vyslovene ateistického štátu na svete, ktorý sa usiloval vylúčiť cirkev z verejného i súkromného života. Po 2. svetovej vojne, keď sa veľká časť Európy dostala pod vplyv ZSSR, prijali viaceré štáty politiku eliminácie pôsobenie cirkvi v mimonáboženskej sfére.

Cirkev zavrhovala tézu, že cirkev od štátu a štát od cirkvi majú byť odlúčené

V Nemecku preniklo poznanie, že katolicizmus musí pristupovať k svetovej civilizácii s väčšou zodpovednosťou a prekonať starú zaostalosť. Poprední kultúrni činitelia poukazovali na skutočnú inferioritu (podradnosť, menejcennosť, nedostatočnosť, nižšiu hodnotu) katolíkov v kultúrnom, vedeckom a politickom živote a apelovali na katolícku verejnosť, aby zaujala stanovisko k moderným úlohám, ťažko trpeli za antidemokratické psychózy Pia X. a žiadali energickú zmenu. Pri pohľade na minulosť sa konštatovalo, že katolicizmus v 19. stor. napriek všetkým úspechom vnútorne krpatel (FRANZEN, A.: Církevní dějiny. Zvon. Praha 1992, s. 260). Štátne cirkevníctvo, konfesionalizmus, nacionalizmus a liberálna arogancia viedli proti nemu neustále drobnú vojnu, ktorá tu a tam hrozila vyústiť do existenčného ohrozenia, ako napr. za nemeckého Kultúrneho boja, za talianskeho risorgimenta (hnutie za slobodu a zjednotenie Talianska) v jeho boji proti pápežstvu a cirkevnému štátu a na prelome storočí počas francúzskeho proticirkevného boja. Katolíci sa stiahli z verejného života. Cesta do geta však znamenala, že sa vylúčili a vzdali spoluutvárania vedy, kultúry a politiky. Prepásli tak príležitosť nadviazať na najdôležitejšie vymoženosti novej doby.

Republikánsko-demokratické úsilie 19. stor. prebiehalo mimo katolícku stranu. **Pápeži sa stavali ku všetkým demokratickým myšlienkam zásadne odmietavo. Od francúzskej revolúcie boli postihnutí šokom a komplexom strachu pred demokraciou.** V období reštaurácie znovu tesnejšie utužili zväzok trónu a oltára. De La Mennais a de Maistre vyhlasovali monarchiu za jedinú Bohom chcenú formu vlády a z nesprávne chápaného konzervativizmu sa tento názor stal základnou dogmou ultramontánneho katolicizmu. Pápeži robili všetko možné, aby ho posilnili.

Koncom r. 1918 sa ako dôsledok povojnových udalostí zmenila geopolitická mapa Európy. **Zmeny na politickej mape Európy po prvej svetovej vojne neboli pre katolícku cirkev všade priaznivé.** Prevrat v r. 1918 vymazal z mapy Európy Rakúsko-Uhorskú monarchiu. Na troskách tejto katolíckej veľmoci vzniklo niekoľko samostatných štátov. **Najmä rozpad katolíckej Rakúsko-Uhorskej monarchie primäl Svätú stolicu k prehodnoteniu jej dovtedajších konfesno-politických priorít v strednej Európe.**

Základným programovým dokumentom, prezentujúcim novú diplomaticko-politickú líniu pápežskej stolice je príhovor pápeža Benedikta XV. „In hac quidem“ zo dňa 21. novembra 1921 ku kardinálom, ktorí sa zišli na tajnom konzistóriu vo Vatikáne pri príležitosti konania Medzinárodnej konferencie za odzbrojenie vo Washingtone. Dokument

konštatuje skutočnosť, že po hroznej vojne vznikli nové štáty, iné sa teritoriálne ešte viac zväčšili a je eminentným záujmom cirkvi nanovo definovať princípy jej vzťahu k novým štátnym subjektom.

Pápež deklaroval oficiálne stanovisko Svätej stolice v tom zmysle, že privilégiá ňou udelené prostredníctvom slávnostných zmlúv a dohovorov v minulosti, nie je možné považovať za platné aj v novej realite vo vzťahu k novým štátom, pretože to, čo bolo dohodnuté medzi niektorými, sa nemôže vzťahovať na druhých ani ako výhoda a ani ako nevýhoda. Opieral sa pritom fakt, že niektoré štáty prešli takými zásadnými a radikálnymi politickými transformáciami, že ich už nemožno považovať za tie isté morálne osoby, s ktorými Svätá stolica v minulosti ako so suverénnymi partnermi diplomaticky rokovala. Z toho vyplýva, že ani dohody a iné konvencie uzavreté medzi Svätou stolicou a tými štátmi v minulosti, nie je možné v nových podmienkach vo vzťahu k novým štátom považovať za naďalej platné. Týmto dokumentom sa v základných črtách definovala oficiálna línia Vatikánu. Dôležitým prvkom dokumentu je aj to, že predstavuje oficiálne stanovisko k akceptovaniu historických územno-politických zmien po 1. svetovej vojne v Európe zo strany Svätej stolice. **Deklaruje jej jediný cieľ, aby novokonštituované vzájomné vzťahy cirkvi a štátu v jednotlivých krajinách rešpektovali a zákonne garantovali dôstojnosť a slobodu cirkvi.**

Nástupca Benedikta XV. na pápežskom stolci – pápež Pius XI. vo svojej encyklike „Fin dal primo momento“ zo dňa 23. decembra 1922, prezentuje už do detailov vypracovanú líniu Svätej stolice k politickým zmenám po 1. svetovej vojne a ich akceptáciu považuje za základný princíp nového smerovania pápežskej diplomacie. Za dôležitú črtu považujeme aj to, že tieto štáty nie sú podľa neho orientované proti katolíckej doktríne, a preto ich existenciu prijíma ako jednu z rozumných a spravodlivých foriem vládnutia. Pozoruhodné je aj to, že pontifex pripomína svojim veriacim, že sú povinní rešpektovať vzniknutý poriadok, zákony, a ustanovené autority a zdôrazňuje nutnosť súladu deklarácií a činov vo všetkých sférach verejného a spoločenského života v záujme spoločného dobra; platí to aj pre oblasť vzťahov štátu a cirkvi. Pre **Československú republiku** bolo dôležité, že ju **Svätá stolica uznala „de facto“ i „de iure“** čo vytvorilo základ pre rozvoj vzájomných politických a konfesnoprávnych vzťahov. (MALAGYI, J.: Konfesnoprávne vzťahy štátu a rímskokatolíckej cirkvi v 1. Československej republike (1918-1938). Dizertačná práca. Paneurópska Vysoká škola, Fakulta práva. Bratislava 2012, s. 20-22.)

Novovzniknutý štát - **Československá republika - bola republikou občianskou, demokratickou, ktorá sa neviazala na žiadne náboženstvo a mali v nej svoje miesto aj cirkví a náboženské spoločnosti**.

Cirkev katolícka zdôrazňuje, že pri svojej univerzalite je jedinou pravou a samospasiteľnou cirkvou

Československá republika, v ktorej sa spojili k spoločnému štátnemu životu Česi a Slováci, **prežívala hneď od prvých rokov hlboký náboženský otras. Pretože katolícka cirkev bola za monarchie príliš spätá s nenávideným štátom, inteligencia i jednoduchý ľud mali do značnej miery protikatolícku náladu.** Rakúskym režimom dosadená hierarchia sa javila národu nepriateľská. K tomu pristupovali spomienky na dobu husitskú a Masarykova filozofia, podľa ktorej treba nadviazať na reformáciu. Cirkev nebola pripravená na náboženský boj, ktorý začal už 3. novembra 1918 zvalením mariánskeho stĺpu na Staromestskom námestí, ktorý sa stal signálom k ničeniu krížov, sôch svätých a k hanobeniu svätostánkov. Heslá: „Po Viedni Rím“ a „Rím musí byť súdený a odsúdený“ mali značný úspech.

Do r. 1921 vystúpilo z katolíckej cirkvi okolo 1 400 000 ľudí. Niektorí zostali bez vyznania, iní sa stali príslušníkmi novo sa organizujúcej Českobratskej cirkvi evanjelickej. Najväčšia časť prešla do cirkvi Československej, založenej bývalými katolíckymi duchovnými. Na Podkarpatskej Rusi asi 100 000 katolíkov prešlo k pravosláviu. Uzákoneniu rozluky manželstva a pre nich nepriaznivých školských zákonov sa neubránili. V druhom desaťročí, po prijatí Modus vivendi, sa pomery podstatne zlepšili.

V 20. stor. prišlo od r. 1931 aj v Španielsku k veľkému prenasledovaniu cirkvi, keď liberálne strany vyhlásili znovu republiku. **Cirkevné majetky boli zhabané, boli zakázané verejné náboženské úkony ako sprievody a pohreby, zo škôl bolo vylúčené náboženstvo, jezuiti boli znova vyhnaní.** Bolo zabitých 11 biskupov a 17 000 duchovných osôb. Bolo vypálených mnoho kostolov.

Po 1. svetovej vojne však s rastom vlastnej zodpovednosti cirkvi, paralelne prebiehal proces, ktorý zásadne určoval katolícku spiritualitu a novú predstavu o cirkvi. Na novej predstave o cirkvi je založené aj nové liturgické hnutie a aj hnutie Una sancta a katolícky ekumenizmus (organizované úsilie o zjednotenie všetkých kresťanov). **Z hľadiska rozvoja ekumenizmu sa žiada uviesť založenie „Svetovej rady cirkví“ so sídlom v Ženeve (1948)**. Dôležitým aktom bolo stretnutie pápeža Pavla VI. s konštantinopolským patriarchom Athenagorasom v Jeruzaleme (1964).

Benediktov nástupca Pius XI. (1922-1939) vládol podobným autokratickým spôsobom a propagoval šírenie Božieho kráľovstva najmä prostredníctvom Katolíckej akcie laikov. V r. 1930 v reakcii na anglikánsku Lambethskú konferenciu bez akéhokoľvek odporu episkopátu **postavil katolícku cirkev proti kontrole pôrodnosti** (encyklika Casti connubii). Zásluhou Pia XI. dostala katolícka cirkev novú sociálnu encykliku Quadragesimo anno (1931), v roku 1937 **vydal encykliku proti národnému socializmu**. „S pálčivou starosťou (Mit brennender Sorge)“ **a encykliku proti komunizmu** (Divini redemptoris). Tomuto pápežovi vďačí cirkev aj za

vyriešenie rímskej otázky.

Najdôležitejšou cirkevno-politickou udalosťou medzi dvoma svetovými vojnami bolo **zmierenie sa Talianska a Svätej stolice** podpísaním zmluvy 11. februára 1929 v pápežskom Lateránskom paláci Mussolinim ako ministerským predsedom a kardinálom Gasparrim ako štátnym sekretárom. Konfrontovaný s fašistickým vodcom Benitom Mussolinim, Pius XI. zmenil po takmer šesťdesiatich rokoch Non possumus (Nemôžeme), ktoré pápežom bránilo odísť s Vatikánu a uznať novú situáciu, na Possumus – Môžeme. **Podľa Lateránskej zmluvy z roku 1929 taliansky štát uznal pápeža ako panovníka malého pápežského štátu a obrovskou sumou peňazí mu kompenzoval stratu všetkých budúcich práv.** (KÜNG, H.: Katolícka cirkev, c. d. s. 196.)

Za Pia XI. začala nová éra konkordátov. V r. 1922 s Lotyšskom, 1924 s Bavorskom, 1925 s Poľskom, 1927 s Rumunskom a Litvou, 1929/31 s Talianskom, 1929 s Pruskom, 1932 s Bádenskom,1933/34 s Rakúskom. Aby Vatikán zabezpečil postavenie katolíckej cirkvi v krajinách, ktoré zasiahlo búrlivé medzivojnové obdobie, a zároveň aby nastolil centralistický cirkevný systém, uzavrel množstvo pochybných konkordátov, medziiným aj s fašistickými režimami v Španielsku a Portugalsku a v roku 1933 aj s nacistickým Nemeckom. Reichskonkordát, ktorý uzavrel štátny tajomník Pacelli sa ukázal osudný - na vtedajšie časy to bol bezprecedentný prejav podpory Hitlerovi.

Po januári 1933 neexistovala v Nemecku žiadna inštitucionalizovaná podpora Židov. Morálny krach nemeckých cirkví, protestantskej, rovnako ako katolíckej bol rozsiahly a hlboký. Hoci na najvyšších miestach katolíckej cirkvi existovalo nemálo súkromného nesúhlasu s niektorými aspektmi nacistickej náuky o Židoch a s vražednými dôsledkami eliminačného programu, **zostala katolícka cirkev ako inštitúcia vo svojich verejných prejavoch antisemitskou**. V marci 1941, keď už Nemci spôsobili nemeckým i európskym Židom nesmierne utrpenie, vydal arcibiskup Konrad Gröber pastiersky list sršiaci antisemitizmom. Obviňoval v ňom Židov z Ježišovej smrti, a tak ospravedlňoval zverstvá, ktorých sa Nemci dopúšťali. Aj keď vedenie katolíckej cirkvi mnoho aspektov nacistickej politiky verejne odmietlo, oficiálne neodsúdilo ani nacistické eliminačné prenasledovanie Židov, ani nosné záležitosti tohto programu. Oficiálne neprotestovalo proti norimberským zákonom, proti skaze, ktorú priniesla krištáľová noc, ba ani proti nacistickým deportáciám nemeckých Židov na smrť.

Aj protestantská cirkev bola vo veci osudu Židov mlčanlivá. Žiadny nemecký biskup, ľahostajné či katolícky alebo evanjelický, nikdy verejne neprehovoril v prospech Židov, ako to urobil Jules - Gérard Saličge, francúzsky biskup z Toulouse. 17. decembra 1941 vydali predstavitelia protestantskej cirkvi z Meklenburska, Durínska, Saska, Nasavska-Hesenska, Šlesvicka- Holštajska, Anhaltska a Lübecku kolektívne oficiálne vyhlásenie, v ktorom uvádzajú, že Židov nie je možné spasiť krstom z dôvodov odlišnosti ich rasy, zodpovednosti za vojnu i preto, že sú „rodenými nepriateľmi sveta a nemeckej ríše“. Preto žiadali, aby proti Židom boli použité najprísnejšie opatrenia a boli vyhostení z nemeckých území. Zatiaľ čo cirkevní predstavitelia v iných európskych krajinách, vrátane Nemcami okupovaného Dánska, Holandska, Nórska, vichistického režimu i okupovaného Francúzska prenasledovanie a vyvražďovanie Židov otvorene odsudzovali a od svojich krajanov požadovali (hoci niekedy márne), aby sa na týchto aktivitách nepodieľali, ponechali nemeckí náboženskí vodcovia Židov ich osudu. Slovami istého historika “neohrozené stanoviská a statočné skutky jednotlivcov na pomoc Židom nesmú zastrieť skutočnosť, že sa cirkev stala povoľným nástrojom nacistov pri vykonávaní židovskej politiky“. (GOLDHAGEN, D. J.: Hitlerovi ochotní katani. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1994, s. 117.) Holokaust vytvára celkom samostatnú kategóriu - nepredstaviteľnú tragédiu, ktorá nesmie byť zabudnutá a opakovaná.

Pápež Pius XI.

Pius XI. zomrel krátko pred vypuknutím druhej svetovej vojny. Jeho nástupcom sa stal štátny tajomník Eugenio Pacelli, ktorý uzavrel s Hitlerom očividne zlý konkordát. Prípravy na encykliku proti rasizmu antisemitizmu sa zastavili. Hodnotenie pápeža Pia XII. je dodnes predmetom zápalistých sporov. (KÜNG, H.: Katolícka cirkev. c. d., s. 196.) Problematický a rozporuplný je aj vzťah štátu a cirkvi v Tretej ríši, postavenie cirkvi a problematika riešenia židovskej otázky, resp. otázka odporu cirkví k tejto zločinnej politike. Teologickým vrcholom pontifikátu Pia XII. bolo vyhlásenie dogmy o nanebovzatí Panny Márie 1. novembra 1950, t. j. o oslávení tela Bohorodičky.

Druhá svetová vojna so svojimi dôsledkami výrazne zasiahla do života európskych národov. Povojnovú Európu stále zahrievali vyhasínajúce uhlíky hospodárskej revolúcie 19. stor., ktorá takmer určovala jeho smerovanie, zanechávajúc za sebou sedimentárny dôkaz kultúrnych zvykov a spoločenských vzťahov v čoraz väčšom protiklade s novým vekom lietadiel a atómových zbraní. Okrem všetkého ostatného, vojna otočila veci naozaj naopak. Modernizujúci zápal 20. rokov a dokonca aj 30. rokov vyschol, nechávajúc však po sebe staršie usporiadanie života.

Dedičstvo druhej svetovej vojny - a predvojnových dekád i predchádzajúcej vojny - postavilo ľudí a vlády na západe aj na východe Európy pred niekoľko ťažkých rozhodnutí, ako čo najlepšie usporiadať svoje záležitosti, aby sa minulosť už nevrátila.

Vo východnej Európe musel nevyhnutne nastať nejaký druh transformácie. Možnosť návratu k zdiskreditovanej minulosti neprichádzala do úvahy. Čo ju však malo nahradiť? Komunizmus možno bol určitou odpoveďou, ale dilema, na ktorú reagoval, bola dostatočne skutočná. Na západe sa perspektíva radikálnej reformy postupne vytratila, o čo sa

nemalou mierou pričinila pomoc a tlak Ameriky. Príťažlivosť agendy ľudových frontov a komunizmu sa vyparila: obe možnosti boli receptom na odohnanie ťažkých časov, ale na Západe, aspoň po r. 1952, časy už neboli také ťažké. 1. svetová vojna zničila starú Európu; 2. svetová vojna vytvorila podmienky pre novú Európu. Celá Európa však žila ešte mnohé desaťročia po r. 1945 v tieni, ktorý vytvorili diktátori a vojny jej bezprostrednej minulosti.

Náboženstvo, najmä katolicizmus, sa vyhrievalo v krátkom babom lete obnovenej autority. V Španielsku mala katolícka hierarchia prostriedky aj politickú podporu na to, aby znova spustila kontra reformáciu. V r. 1953 Franco nezaručil cirkvi len vyňatie zo zdaňovania a všetkých štátnych zásahov, ale udelil jej aj právo cenzúry akéhokoľvek písaného alebo hovoreného prejavu voči ktorému namietala. Na revanš cirkevná hierarchia podporovala a presadzovala konzervatívne splynutie náboženstva s národnou identitou. K tomu sa pridal nový kult „ martýrov“ víťaznej strany v nedávnej občianskej vojne. Na tisíckach pamätných miest, venovaných obetiam antiklerikálneho republikánstva, zorganizovala španielska cirkev nespočetné ceremónie a spomienkové podujatia. Zmes náboženstva, občianskej autority a pamätných osláv víťazstva posilnili duchovný a sociálny monopol cirkevnej hierarchie. Pretože Franco potreboval katolicizmus ešte viac ako cirkev jeho - ako inak mohol udržať krehké povojnové puto Španielska s medzinárodnou komunitou a „Západom“? Cirkvi dal vlastne neobmedzený priestor na to, aby v modernom Španielsku obnovila „križiackeho“ ducha ancien régime.

Všade v západnej Európe sa katolícka cirkev musela vyrovnať s konkurenčnými a nepriateľskými smermi, ktoré si nárokovali oddanosť ľudu; ale dokonca aj v Holandsku sa katolícka hierarchia cítila dostatočne silná na to, aby exkomunikovala voličov, ktorí hlasovali za jej labouristických oponentov v prvých povojnových voľbách.

Ešte v r. 1956, dva roky predtým, než smrť Pia XII. označila koniec starého poriadku, siedmi z desiatich Talianov pravidelne navštevovali omše. Tak ako vo Flámsku aj cirkvi **v Taliansku** sa darilo mimoriadne dobre medzi monarchistami, ženami a staršími ľuďmi - v jasnej väčšine celej populácie. Čl. 7. talianskej ústavy, schválený v marci 1947, potvrdil Mussoliniho konkordát s cirkvou z r. 1929; katolícka hierarchia si ponechala svoj vplyv na vzdelávanie a dozorujúcu právomoc v otázkach, týkajúcich sa manželstva a mravov. Na Togliattiho požiadavku ešte aj komunistická strana zdráhavo hlasovala za tento zákon, hoci Vatikánu nezabránil v exkomunikácii Talianov, ktorí hlasovali za Komunistickú stranu Talianska nasledujúci rok.

Vo Francúzsku sa katolícke predstavenstvo a jeho politickí stúpenci cítili dostatočne sebaistí na to, aby presadzovali osobitné vzdelávacie privilégia v „querrelle scolaire“, ktorá bola ozvenou súbojov štátu a cirkvi v 80. rokoch 19. stor. Hlavným predmetom boja bola stará, ale dobre zvolená téma a požiadavka štátneho financovania katolíckych škôl. Kým energia, ktorá poháňala antiklerikalizmus 19. stor. tak vo Francúzsku, ako aj v Taliansku, či v Nemecku, sa väčšinou rozplynula alebo bola presmerovaná do obnovených ideologických konfliktov, cena a kvalita vzdelávania ich detí bola jednou z mála otázok, na ktoré sa dalo spoľahnúť, že zmobilizujú aj tých najvlažnejších veriacich. (JUDT,T.: Povojnová Európa po roku 1945. Bratislava : Slovart, 2007, s. 220.)

Z tradičných náboženstiev Európy v 40. a 50. rokoch len katolíci zvyšovali počet svojich aktívnych stúpencov. Platilo to čiastočne preto, že **len katolícka cirkev mala politické strany s ňou priamo asociované** a v niektorých prípadoch zaviazané za jej podporu v Nemecku, Holandsku, Belgicku, Taliansku, vo Francúzsku a v Rakúsku; čiastočne preto, že katolicizmus bol tradične implantovaný práve v tých regiónoch Európy, ktoré v tom období prechádzali najpomalšími zmenami. Ale predovšetkým katolícka cirkev mohla svojom členom ponúknuť niečo, čo v tom čase veľmi chýbalo: pocit kontinuity, bezpečia a útechy vo svete, ktorý sa v minulej dekáde násilne zmenil a v nasledujúcich rokoch mal prejsť ešte dramatickejšou transformáciou. Práve spojenie katolíckej cirkvi so starým usporiadaním, jej vskutku pevný postoj proti modernite a zmene ju v týchto prechodných rokoch robili zvlášť lákavou.

Rozličné **protestantské cirkvi severozápadnej Európy takýmto pôvabom nedisponovali.** V Nemecku sa značná časť nekatolíckej populácie teraz ocitla pod komunistickou vládou: postavenie nemeckých evanjelických cirkví bolo mierne oslabené ich kompromisom s Hitlerom, čo pripustili protestantskí predstavitelia v roku 1945 v Stuttgartskom priznaní viny. Hlavným problémom tak v západnom Nemecku, ako aj inde však bolo, že **protestantské cirkvi neponúkali alternatívu k modernému svetu, ale skôr spôsob ako s ním žiť v harmónii**.

Spirituálnu autoritu protestantského pastora alebo anglikánskeho vikára na základe dohody ponúkali nie ako konkurenciu k štátu, ale skôr ako mladšieho partnera. To je jeden z dôvodov, prečo protestantské cirkvi zo strednej Európy neboli schopné vydržať nátlak komunistického štátu v týchto rokoch. Ale v čase, keď sa západoeurópsky štát púšťal do oveľa vážnejšej úlohy ako duchovný a materiálny pomocník svojich občanov, rozdiel medzi cirkvou a štátom ako arbitrami spoločenského správania sa začal dosť zahmlievať. Koniec 40. a začiatok 50. rokov sa tak ukazuje ako prechodné obdobie, v ktorom konvencie spoločenských ohľadov a nároky na autoritu a vplyv stále vládli svetu. Moderný štát už začínal nahrádzať cirkev a dokonca aj spoločenskú triedu ako arbiter kolektívneho správania,

Počas útoku na katolícku cirkev **v Chorvátsku** stíhal Tito aj známeho záhrebského kardinála Aloisa Stepinaca, apologéta niektorých najhorších zločinov chorvátskeho ustašovského režimu, ktorý mohol považovať za veľké šťastie, že nasledujúcich štrnásť rokov strávil v domácom väzení, až kým v roku 1956 nezomrel doma v posteli.

Podozrivo bezbolestný prerod Talianska z mocnosti Osi na demokratického spojenca sa počas studenej vojny často pripisoval zahraničnému (americkému) tlaku a politickému vplyvu Vatikánu. V skutočnosti však boli veci oveľa zložitejšie. Iste, katolícka cirkev vyviazla veľmi ľahko vzhľadom na dobré vzťahy Pia XII s fašistickým režimom a na jeho prehliadanie nacistických zločinov **v Taliansku** a inde. Cirkev tlak vyvíjala. A aj anglo-americké vojenské úrady sa zdráhali odstrániť skompromitovaných správcov a úradníkov, keďže

sa na poloostrove usilovali obnoviť normálny život. Očista bola efektívnejšie vykonaná v regiónoch, ktoré ovládali odbojári a ich politickí predstavitelia. Bol to však Palmiro Togliatti, vodca talianskych komunistov, ktorý ako minister spravodlivosti v povojnovej koaličnej vláde pripravil návrh amnestie. (Tamtiež, s. 364.)

Už od prvého Vatikánskeho koncilu v r. 1870, ktorý sa konal pod vplyvom a záštitou otvorene reakčného pápeža Pia IX. katolícka cirkev nabrala všeobjímajúci a rozhodne dogmatický pohľad na svoju zodpovednú úlohu morálneho kurátora, podľa ich slov, vlastného stáda. Práve preto, že ho moderný štát vytrvalo vytláčal z ríše politickej moci, vznášal Vatikán na svojich nasledovníkov nekompromisné požiadavky v iných ohľadoch. Vskutku dlhé a z retrospektívy kontroverzné pápežstvo Pia XII. (1939-1958) nielenže zachovalo tieto duchovné nároky, ale v podstate prinavrátilo oficiálnu cirkev do politiky.

Pacelliho pápežstvo, otvorene stojace na strane politickej reakcie, od úzkych väzieb Vatikánu s Mussolinim a nejednoznačnej odpovede na nacizmus až po entuziazmus pre katolíckych diktátorov v Španielsku a Portugalsku, zanechalo tiež nekompromisnú líniu pre domácu politiku demokracie. **Katolíci, najmä v Taliansku, neboli ponechávaní na pochybách o tom, že hlasovanie proti kresťanským demokratom je duchovne neprijateľné, ba ešte horšie. Dokonca aj v relatívne liberálnom Belgicku či Holandsku miestna katolícka hierarchia dostávala prísne pokyny prinášať katolícke hlasy pre katolícke strany a iba pre ne.** Až v roku 1967, deväť rokov po smrti Pia XII. sa holandský biskup odvážil verejne navrhnúť, že by holandskí katolíci mohli hlasovať aj pre nekatolícku stranu bez toho, že by riskovali exkomunikáciu.

Prechod bol najzarážajúcejší vo Veľkej Británii. **Do konca 50. rokov sa britským občanom stále zakazovalo hrať hazardné hry; čítať alebo pozerať čokoľvek, čo ich „rada múdrych" považovala za „obscénne" alebo politicky citlivé; obhajovať homosexuálny styk, nehovoriac už o zapojení sa doň; vykonávať interrupciu alebo ísť na ňu; alebo sa rozviesť bez veľkých ťažkostí a verejného poníženia.** A aj spáchali vraždu, alebo niektorý z iných ťažkých zločinov, mohli ich obesiť. Potom, od r. 1959, sa začalo odmotávať klbko konvencie. Liberálne a liberalizujúce reformy 60. rokov v Spojenom kráľovstve boli napodobňované naprieč severozápadnou Európou. Hoci s rôznym stupňom oneskorenia. (Tamtiež, s. 46.)

Koaličné vlády v západnom Nemecku, vedené sociálnymi demokratmi pod taktovkou Willyho Brandta zaviedli podobné zmeny v priebehu 60. a 70. rokov. Vo Francúzsku si muselo zrušenie trestu smrti počkať na príchod socialistov Francoisa Mitteranda k moci v r. 1981, ale zákony o interrupcii a rozvode (podobne ako v Taliansku) boli zmenené až v priebehu prvej polovice 70. rokov. Keď sa však vykonali právne zmeny, sociálne dôsledky nasledovali dosť rýchlo; priemerná rozvodovosť v Belgicku, Francúzsku a Holandsku sa v období rokov 1970-1985 strojnásobila.

V Írsku sa autorita cirkvi a jej zapojenie v každodennej politike udržali oveľa dlhšie až do 90. rokov

Za týchto okolností sotva prekvapí, že aj povojnová katolícka hierarchia zaujala nekompromisné stanovisko v otázkach, ktoré sa týkali rodiny, mravného správania alebo nevhodných kníh alebo filmov. Ale **mladší katolícki laici i nová generácia kňazov si nepríjemne uvedomovali, že koncom 50. rokov je autoritárska rigidita Vatikánu v súkromných aj verejných veciach už anachronická a nerozumná zároveň**. Aj v Taliansku dopyt po práve na rozvod trvale stúpal. Medzičasom povojnový baby-boom oslabil demografické argumenty proti antikoncepcii a **duchovné autority zostali vo svojej neoblomnej opozícii izolované**. Účasť na omši klesala všade v západnej Európe. Dôvody boli rôzne – geografická a sociálna mobilita dovtedy odovzdane pritakávajúcich dedinčanov, politická emancipácia žien či klesajúci význam katolíckych charít a farských škôl v dobe sociálneho štátu. Problém bol však skutočný a nebolo ho možné riešiť len apelmi na tradíciu a autoritu alebo potlačiť vzývaním antikomunizmu v štýle konca 40. rokov.

Po smrti pápeža Pia XII. (1958) **ani jeden pápež a takmer ani jeden biskup si už netrúfali vyhrážať sa katolíkom vážnymi dôsledkami, ak nebudú vo voľbách hlasovať správnym spôsobom**; a kedysi úzke spojenie medzi cirkevnou hierarchiou a katolíckymi alebo kresťanskodemokratickými stranami v Holandsku, Belgicku, západnom Nemecku, Rakúsku a Taliansku bolo pretrhnuté. So zánikom klerikálnej politiky stratil politický antiklerikalizmus dôvod na existenciu; ukončil sa tak kruh hádok a obsesií, ktoré pretrvávali takmer dve storočia. **V Írsku sa však autorita cirkvi a jej zapojenie v každodennej politike udržali oveľa dlhšie – až do 90 rokov.**

Dokonca aj vo Frankovom Španielsku, kde sa miestna katolícka hierarchia tešila nezvyčajným privilégiám a právomociam, sa Vatikánsky koncil podpísal pod dramatické zmeny. **Až do polovice 60-tych rokov španielsky diktátor zakazoval všetky prejavy nekatolíckej náboženskej viery a praxe.** Ale v r. 1966 už bol nútený prijať zákon, ktorý povoľoval existenciu ďalších kresťanských cirkví, hoci katolicizmus bol stále privilegovaný a v priebehu štyroch rokov bola umožnená plná sloboda vyznávania kresťanského náboženstva.

Repture curturelle, ako sa to začalo nazývať v Belgicku a inde, medzi náboženstvom a politikou a medzi katolíckou cirkvou a jej nedávnou minulosťou zohrával kľúčovú úlohu vo vytváraní „rokov šesťdesiatych". **Reformátorské nálady Vatikánu mali svoje limity.** Pre mnohých účastníkov Druhého vatikánskeho koncilu strategický impulz v jeho pozadí nespočíval v prijatí radikálnej zmeny, ale v jej odvrátení. Keď právo na interrupciu a liberalizácia rozvodu boli predmetom hlasovania o pár

rokov neskôr, v prevažne katolíckych krajinách ako Taliansko, Francúzsko či západné Nemecko duchovné autority im dôrazne, hoci neúspešne, oponovali. Ale ani v týchto citlivých otázkach cirkev nebola pritisnutá k múru a jej opozícia už nepredstavovala riziko fragmentácie komunity. V spoločnosti, ktorá už prešla kus cesty, aby sa stala „protináboženskou“, cirkev prijala svoje zredukované miesto a usilovala sa vyťažiť z neho čo sa dalo.

V nekatolíckych spoločnostiach, čiže v Škandinávii, Spojenom kráľovstve Veľkej Británie, časti Holandska a menšine nemecky hovoriacej západnej Európy, oslobodenie občana od tradičnej morálnej autority bolo nevyhnutne rozptýlenejšie a dokonca dramatickejšie, keď k nemu došlo.

Pontifikáty pápežov po piovskej ére, ako aj Druhý vatikánsky koncil zavádzajú do doktríny katolíckej cirkvi zjavne nové formulácie, ktoré svedčia o tom, že **ideológovia katolicizmu začínajú chápať zmeny, ktoré sa vo svete udiali**. Bol to predovšetkým pápež Ján XXIII. (1958-1963), ktorý sa usiloval o prispôsobenie cirkvi podmienkam modernej spoločnosti.

Po Pacelliho smrti jeho nástupca pápež Ján XXIII. zvolal nový Vatikánsky koncil, aby sa zaoberal týmito ťažkosťami a aktualizoval postoje i praktiky cirkvi. Tento jeho krok prekvapil celý svet. Bol to najvýznamnejší čin jeho pontifikátu. Pápež Ján XXIII., vlastným menom Giuseppe Roncalli, patril k najvýznamnejším pontifikom v cirkevných dejinách. Bol 261. nasledovníkom sv. Petra. Od začiatku svojho pôsobenia v úrade pápeža sa snažil modernizovať katolícku cirkev. Svoj program prezentoval na ním zvolanom Druhom vatikánskom koncile, ktorý dodnes ovplyvňuje dianie v cirkevnom živote. Za to dostal prívlastok „koncilový“ pápež. Niektorí účastníci koncilu po jeho smrti žiadali, aby ho za jeho zásluhy vyhlásili za svätého.

prof. Ladislav Hubenák ■

Ústredná rada Spoločnosti Prometheus pripravovala Deň humanistov 2016

F. Jedinák: Prometheus Society board prepared Humanist Day 2016

Abstract:
Information about the agenda, meeting minutes and results of the Prometheus Society board meeting.

Prvé rokovanie Ústrednej rady Spoločnosti Prometheus (ÚR SP) v tomto roku sa uskutočnilo dňa 4. 6. 2016 a nieslo sa v znamení príprav na Deň humanistov 2016. Rokovanie orgánu otvoril predseda SP Roman Hradecký a prebiehalo v súlade s programom navrhnutým v pozvánke na rokovanie.

Správu o plnení uznesení Valného zhromaždenia SP predkladal v písomnej forme M. Baťala. Konštatoval, že priority sa plnia. Ostáva úloha analyzovať členskú základňu súbežne s riešením funkčnosti a operatívnosti činnosti kancelárie SP. Na novej podobe webu a využívaní domény prometheus.sk sa pracuje a bude v definitívnej podobe spustená podľa predpokladov v treťom štvrťroku 2016.

Písomnú správu o činnosti Predsedníctva ÚR SP od Valného zhromaždenia SP predniesol predseda SP R. Hradecký. Konštatoval, že v uplynulom období sme venovali pozornosť 2 % z daní, ale aj vzhľadom na slabú aktivitu klubov očakávame nižší príjem z tejto formy finančných zdrojov.

O výsledkoch hospodárenia referovala M. Marušicová. Príjmy za rok 2015 sme splnili s miernym prekročením. Výdavky boli o cca tisíc eur nižšie ako sme predpokladali, čím sa nám vytvorila rezerva na tento rok. Plánované príjmy na rok 2016 sú na úrovni vlaňajšieho roka.

Materiál Dni a Ceny humanistov 2016 predkladal S. Kizek. V návrhu bolo odporúčané, aby miestom konania bola, tak ako v minulosti Bratislava a Justiho sieň Primaciálneho paláca. Dátum bol určený na nedeľu 19. júna 2016. Predkladateľ informoval o predložených návrhoch na ocenenie, o stave prípravy i záštity nad akciou podľa toho, aký bol stav ku dňu konania ÚR SP.

V diskusii sa účastníci rokovania vyjadrovali k jednotlivým bodom a predkladaným materiálom. Bolo konštatované, že sme sa nedokázali zúčastniť na žiadnej zo zahraničných aktivít (IHEU, EHF), čo je na našu škodu, lebo sme členmi týchto organizácii a platíme do nich členské príspevky. Nevyužili sme možnosť vyjadriť protest voči zaradeniu J. Figeľa na novú funkciu, ktorého predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker vymenoval za prvého osobitného vyslanca pre presadzovanie slobody náboženského vyznania alebo viery, mimo Európskej únie.

Ústredná rada, v súlade s organizačným poriadkom a pravidlami o rokovaní tohto orgánu, **vzala na vedomie predkladané informácie a schválila predložené správy o činnosti P ÚR SP a správu o finančných záležitostiach organizácie**. V uznesení boli stanovené konkrétne úlohy a členovia orgánov zodpovední za ich realizáciu v daných termínoch. Z predložených návrhov **ÚR SP schválila ocenenia Veľvyslanec humanizmu a Humanista roka 2016** pre konkrétne osoby a subjekty o čom viac píšeme v materiáli o priebehu Dňa humanistov v Bratislave.

Prioritou pre najbližšie obdobie sa stalo technické a organizačné zabezpečenie Dňa humanistov s tým, že kultúrny program na toto podujatie zabezpečí bratislavský klub vzhľadom na jeho územnú príslušnosť a kontakty v hlavnom meste. V závere predseda SP R. Hradecký požiadal všetkých prítomných, aby aktívne prispeli k dôstojnej účasti členov a verejnosti na odovzdávaní ocenení pri príležitosti Dňa humanistov(19. júna) a tým rokovanie ÚR SP ukončil.

F. Jedinák ■

Deň humanistov 2016 v tradičnom duchu

F. Jedinák: Humanist Day 2016 in a traditional spirit

Abstract:
Information about this year's Humanist DayBratislava region.

Deň humanistov (Bratislava 19. 6. 2016) v Justiho sieni Primaciálneho paláca otvoril Igor Šabek, „kultový" moderátor tohto slávnostného dňa, štvorverším Eugena Vesninu: Domovina, domovina, /meduplná, plná vína, /uzol, čo ma s tebou viaže, /nik na svete nerozviaže. Po jeho úvodných slovách privítal účastníkov slávnostného oceňovania podpredseda Spoločnosti Prometheus (SP) JUDr. Marián Baťala a následne aj PhDr. Roman Hradecký, predseda SP. Poďakoval poslancovi NR SR Ľubošovi Blahovi za prevzatie záštity nad týmto podujatím. Zároveň ho však ospravedlnil vzhľadom na skutočnosť, že sa z osobných dôvodov nemohol slávnosti zúčastniť.

Program Dňa humanistov pokračoval hovoreným slovom a veršami, ktoré recitoval moderátor Igor Šabek. V kultúrnom programe, ktorý pripravila Základná umelecká škola Jána Albrechta v Bratislave, vystúpil žiak Samuel Michalík, ktorý študuje pod pedagogickým vedením Mgr. Art. Milana Spodniaka, virtuózne predniesol Veľké myšlienky malého človeka od Daniela Heviera. Účastníci slávnosti jeho výkon odmenili búrlivým potleskom.

Nasledovalo odovzdávanie prvého ocenenia. **Humanistom roka 2016 sa stal Internetový magazín In Vivo**, ktorý: „Pútavou a zaujímavou formou podnecuje záujem o prírodu a vedie ku kritickému mysleniu. Je tým žiarivým jasom, svetlom v dnešnom mediálnom svete, ktoré dáva nádej, že veda a vedecké poznanie sa v našej spoločnosti nestanú utiahnutou Popoluškou, ale naopak, majú šancu prehovoriť a osloviť najmä mladých ľudí".

Ocenenie prevzala v zastúpení zakladateľa a šéfredaktora Dušana Valenta pani Pavlína Ilavská, ktorá poďakovala za neprítomného šéfredaktora a celý tím, ktorý sa na tvorbe magazínu In Vivo podieľa. V laudatiu boli ocenené a vysoko hodnotené aktivity a pôsobenie magazínu slovami:

„V dnešnej dobe, keď sme zahltení množstvom informácií, rôznorodých kvalít a obsahu, v priestore plného mediálnych hier, útokov a manipulácií, sa len veľmi ťažko získava priestor pre objektívny, vedecký názor, prezentujúci aktuálny stav poznania. Jedným z neobvyklých a užitočných projektov na slovenskom internete je portál In Vivo magazín.

Portál uverejnil od januára 2012 viac ako štyristo popularizačných článkov. Na rozdiel od mnohých iných portálov In Vivo nie je „vykrádačmi obsahu" z cudzích stránok a zdrojov. Má vlastnú základňu autorov, ktorí publikujú originálne články. Portál sa snaží o jedinečnosť svojho obsahu a, okrem výnimiek, neuverejňuje materiály o jednotlivých nových výskumoch, čo robia iné

Recituje Samuel Michalík zo ZUŠ Jána Albrechta v Bratislave

Gitarista Jakub Blaho zo ZUŠ Jána Albrechta v Bratislave

Veľvyslanec humanizmu uviedol Igor Šabek okrem iného slovami: „Nezriedka sme si pripomínali na rôznych úrovniach a mnohorakými spôsobmi, že pre nás je určujúcou hodnotou človek. Akosi sa k tomu žiada pripojiť: človek, ako súčasť prírody. Myslím, že by sme nikdy nemali zabúdať na to, čo nás presahuje - zákony prírody, ktoré nik nepokriví, neprispôsobí svojim záujmom a potrebám a ktoré sú všeobecne platné. V takom duchu by sme mali kráčať po svojej ceste. Aj o tom rozpráva Tao – cesta, jeden z filozofických smerov starovekej Číny. Azda nepreženiem, ak poviem, že múdrosť Ríše stredu naplnila život **našej najvýznamnejšej sinologičky Mariny Čarnogurskej -Ferancovej.“** Tým zároveň prítomnej

početné spravodajské weby.“

V závere laudatia je uvedené: „Spoločnosť Prometheus – združenie svetských humanistov - udelila redakčnému tímu internetového magazínu In Vivo, v súlade so štatútom pre udeľovanie cien humanistov, čestný titul Humanista roka 2016 za významnú, viacročnú, inovatívnu a pútavú propagáciu vedy a jej poznatkov, za podporu kritického myslenia, za odhaľovanie a odmietanie nevedeckých povier a omylov.“

Po akte prevzatia prvého ocenenia pokračoval kultúrny program. Jakub Blaho zo ZUŠ Jána Albrechta pod pedagogickým vedením Ivana Ťažkého zahral gitarovú lahôdku – výber z Levočskej lýry, konkrétne Menuet č. 6.

Následné odovzdávanie ocenenia

Za In Vivo prevzala ocenenie pani Pavlína Ilavská

verejnosti oznámil meno **Veľvyslankyne humanizmu v roku 2016.**

V laudatiu je uvedené: „Pani Marina Čarnogurská, vytvorila celoživotné vedecké dielo, ktorým sa zaradila medzi špičkových znalcov klasickej čínskej kultúry, literatúry a filozofie vo svete. V tomto diele vypracovala vlastné originálne interpretácie kľúčových etáp, smerov a predstaviteľov čínskeho myslenia na báze hlbokého štúdia pôvodných prameňov, poskytla kritické a historické analýzy ich kultúrnych zdrojov a súvislostí. Za svoje vedecké dielo bola viackrát ocenená, medzi iným u nás v SAV aj Čestnou plaketou Ľudovíta Štúra a v Číne Čínskou štátnou cenou za prínos v oblasti čínskej knižnej kultúry.

Neoddeliteľnou súčasťou jej vedec-

Sprava Pavlína Ilavská, vedľa nej Marina Čarnogurská

udeľuje pani Marine Čarnogurskej v súlade so štatútom pre udeľovanie cien humanistov čestný titul Veľvyslanec humanizmu 2016 najmä za aktívnu a otvorenú obhajobu tolerancie, významu a hodnoty civilizácií i jednotlivcov neveriacich v boha, i za rešpektovanie a úctu ľudstva k prírode v ich prirodzenom životnom vzťahu.“

Ocenenie si z rúk predsedu SP Romana Hradeckého prevzala osobne Marina Čarnoguská. Vo svojom poďakovaní sa zamyslela nad súčasnou dobou a vyjadrila úmysel byť vyslankyňou humanizmu, ktorá nezabudne ľuďom pripomínať, že sme deti Zeme a musíme si ju chrániť. (Celý text poďakovania M. Čarnogurskej uverejňujeme v tomto čísle.)

kého diela je aj prekladateľské dielo, ktorým sprostredkovala slovenskej kultúrnej a vedeckej obci klasické dedičstvo čínskej literatúry a filozofie. Do slovenčiny preložila filozofické diela Konfúcia, Mencia a „čínskeho Aristotela“ Sün c´a. V spolupráci s Egonom Bondym preložila a literárne zrekonštruovala pôvodnú formu originálu Lao-c’: O Ceste Tao a Jej tvorivej energii Te a vďaka svojmu dvanásťročnému úsiliu preložila aj vrcholné dielo čínskej klasickej literatúry - štvordielny Cchao Süe-čchinov Sen o červenom pavilóne, ktorý má v jej preklade skoro tritisíc strán.“

V závere laudatia k tomuto oceneniu sa uvádza: „Spoločnosť Prometheus – združenie svetských humanistov

Záver kultúrneho programu tvorilo vystúpenie gitaristu Jakuba Blahu, v interpretácii ktorého zaznel ďalší výber z Levočskej lýry - Menuet č.7.

Slávnostný akt odovzdávania ocenení a tým aj Deň humanistov oficiálne ukončil Roman Hradecký poďakovaním prítomným za účasť, Magistrátu hlavného mesta Bratislavy za poskytnuté priestory a Ľubošovi Blahovi za záštitu a prítomných pozval na malé občerstvenie. Prípitok predniesol člen ÚR SP PhDr. Ivan Poljak. Po prípitku už prítomní len voľne diskutovali a postupne sa rozchádzali do slnkom prehriateho nedeľného popoludnia.

F. Jedinák ■

Všetkých nás „jedna mater mala“

Poďakovanie na udeľovaní ceny Veľvyslankyňa humanizmu 2016

M. Čarnogurská: We are all of one mother. Acceptance speech from the winner of the Ambassador of Humanism

Abstract:
Acceptance speech from Marina Čarnogurská for the award of Ambassador of Humanism 2016.

Marina Čarnogurská

Získať Cenu a čestný titul Veľvyslankyňa humanizmu považujem za významnú česť. Ba najmä v súčasnosti, kedy sa ľudský život na našej Zemi dostáva kdekoľvek na svete už i v mierových časoch do obrovského ohrozenia.

Sme ľudia, ktorí už vyše šesťtisíc rokov na všetkých rôznych miestach tejto planéty vytvárajú najrozličnejšími spôsobmi obdivuhodne kultúrne a nesmierne tvorivé, no zároveň často i hrozivo krvavé a kruté dejiny ľudstva. Na úplnom začiatku týchto našich dejín, kedysi tak asi pred 180 000 rokmi prvé deti našej spoločnej africkej matky, začali z juhovýchodnej Afriky postupne putovať na všetky strany našej Zeme, kde všade ich potomstvo žije dodnes. V 60-tych rokoch 20. stor. to po prvý raz z kvapiek krvi žien z najrôznejších kútov sveta odhalili americkí antropológovia - genetici. Odvtedy už mnohí odborníci toho vedného odboru v každej kvapke ktorejkoľvek dnešnej ženy nachádzajú stopy jej genetickej nadväznosti tiahnuce sa spätne až k tej našej spoločnej matke, „africkej Eve“*. (ktorá na rozdiel od tej biblickej Evy nebola prvá a jediná na svete!) Jednoducho, nech tú kvapku odoberú z krvi hociktorej ženy v Amerike či v Ázii, v Afrike či v Austrálii, či ktorejkoľvek žene zo severu či z juhu, z ktoréhokoľvek kontinentu, či z hociktorého i toho najodľahlejšieho ostrova, a teda nech je to z tela ktorejkoľvek ženy dnes už vyše 7 miliardového ľudstva, z každej tej kvapky sa nakoniec dozvedia vždy len to isté, že sme si všetci pokrvnými príbuznými!

Nech by sme si teda akokoľvek namýšľali, že s ľuďmi z iných končín sveta sme si absolútne cudzí, od tých čias, čo tí naši pra- pra- pradávni prví predkovia odišli z Afriky a potom ich deti a deti ich detí, atď. sa porozchádzali počas všetkých tých mnohých nasledujúcich tisícročí kde-kade po zemeguli, pozmeniac sa navzájom na nepoznanie nielen farbou pleti, ale aj svojimi tisícorako popremieňajúcimi sa materinskými jazykmi, vierovyznaniami i technickou a kultúrnou vyspelosťou tej - ktorej svojej kmeňovej, národnej či rasovej pospolitosti a kultúry, naša krv to aj tak nezaprie! Podľa nej zostáva stále neodškriepiteľnou pravdou, že nás všetkých tam kdesi na úplnom začiatku dejín dnešného ľudstva „jedna mater mala“! Aj vo svojich prejavoch sme všetci rovnako nenapraviteľnými či naopak geniálne úžasnými, vášnivo milujúcimi alebo i nenávistne zversky vraždiacimi, dobroprajnými i naopak závistlivými, svätými i diabolskými potomkami toho istého ľudského rodu, dnes už v jeho nespočetne mnohých alternatívach, vygenerovaných v priebehu vekov v najrôznejších prírodných i spoločenských podmienkach tých najkontrastnejších oblastí našej planéty!

Mnohé z tých alternatív zanikli už v staroveku len preto, že si alebo sami zničili svoje životné prostredie alebo ich iné výbojno-dobyvačné národy (dávno už zabudnúc, že sme si pokrvnými príbuznými!) bezcitne vyhubili. Niektoré ľudské kultúry, najmä tie, ktoré žili na odľahlých kontinentoch či ostrovoch mali síce to šťastie, že prežili vo svojej prahistorickej kultúrnej identite aj o čosi dlhšie, ale tá najvýbojnejšia a premyslene najneľútostnejšia ľudská civilizácia, dnes známa ako Západná civilizácia, ich nakoniec všetky všade objavila a ich životný štýl, nech už bol akokoľvek originálny, zväčša zničila, vyhlásiac ho za pohanský. Nuž a tých, čo to prežili, zároveň donútila, aby si osvojili západné kultúrne návyky. A tak sa ešte ani nie pred storočím zdalo, že „westernizácia“ pohltí nakoniec celý svet a ľudstvo sa vo svojich hlavných rysoch premení v zuniformovane globálnu monokultúru západného štýlu.

Dejiny sa však práve v našej súčasnosti akoby zrazu otáčajú. Ako keby naozaj mali pravdu dávni Mayovia, ktorí sa už dávno v minulosti, pomocou svojho geniálne z oblohy odpozorovaného astronomického kalendára dozvedeli, že 21. 12. 2012 skončí opäť jeden kompletný 25-tisícročný vek ľudstva a nasledujúcim dňom sa začne odvíjať úplne nová etapa dejín tejto Zeme, ktorá bude v mnohom podstatne iná! Aj keď nie radostnejšia, či optimistickejšia, ale určite

Gratulácia Marine Čarnogurskej k oceneniu od člena ÚR SP PhDr. Ivana Poljaka

iná! Napríklad badať to už aj v tom, že sa konečne začíname pozerať na všetky tie iné ľudské pospolitosti na svete nie ako na barbarov, divochov či nenávidených „pohanov“, ktorých by bolo treba vyvražditť, zlikvidovať či prekrstiť, ale naopak, konečne si začíname vážiť a zachraňovať všetko to iné, čo v priebehu vekov iné ľudské kultúry z vlastnej sily vo svojich kultúrnych centrách vytvorili. Dokonca si začíname brať z toho už aj poučenie a celú tú šedivosť, na ktorú by dnešný zindustrializovaný Západ rád premenil svet, možno už budeme mať záujem opäť zmeniť a nechať, nech si ľudstvo žije v pestrofarebne rôznorodej inakosti rôznych ľudských kultúr, svetonázorov a vierovyznaní, v ktorých s úžasom objavujeme všetko to cenné (hoci pritom vzájomne úplne odlišné, avšak stále v čomsi spoločné!), čo obzor ľudského poznania opäť rozšíri, a tak konečne byť ochotní s úctou rešpektovať ich hodnoty.

Aj v tom by som chcela byť posolkyňou humanizmu, ktorá nezabudne ľuďom pripomínať, že sme deti Zeme a máme povinnosť milovať a zachraňovať jedine túto našu Zem, bez ktorej nikde inde v nebesiach či vo vesmíre by sme absolútne neprežili, a preto je teda jedinou našou životodarnou spásou a záchrankyňou! Ale tou môže byť len dovtedy, keď sa my tu navzájom nezničíme!

Marina Čarnogurská ■

* Na rozdiel od „biblickej“ Evy, táto africká matka dnešného ľudstva žila v dobe , keď bola planéta už dosť husto obývaná hominidmi, konkrétne napr. už v Európe druhom Homo primigenius (čiže Neandertálcami), a pravdepodobne aj ona bola jednou zo žien tohto druhu, čiže nie prvá a jediná ľudská žena ako je to v prípade biblickej Evy. Z moderných genetických výskumov zároveň vyplýva, že potomstvá ostatných hominidov postupne na Zemi vymierali a jedine jej potomci mali schopnosť prispôsobovať sa akýmkoľvek meniacim sa prírodným i atmosférickým podmienkam a prežiť vďaka tomu i v tých najkontrastnejších prírodných podmienkach v priebehu času až dodnes. Prečo to tak bolo sa v tomto vystúpení zamýšľať nebudeme, chcem tu však zdôrazniť jeden dôležitý moderný genetický poznatok, že nikto z dnešných ľudí nie je hybridom, vyvinutým z potomstva niektorej z tých ostatných hominidných či neandertálskych žien - samíc tých prapôvodných čias úsvitu všetkého ľudstva, a teda všetci sme si naozaj pokrvní príbuzní!

Chcem pracovať a tešiť sa z pekných vecí a vzťahov

M. Beňo: I want to work and enjoy nice things and relationships

Abstract:
Interview with M. Baťala, deputy director of the Prometheus Society, member of the Košice Prometheus Society club and author of the book Green for Black board and the head of its chapter in Prešov.

Marián Baťala, nar. 1954, stredoškolské vzdelanie ukončil v Košiciach, popri zamestnaní nadobudol vysokoškolské vzdelanie v oblasti práva. Pracovať začal ako projektant v stavebníctve, neskôr pracoval v spravodajskej službe. Po tzv. nežnej revolúcii sa krátku dobu živil ako živnostník a podnikateľ, neskôr pracoval v štátnych službách - v daňovej správe a na Najvyššom kontrolnom úrade SR. Od roku 2004 je členom Spoločnosti Prometheus, kde 7 rokov vykonáva funkciu podpredsedu. Je autorom monografie Čierna má zelenú, v ktorej písal o postavení, zámeroch a cieľoch katolíckej cirkvi na Slovensku. Je tiež spoluautorom (s dr. Ondrejom Dányim) monografie Recidívy Klerikalizmu – Slovenská republika a Vatikánske zmluvy. Je členom redakčnej rady časopisu Prometheus a autorom viacerých článkov a úvah, ktoré boli zverejnené v tomto časopise a na webe Spoločnosti Prometheus.

M. Beňo: Mohli by ste opísať a charakterizovať sám seba?

M. Baťala: Je ťažké charakterizovať sám seba, lebo človek by sa nemal ani chváliť ale ani haniť. Snažím sa byť objektívny, priamy, náročný. Viem sa tešiť z úspechov iných a nikomu nezávidím. Závisť plodí nenávisť a to sú dve veľmi negatívne vlastnosti, ktoré často vedú človeka k zlému konaniu.

M. B.: Chceli by ste niečo zo svojho života vymazať, vyčiarknuť?

M. Baťala: Zdá sa mi, že ani nie. Rád by som však do svojho života pridal ešte niečo pozitívne.

M. B.: Aké lekcie Vám uštedril život a ktorú považujete za najväčšiu?

M. Baťala: Myslím si, že sa vyskytlo niekoľko ťažiskových situácií, ktoré mali vplyv na môj ďalší život, ale vyrovnal som sa s nimi a urobil som isté korekcie. Domnievam sa že správne.

JUDr. Marián Baťala

M. B.: Bez čoho sa nezaobídete?

M. Baťala: Ako každý normálny človek potrebujem v živote aj ja partnera, citové väzby a vzťahy, rodinu. A toto mám. Samozrejme patria k tomu aj styky s priateľmi a zmysluplná činnosť v každodennom živote. K životu, ak chceme aby bol plodný a zmysluplný, je potrebná tiež kultúra – knihy, hudba, ale aj istá záujmová a odpočinková činnosť.

M. B.: Čo Vám dalo a nedalo detstvo?

M. Baťala: Na túto otázku môžem odpovedať tak, že detstvo (zahrniem do toho rodičov, starých rodičov, školu i kamarátov) mi dalo veľa pozitívneho. Naučil som sa disciplíne, čítať knihy, poznávať Slovensko, ale aj pracovať a správať sa v kolektíve. Bol som vedený k čestnému a zodpovednému konaniu. A čo mi detstvo nedalo, to som asi nepotreboval.

M. B.: Čomu Vás naučil život?

M. Baťala: Myslím si, že pracovať, ale aj sa tešiť z pekných vecí a vzťahov. Mať rád a obdivovať prírodu, krásy Slovenska a slovenský folklór. Mať v úcte našich predkov a ich kultúru. Vážim si aj tých Slovákov, ktorí sa zasadili o jej uchovanie pre budúce generácie ako napr. prof. Nosáľ.

M. B.: Čo Vás v živote najviac sklamalo?

M. Baťala: Najviac ma sklamalo správanie sa ľudí po nastolení kapitalizmu u nás. Osobitne správanie, najmä však konanie samozvaných „elít“ keď zistili, že v našej tzv. demokracii a neprávnom štáte si môžu bez zábran a hanby robiť čo chcú. Moralizujú, ale sú nemorálni. Z noriem správania, práva a zákonov si urobili trhací kalendár.

M. B.: Čo je pre Vás v živote najdôležitejšie?

M. Baťala: Zdravie, vzťahy a zmysluplná činnosť v pracovnej oblasti, ale aj kultúra a vzdelávanie sa (poznanie) vo všetkých oblastiach života. Mať zmysel pre spravodlivosť a dobro a podľa toho aj konať.

M. B.: Čo pre Vás znamená byť sám sebou?

M. Baťala: Znamená to byť v potrebnej miere slobodný, mať svoje zámery, realizovať sa v práci i spoločnosti a podľa možností aj odovzdávať dobré myšlienky, poznanie a skúsenosti tým, ktorí o to majú záujem.

M. B.: V čo veríte?

M. Baťala: Verím tomu, že existujú na svete, samozrejme aj na Slovensku a v našom okolí, aj dobrí, schopní a nezištní ľudia, ktorí sú ochotní svoje poznanie pretaviť do pozitívneho vnímania sveta a spoločnosti. Žiaľ, v dnešnej dobe sa prejavujú a majú moc najmä takí, ktorí sú na opačnej strane tohto môjho vnímania.

M. B.: Čo je podľa Vás zbytočné?

M. Baťala: Poučovať hlupáka. Deťom neodôvodnene a bezpracne dávať (poskytovať) všetko čo chcú (v materiálnom zmysle), lebo to v nich zabíja iniciatívu a úsilie niečo dosiahnuť a vedie ich to k ľahostajnosti a negativizmu.

M. B.: Ako presadzujete svoj názor?

M. Baťala: Obyčajne tak, že sa snažím svoj názor zdôvodniť. No nie vždy sa to dá. Stalo sa mi aj to, že svoj názor a postoj som presadzoval nie najsprávnejšími metódami, autoritatívne a bolo to obyčajne v rodine. Som však prístupný kompromisom a dohode.

M. B.: O čom ste pevne presvedčený

M. Baťala: Že sa mi podarí napísať a vydať ešte aspoň jednu - dve knižky. Témy mám vybraté a podklady pre ne si priebežne pripravujem. Potrebujem na to však viac času a pokoja na ich

V diskusii s doc. Matejom Beňom a Marinou Čarnogurskou

spracovanie.

M. B.: Kedy si poviete – na to nepristúpim?

M. Baťala: Ťažko sa odpovedá na takúto otázku, lebo život prináša rôzne situácie, aj také, o ktorých nepredpokladáte, že sa udejú. Presviedčanie a kompromisy zohrávajú dôležitú úlohu pri najrôznejších činnostiach a rozhodovaniach, a preto je možné, že na to pristúpim.

M. B.: Na aké chyby má človek právo?

M. Baťala: Na také, ktoré urobil v dobrej vôli, nesmú to však byť pochybenia, ktoré majú, resp. môžu ublížiť alebo poškodiť iným ľuďom. Mohli by to byť chyby, ktoré škodia mne samému, avšak je ich možné napraviť alebo odčiniť.

M. B.: Ľutujete niečo?

M. Baťala: Áno. Že plynutím času sa dni skracujú a nestihnem vykonať, čo by som ešte vykonať chcel.

M. B.: Darí sa Vám rozoznávať lož od pravdy?

M. Baťala: Do istej miery áno. Najviac v oblasti súčasného spoločenského diania. Zaráža ma však, že ľudia sú vo väčšine naivní a „naletia" na banálne lži a nepravdy, ktoré sú im podsúvané.

M. B.: V čom si dnes ľudia najviac klamú?

M. Baťala: Domnievam sa, že asi vo vzťahoch medzi sebou. Nemám na mysli iba vzťahy medzi jednotlivcami, ale vzťahy pracovného a spoločenského charakteru. Veľmi ma mrzí, že isté skupiny ľudí na úkor ostatných (väčšiny) sa bezbreho obohacujú a už ani nevedia čo si majú počať so svojim materiálnym bohatstvom a mocou. Arogancia a peniaze, mám na mysli ich nadmerné množstvo, kazia charakter, poškodzujú ich myslenie a ovplyvňujú ich konanie k stále horším činom.

M. B.: S čím sa nikdy nezmierite?

M. Baťala: S neprávosťou a nespravodlivosťou.

M. B.: Čo robí človeka skutočným človekom?

M. Baťala: Vzťahy, správanie človeka k druhému človeku. Charakter, vzdelanie a kultúra v konaní a správaní. Nevyvyšovanie sa, ale ani ponižovanie sa pred inými.

M. B.: Z čoho sa viete najviac tešiť?

M. Baťala: Z dobre vykonanej práce, ak je viditeľný pozitívny výsledok. Mnohokrát sú to i maličkosti, ktoré potešia blízkych alebo priateľov. Ale aj z toho keď niekoho obdarujem a dotyčný má z toho radosť alebo dobrý pocit. Radosť mi robí aj úspech blízkeho človeka.

M. B.: Aké želania sa Vám v živote splnili?

M. Baťala: Každý človek má rôzne želania a očakáva aj ich splnenie. Iste k ním patrím tiež. Viaceré sa mi splnili a ešte sú aj tie nesplnené. Ide o niektoré priania, ktoré sa týkajú osobného života napr. zdravie. Nemusí ho byť veľa ako sa zvykne želať, radšej nech je pevné. Ďalej by to mohli byť vzťahy, ale aj niektoré materiálne požiadavky.

M. B.: Myslíte si, že usporiadanie sveta je nezvratné – ako sa dnes tvrdí – alebo ľudstvo má šancu na iný, lepší svet?

M. Baťala: Nie je nezvratné. Chcem vyjadriť presvedčenie, že ľudstvo, i keď sa javí ako nepoučiteľné, sa predsa len dožije niečoho lepšieho ako je svet súčasnosti.

M. B.: Myslíte si, že Slováci ako národ vedia zaobchádzať so slobodou a demokraciou?

M. Baťala: Domnievam sa, že nám k tomu ešte dosť veľa chýba. Mnohí nepoznajú a nechápu ani zmysel slobody a demokracie. Neuvedomujeme si alebo si nechceme uvedomiť, napriek skúsenostiam, že mnohí ba dá sa povedať väčšina nami volených predstaviteľov svoje postavenie zneužíva na úkor obyčajných ľudí, ktorých považujú za naivných hlupákov. Podobne sa klérus katolíckej cirkvi správa k svojim veriacim.

M. B.: Aká je Vaša najdôležitejšia životná skúsenosť?

M. Baťala: Ktorýsi múdry človek o skúsenosti povedal: „Dobrý úsudok je produktom skúsenosti. Skúsenosť je produktom zlého úsudku." A nejaké skúsenosti predsa má každý z nás a aj ja ich mám. Preto sa teraz už snažím vyvarovať zlého úsudku.

M. B.: Aké poznanie Vám priniesla ponežnorevolučná doba?

M. Baťala: Že idealizácia spoločnosti proklamovaná revolucionármi v r. 1989 sa ani po viac ako 25 rokoch nenapĺňa. Zisťujem, že vzťahy medzi ľuďmi sa viac narušili ako upevnili, že nielen družnosť, ale aj citovosť, kolegiálnosť sa zo života vytrácajú. Všeobecná vzdelanosť občanov je nižšia ako bola a nevraživosť medzi ľuďmi, žiaľ, vzrástla.

Istý český politológ sa vyjadril, voľne povedané, takto: Za socializmu sa nám komunisti vyhrážali kapitalizmom. Až teraz sme spoznali, čo to je. A mali pravdu.

M. B.: Z čoho nechcete poľaviť?

M. Baťala: Už sme vo veku, kedy nás mladí predbiehajú. Poľaviť musíme, aby sme sa udržali v primeranom tempe. Možno by sme nemali alebo nemal by som poľaviť v kvalite, ale aj to sa mení s požiadavkami spoločnosti.

M. B.: Čo v živote považujete za nevyhnutné?

M. Baťala: Ľudskosť a humanizmus, vzťah človeka k človeku pri rešpektovaní morálnych a etických

M. Baťala na rokovaní ÚR SP. Vľavo PhDr. Roman Hradecký, vpravo JUDr. Stanislav Kizek

hodnôt a zmysluplných a spravodlivých zákonov. Spravodlivosť v pravom zmysle slova. Svet bez vojen.

M. B.: Bez čoho si nedokážete predstaviť svoj život?

M. Baťala: Samozrejme, že si život tiež neviem predstaviť bez ľudí mne blízkych, priateľov a ani bez činností, ktoré tešia ľudské zmysly ako sú dobré jedlo, prírodné krásy ale aj folklór, film... Bez kultúry v širšom zmysle, bez literatúry a hudby. Mám však na mysli literatúru a hudbu, ktorá ľudí spája a dáva možnosť porozumieť krásnu. Hudba rôznych velikánov (Beethoven, Verdi, Prokofjev a mnohých, mnohých ďalších skladateľov) rovnako krásne znie v Londýne, Prahe, Benátkach či Toronte. A je krásna a vnímateľná pre ľudí rôzneho politického presvedčenia, vierovyznania, či farby pleti. O literatúre platí to isté. Nemám na mysli brakovú literatúru a ani literatúru a knihy propagujúce vojny, zbrane a násilie.

M. B.: Kedy sa cítite najslobodnejší?

M. Baťala: Slobodný a spokojný som sa cítil napríklad keď som videl z vrcholu Chopku zapadať slnko alebo keď som videl slnko spoza hôr ráno vychádzať na Kysuciach. Neprekonateľné. Ako hovorí môj priateľ Igor Šabek - slnko je dar života.

M. B.: Ako by ste charakterizovali svoj svetonázor?

M. Baťala: Vedecký, materialistický.

M. B.: Ktoré knihy nezmazateľne vstúpili do Vášho života?

M. Baťala: Prečítal som veľa kníh a čítam stále. Teraz viac literatúru faktu, politológiu a dokumenty. Je viacero kníh, ktoré ma v jednotlivých etapách môjho života oslovili. Zaujímam sa viac o literatúru týkajúcu sa náboženstiev. Nezmazateľná je Stručná história času od Stephena W. Hawkinga, prípadne Ešte stručnejšia história času (Stephen Hawking, Leonard Mlodinow). Za jednu z neprekonateľných kníh považujem Osudy dobrého vojaka Švejka za svetové války od Jaroslava Haška. Veľmi interesantná je kniha Pápežka Jana od Emanuila Roidisa (Praha, Odeon 1967), v ktorej autor uvádza napr. „Dobrí“ katolíci označujú existenciu pápežky Jany za sprostú a zlomyseľnú lož a ohováranie. Prečo sa cirkev snaží ukryť – ako nejakú svoju hanbu – hrdinku, na ktorú starí spisovatelia spomínajú s obdivom? Pretože toľko prelátov bozkávalo pápežkyne sandále za jej života a klaňalo sa jej prachu po jej smrti – odvážil sa iba odpadlík Jurien o nej povedať: „Pretože Jana bola múdra, výrečná a krásna, bol apoštolský stolec, na ktorom sedelo toľko nevzdelaných a špinavých mníchov, jej osobou skôr poctený ako zneuctený.“.... Pápežka Jana nesmela byť na príkaz sv. stolice v rade pápežov uvádzaná. Letopisci zaradili po Levovi IV. hneď Benedikta III. Po Levovi IV. (r. 855) nasledovala Jana, ktorá vládla na stolci dva roky, päť mesiacov a štyri dni. Mala meno Ján VIII.

M. B.: Aké sú Vaše ideály?

M. Baťala: Na niečo som odpovedal v predchádzajúcich otázkach a nebudem to opakovať. Ideály ako také mali napríklad osvietenci pred mnohými rokmi a ako vieme, mnohé sa naplnili a posunuli ľudskú spoločnosť dopredu. To však svet nebol ešte globalizovaný a bol technicky nevyspelý. Mám len niekoľko osobných požiadaviek. To však nie sú ideály.

M. B.: Čo Vás ponižuje?

M. Baťala: Správanie sa mocných tohto sveta vydávajúcich sa za tých, ktorí chcú ľudstvu lepšie, ale konajú presne naopak. Neprávosť a nenávisť medzi ľuďmi a národmi. Obdoba toho na slovenský spôsob u nás. Keď sa nie práve morálni ľudia pasujú do úlohy učiteľov a nositeľov morálky. A takto sa, žiaľ, mnohí mocní alebo tí, ktorí sa za takýchto považujú, správajú dnes. Pomôžem si citátom z knihy Pápežka Jana, v závere predslovu ktorej autor píše : „Ani neurčité a neodôvodnené protesty, vraj v mene morálky, morality alebo moralizácie, či ako inak to môžu dnešné noviny pomenovať, nielen že nemajú žiadny význam, ale pripomínajú slova anglického básnika, podľa ktorého len nemravní hovoria o morálke.“ A to bolo, prosím, zverejnené pred 150 rokmi.

M. B.: *V mene čitateľov nášho časopisu i vo svojom mene Vám ďakujem za ochotu odpovedať na všetky položené otázky. Želám Vám pevné zdravie, harmonický život v rodine a naplnenie tvorivých pracovných zámerov.*

Ničí Richard Dawkins svoju reputáciu?

S. Elmhirstová: Is Richard Dawkins destroying his reputation?

Abstract:
Translation of an article.

Vedec a autor bestsellerov Richard Dawkins sa stal predstaviteľom krížového ťaženia za ateizmus, ale aj jeho najbližších spojencov mrzí, že jeho on line provokácie robia možno viac škody ako úžitku.

Dawkins je od detstva obdivovateľom Darwina. Už ako chlapcovi mu robilo radosť, že má tie isté iniciálky mena ako Darwin: RCD pre Clinton Richard Dawkins aj pre Charles Robert Darwin.

Vyhlásil a vedie vojnu proti náboženstvu rétorikou spálenej zeme, čo mu prinieslo zapálených obdivovateľov aj zúrivých nepriateľov. Zatiaľ nie je jasné, či vyhráva.

Z Dawkinsa vyžaruje sebadôvera muža, ktorý prežil pol života za rečníckym pultom.

Od vydania knihy *Sebecký gén*, ktorá ho v roku 1976 predajom viac ako milión výtlačkov urobila cez noc slávnym, prakticky každé dva týždne niekde prednáša. No uverejnil aj 10 ďalších kníh v koncerte vedy a evolúcie skupinou spisovateľov ako Christopher Hitchens a Sam Harris, autorov protináboženských polemík v rokoch po 11. septembri, medzi ktorými vynikol v roku 2006 Dawkinsov trhák *Delúzia Boha*; predalo sa viac ako 3 milióny exemplárov.

Hoci dostáva trvalý prúd listov od fanúšikov i od konvertitov na ateizmus *Delúzie Boha*, nepovažuje sa za vodcu. *„Nemusím povedať, či sa považujem za lídra; stačí mi povedať, že z tej knihy sa predali 3 milióny výtlačkov.“*

V marci 2015 mal Dawkins 74 rokov a predsa ostáva neúnavne aktívny, no nie pri tichom záhradníčení, ako niektorí kolegovia. Veľkú odozvu vyvolalo jeho vyhlásenie, že je „nemorálne“ nepotratiť, ak plod vykazuje známky Downovho syndrómu, vyvolané jeho neotrasiteľnou vášňou pre pravdu a spravodlivosť.

Miesto dovoleniek pestuje prednáškové turné; posledné ho viedli do Írska, Česka, Bulharska a Brazílie. Vraví, že rád hovorí o vede, ale vždy narazí na problém Boha a pokúša sa zmeniť panujúce názory na náboženstvo, v čom vidí neobíditeľný politický cieľ. Svoj postoj označuje za „neurčito ľavicový“ pre svoj záujem o stav sveta a prianie nakoniec zbaviť spoločnosť náboženstva. *„Rád by som zanechal svet lepším, ako je teraz. Myslím si, že moje vedecké knihy mali dobrý výchovný účinok a pôsobili tam, kde panuje nelogickosť, tmárstvo a namyslenosť. Náboženstvo je predovšetkým znakom chybného myslenia a nevedomosti.“* Na twitteri raz napísal, že náboženstvo je organizovaná licencia byť prijateľne hlúpy.

Svoje poslanie vidí v podpore vedy a demolácii náboženstva. Považuje tieto dva javy za komplementárne a neuznáva ich antagonizmus. Jednoducho nemajú nič spoločné. Od prechodu na twitter v roku 2008 sú jeho vyhlásenia čoraz bojovnejšie a občas až ohnivo urážlivé: *„Ako sa opovažujete nanucovať svojim hlupáčikom nepodložené povery, a to od nevinných detí až po neinformovanú mládež?“*, tvítoval koncom júna. „AKO SA OPOVAŽUJETE?“

Podľa stanoviska posudzovateľa je Dawkins hrdinom, pohanom alebo záväzkom. Mnohé jeho nedávne vyhlásenia – od upozornenia, že dosiaľ dostalo Nobelovu cenu veľmi málo moslimských vedcov, po odsúdenie ako „nemorálnosť“, ak sa nepotratí plod s Downovým syndrómom – vyvolali rozhorčené reakcie. Niektoré z nich Dawkins prečítal na videu pre You Tube, čo mu vrátilo pár priateľov. Niektoré jeho stanoviská začínajú podrývať jeho vedeckú reputáciu aj protináboženské ťaženie. Priatelia, ktorí mocne bránia jeho kauzu aj jeho charakter, sa začínajú báť, že sa sám sabotuje a ohrozuje svoje hlavné dielo - Sebecký gén. Fyzik Krauss to komentuje: *„Bol by som rád, keby to nerobil. Povedal som mu to“.*

Do Dawkinsovej misie zapadá jeho Nadácia pre rozum a vieru vo Washingtone, založená v r. 2006. Finančne podporuje projekty ateizmu v USA a na celom svete, napr. Inštitút pre evolučnú vedu, Otvorený sekularizmus a pod. Pravidelne organizuje zbierkové akcie, zájazdy a večere. Vstupenka na jeho prednášku stojí zvyčajne 35 USD, účasť na recepcii 250 USD a členstvo v „Dawkinsovom krúžku“ 1 000 až 9 999 USD ročne. *„Neviem pýtať peniaze od druhých, ale všemožne sa snažím byť šarmantný“.*

Pre Dawkinsa stála vždy na prvom mieste veda; jeho ateizmus je len prirodzené rozšírenie celoživotného pokračovania v Darwinovom diele. Myšlienka, že jeho verejné vystúpenia v ostatnom čase viac škodili, ako osožili – jemu aj jeho kauze – ho mrzí, ale nevie prestať. Povedal: *„Myslím si, že v ľuďoch, možno nie vo všetkých, ale vo mne iste, je osobitná túžba dať veci do poriadku. V New Yorkeri je k tomu pekná karikatúra. Muž sedí pri počítači, je už neskoro a manželka ho volá do postele. Odpovedá jej „Ešte nemôžem, lebo ktosi v internete nemá pravdu.“*

O zvieratá nemá Dawkins veľký záujem. Ako dieťa dával prednosť čítaniu kníh, kým jeho rodičia pozorovali zvieratá a rastliny. Hoci vyrastal v najživšej africkej prírode, neinšpirovalo ho to. Ako chlapec sa zúčastnil jednej safari; no kým ostatných fascinovali levy, hostiace sa na zdochline, on sa hral na podlahe so svojimi autíčkami. Po klasickom zoologickom vzdelaní však pozná každý rod a druh zvieracej ríše a keď nemôže zaspať, odrieka spamäti podľa abecedy napríklad cicavce.

Počas postgraduálneho štúdia vynikol pri štartovaní výskumných projektov hĺbaním o teoretických otázkach a predkladaním hypotéz. Chýbala mu však trpezlivosť pre zber údajov a metodickú laboratórnu činnosť. Jeho záujem o zoológiu bol filozofický, nie naturalistický. Zvieratá mu boli jazykom pre interpretáciu sveta.

Študenti ho poznali ako „počítačového muža“; bol pionierom odvetvia biológie, ktoré matematickým modelovaním študovalo správanie zvierat. Do noci vydržal pri jedinom počítači zoologickej katedry v Oxforde, model Elliot 803, ktorý je dnes vo vedeckom múzeu. Žartovalo sa, že sa vraj chcel

doňho „vmontovať“.

Reč Sebeckého génu je technologická. Organizmy sú „prežívajúce stroje“, telá sú „hrmotiace roboty“, nič nie je viac ako nosič génov. Pre niektorých jeho kritikov bola kniha útokom na ľudské hodnoty: Už svojím silným názvom mohla sugerovať, že sme tu len na odovzdanie svojich individuálnych génov a vôbec sa nestaráme jeden o druhého, resp. o komunitu.

Pre Dawkinsa by to však bolo zásadne mylné chápanie jeho argumentu. Biologická povaha javu môže byť zameraná na vlastný záujem, ale nemusíme poslúchať jej príkazy. V prvej kapitole knihy napísal: *„Pokúsme sa učiť veľkorysosti a altruizmu, pretože sme sa narodili sebecký.“* Dnes sa čuduje, prečo knihu nenazval Nesmrteľným génom a bol by sa vyhol nedorozumeniu. Vo svojej druhej knihe Rozšírený fenotyp (1982), ktorú považuje za svoj najväčší prínos vede, vysvetľuje, že ju napísal pod dojmom konferencie o umelej inteligencii: *„Vo svojom entuziazme som zabudol, že roboty sa všeobecne považujú za nepolepšiteľných idiotov.“*

Keď po prvý raz testoval svoje počítačové kreácie nových organizmov, uvidel po početných selekciách obrazy celkom nových kreatúr vynárať sa z pôvodného stromu, ktoré boli jeho logickými potomkami: pavúky, ryby, líšku. On bol ich pestovateľom. Celý proces bol evolúciou (umelou) a dial sa selekciou (tiež umelou). Pri pohľade na túto obrazovku prežíva Dawkins zakaždým hlboké vzrušenie a v ušiach mu znejú akordy z *Tak vravel Zarathustra*.

Na univerzite patril medzi bojazlivých, utiahnutých študentov; panenstvo stratil vo veku 22 rokov; bál sa urobiť chybu so ženou.

Na obed chodí na bicykli do New Colllege, ktorého členom je od roku 1970. V roku 1995 prestal vyučovať, ale akademické obyčaje pestuje, napr. neodmieta spoločnú modlitbu pred jedlom, citujúc filozofa A. J. Ayera: *„Nemám námietky proti odrapkaniu nezmyselných výrokov.“*

Stratégiou Dawkinsa ako pedagóga ostáva jeho taktika aj pri verejných diskusiách: Napadnúť vašu logiku alebo dokázať, že vám logika chýba.

Vo všetkých jeho knihách je logika predmetom aj spôsobom myslenia. *Slepý hodinár, Výstup na nepravdepodobnú horu, Delúzia Boha* (v češtine *Boží blud*) aj *Najväčšia šou na Zemi* (2009) sú boje s iracionalitou kreacionistického myslenia. Nestačilo povedať, že neschvaľuje ideu náboženstva alebo jeho rolu v živote spoločnosti; potreboval dokázať jeho nemožnosť. (*Delúzia Boha* má o tejto téme 42-stranovú kapitolu s názvom „Prečo je temer isté, že nieto Boha“).

Dawkins charakterizuje svoj spôsob argumentácie – a rozpory, ktoré pri tom vždy vzniknú – ako aplikáciu techník morálnej filozofie. Morálni filozofi kladú otázky typu „Čo je zlé na kanibalizme?“ Sú dva spôsoby odpovede: Jedna je v hrôze trhnúť sebou dozadu a vykríknuť *„Na kanibalizme? Kanibalizmus! O kanibalizme sa predsa nedá hovoriť!“* Druhá odpoveď je povedať *„Správne, čo je dnes zlé na kanibalizme?“* a nasleduje hľadanie odpovedí, ich preverovanie a nakoniec záver, že áno, kanibalizmus je zlá vec, a to z nasledujúcich dôvodov. Moje morálne hodnoty vychádzajú aspoň čiastočne z mojich úvah, pričom sa pokúšam stlmiť ako len možno žalúdočnú reakciu.

Pre všetko, čo má mať preňho nejakú cenu, vyžaduje Dawkins logiku a dôkazy. Ako dieťa zažil pohlavné zneužívanie: v základnej škole ho jeden učiteľ vzal do lona a išiel mu rukou do trenírok. V staršom veku sa musel brániť pred starším spolužiakom, aby mu v noci neliezli do postele. Vraví, že si z toho nikdy nič nerobil, pretože si bol istý, že to nezanechalo trvalé stopy. Tvrdil, samozrejme mnohým na zlosť, že výchova v nábožensky fundamentalistickej rodine môže byť horšia vec ako pohlavné zneužitie. Rozoberanie jeho prípadu by bolo podľa jeho mienky znevážením detí, ktoré zneužitím trpeli. Sám nezažil nočné mory, ba ani sa mu nikdy nič zlé nesnívalo.

Pre Dawkinsa je vedecká metóda nielen rozhodujúci prvok pri chápaní fyzikálneho sveta, ale poslúži aj pri odpovedi na morálne otázky. Ľudská spoločnosť, ľudská láska, ľudská nenávisť, umenie, hudba, poézia – to všetko sú produkty ľudských mozgov a mozgy sú nakoniec produkty vedecky vysvetliteľných javov. Ibaže prakticky sú tieto javy takmer nevysvetliteľné, lebo sú príliš komplikované. V Dawkinsovom svetonázore ostáva priestor pre mystérium – napríklad pre povahu ľudského vedomia – ale toto mystérium nie je ani nadprirodzené, ani nevysvetliteľné.

Jeden z Dawkinsových priateľov, spisovateľ Philip Pullman, si spomína na rozhovor s Dawkinsom o tom, čo sa dá povedať o smrti zomierajúcemu dieťaťu. Z Dawkinsa sa nedal vytiahnuť súhlas, že teraz by to bolo OK, že teraz by sa dala povedať rozprávka o nebi. Pullman: *„Je to muž ohromných princípov, nepodplatiteľný a nekompromisný“*.

V posledných rokoch prebieha na internete čosi ako nasledujúca pravidelná a predvídateľná mydlová opera: Dawkins niečo napíše na tviteri, kritika mu vytkne, že citeľne uráža, načo on napíše dlhý článok, v ktorom vysvetľuje, čo chcel povedať a čo prirodzene nie je ďaleko od toho, čo povedal, ibaže to má o pár viac odtieňov. Za sedem rokov tvítovania získal viac ako milión priateľov. Tvítuje usilovne aj zo zvedavosti, či splní požiadavku média: povedať to najviac 140 písmenami príspevku, čo nie je vždy ľahké, ale hotové dáva príjemný pocit satisfakcie.

Nie vždy sa jeho snaha stretá s ocenením, ba niekedy sa mení na frašku, ako keď v r. 2013 siahol po twitteri, aby si vylial zlosť, že mu na jednom letisku bezpečnostná služba skonfiškovala pohár medu. Vyhlásil vtedy: *„Bin Ladin vyhral a vyhráva na všetkých letiskách každý deň. Mal som pohárik medu a títo predpisoví somári ho zahodili. Hlúpe mrhanie.“* Jeho zbytočný protest vyvolal posmech, načo on odpovedal pokusom o vysvetlenie: *„Hádam si vy idioti nemyslíte vážne, že mi išlo o tú trochu medu? Ide mi o princíp. Pochopili ste? Ide mi o princíp, nie o med, o PRINCÍP!*“ Ako atribút jeho vynálezu mému inšpirovali Dawkinsove texty na twitteri nespočetné paródie. Za rok po príhode na letisku dostal gratuláciu k honyverzáriu. Ani pri serióznejších témach sa Dawkins nevie zdržať poznámok, ktoré ho hneď prenesú do centra diskusných búrok. Komentuje to smutným konštatovaním: *„Zdá sa, že sa mi úžasne darí pri výrobe nedorozumení. Na tviteri sa často pokúšam vyvolať diskusiu o nejakej téme.“* A potom je prekvapený, keď reaguje chór kritiky a odmietania.

Často nič netvrdí, ale kladie otázku, a tá môže byť čudesná: *„Pískanie vyžaduje presnú polohu jazyka ako pri hre na husle prstoklad, a predsa väčšina ľudí píska bez tréningu. Nie je to zaujímavé?“* Inokedy je otázka

skôr rečnícka: *„Je Švédsko naozaj taký hlúpo smiešny štát, že sa ide pretrhnúť v prispôsobovaní sa náboženským hlúpostiam?“*

V júli 2015 napísal Dawkins 136 rýchlo nechvalne slávnymi písmenami, že *„Znásilnenie príbuzným či známym je zlá vec. Znásilnenie cudzou osobou pod hrozbou noža je horšia vec. Ak si však myslíte, že toto je schvaľovanie znásilnenia blízkymi, straťte sa a učte sa myslieť.“* Dawkinsovi išlo o ilustráciu základného bodu logiky, ale použil ako príklad veľmi citlivý zločin. A vysvetľuje: *„Keby som bol použil iný príklad, bolo by to zrejmejšie. Ide predsa o to, že sú ľudia, ktorí vážne odmietajú pripustiť, že niektoré znásilnenia sú horšie ako iné.“* Neplatí, že tento posudok má urobiť osoba, ktorá problém zakúsila?

„Práve tak a preto som povedal, že znásilnenie blízkou osobou (známy, príbuzný) môže byť horšie ako znásilnenie cudzou osobou. Tak som to povedal. Nech sa obeť rozhodne ...Je však nemysliteľné, aby prišla myšlienková polícia a prikazovala, že ženám je zakázané klasifikovať niektoré znásilnenia ako horšie ...To je logický záver, ale sú ľudia, ktorí hovoria, že emócia pretromfne logiku.“ Dawkinsa zaráža myšlienka, že niekto môže chápať jeho argumenty, ale aj tak s ním nesúhlasiť. *„Musí byť niečo nesprávne v tom, ako to robím.“* V jeho logike niet miesta pre alternatívny názor.

Dawkinsova oddanosť racionálnemu mysleniu nevylučuje poznanie a prežívanie emócií. Raz na tvitteri napísal: *„Teisti, vy nachádzate útechu v imaginárnej predstave imaginárneho priateľa? Pokúste sa raz o teplé objatie teplého priateľa. To je potešenie.“* Jeden z jeho početných on line mučiteľov obratom odpovedal: „Myslím si, že Richard Dawkins mal túto noc sex.“ Keď sa ho prednedávnom spytovali na definíciu lásky, Dawkins podal presné Darwinovo vysvetlenie sexuálnej lásky, rodičovskej lásky a agapé – lásky k ľudstvu; potom sa díval do prázdna a povedal: *„Hlboko to cítim.“* No emócia, ako to on vníma, nemá miesto medzi argumentmi. Krauss k tomu dodáva: *„Viac ako ktokoľvek, koho poznám, má Dawkins ťažkosti s porozumením ľudskej iracionality“.*

Po konfirmácii vo veku 13 rokov sa Dawkins stal vášnivo pobožným. Modlil sa každú noc, skrútený do klbka fetálnej polohy vo svojom kútiku s pánom Bohom. Postupne sa vzďaľoval od kresťanstva, ale stále veril v božského stvoriteľa, v čom mu pomáhala jeho láska k Elvisovi. (Rozhodujúca bola skladba Verím v albume Mier v údolí). Nakoniec ho jeden spolužiak informoval o Darwinovej teórii a Dawkins sa stal vo veku 17 rokov ateistom a začal svoje ťaženie: nikdy viac si v kostole nekľakol.

Dawkins stále zdôrazňuje, že nemá záujem o konverzie (zmeny svetonázoru). Odmieta aj indoktrináciu. No pri zbieraní finančných prostriedkov, videách pre You Tube a vydávaní kníh pre

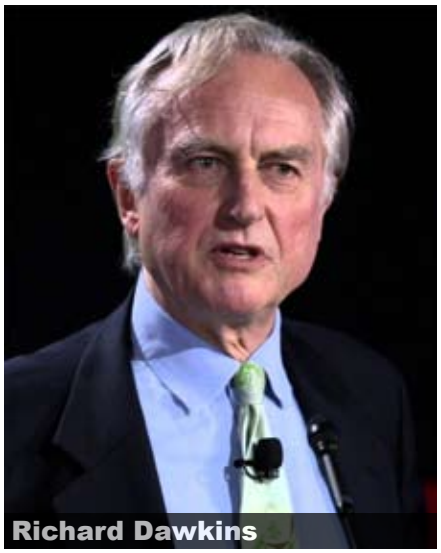
Richard Dawkins

deti si zrejme hojne požičiava z praktík náboženských spoločenstiev. Dawkins zaútočil na všetky veľké náboženstvá, ale osobitne sa zameriava na islam. Povedal: *„Úzkosť sa ma zmocňuje, keď pomyslím na stínanie hláv, kameňovanie a upaľovanie. To dnes nerobí žiadna iná skupina na svete. Nie je to jasné?“* Vznik nového ateizmu nebola náhoda. Jeho knihy vyšli krátko po 11. septembri a moslimský fundamentalizmus ostáva jedným z jeho hlavných záujmov. Po útoku na Charlie Hebdo v januári 2015 odsúdil Dawkins na twitteri akciu dvoch bratov, ktorí zastrelili 12 ľudí len na základe svojej viery a odmietol sociálno-politické teoretizovanie.

Dawkins nemá čas na špekulácie o islamofóbii, ktorú volá nezmyslom a odmieta podozrenie z rasizmu. *„Nenávidím zvyk zaobchádzať s niekým na základe jeho príslušnosti k nejakej skupine.“* Jav, že moslimovia považujú svoju vieru za neodlučiteľnú od svojej osobnej identity, je pre Dawkinsa absurdný. *„To je ich problém a musia z neho vyrásť“.*

Po sérii sporov o vyhlásenia typu *„Samozrejme môžete mať svoj názor o islame, aj ak ste nečítali Korán. Nemusíte čítať Mein Kampf, aby ste si vytvorili mienku o nacizme.“* Po čase si Dawkins začal myslieť, že ho napádajú hysterickí politicky korektní kritici, ktorí nechcú uznať, že útočí na náboženstvo a nie na rasu. Dawkinsovo verejné schválenie diela profesionálneho bojovníka proti islamu, holandského krajného pravičiara Geerta Wildersa, nepomohlo jeho prípadu. Pritiahol na seba nechutnú pozornosť roztlieskavačov, ako napr. Tommyho Robinsona, čo potom komentoval slovami *„To je nepríjemné, pretože som si neuvedomil, že je to dôležitý bod logiky: Ak súhlasíte s niekým vo veci x, neznamená to, že s ním súhlasíte aj vo veciach y, z, a, b, c.“*

Moslimský spisovateľ a mysliteľ Ziauddin Sardar tvrdí, že Dawkins a jeho žiaci, noví ateisti, nebezpečne napomohli protiislamskému mysleniu na západe. Sardar povedal o Dawkinsovi: *„Môže sa hnevať na islam ako chce, nebude to ani zďaleka taký hnev, aký ja mám na islam. Dawkinsova generalizujúca rétorika o islame však dehumanizovala celé jedno spoločenstvo, ktoré vykazovalo všetky odtiene verejnej mienky. Dawkins môže tvrdiť, že napáda vieru a nie jednotlivých veriacich, ale jeho rozboru viery chýba sociálna a politická komplexnosť. Vytvára svet, ktorý je vojnychtivejší ako ten, ktorý sme tu našli... Ľudia môjho typu sa pokúšajú zmeniť svoju vieru zvnútra komunity a Dawkins podrýva dielo, ktoré konajú.“*

Nie sú to len veriaci, čo protestujú. Dawkinsovi sa začali odcudzovať aj prívrženci jeho strany, ako napríklad filozof Johna Graya, ktorý kritizuje jeho doslovný absolutizmus a intelektuálnu povýšeneckosť jeho ateizmu: *„Dawkins má predstavu, že ateista musí byť nepriateľom náboženstva. Medzi ateizmom a nepriateľstvom voči náboženstvu nemusí však byť priama závislosť. Dawkinsova oddanosť vede vyžaduje nepochybný názor na svet, vylučujúci a urážajúci každý alternatívny svetonázor.“*

Niektorí bývalí intelektuálni spojenci, ako napríklad filozof Michael Ruse,

ktorý v USA prebojoval veľké legálne bitky proti učeniu kreacionizmu na školách, vytýkajú Dawkinsovmu antagonizmu, že skôr odradí ako získa spojencov. *„Dawkins neprejavuje záujem o diskusiu s protivníkmi, aby porazil ich argumenty; búši do islamu bez toho, že by mu skutočne rozumel. „Jeho filozofické názory v Delúzii Boha sú často veselé a iste novinársky dobré, ale zdvorilo povedané hlboko neinformované.“*

Najväčším zdrojom nepokoja v ateistickom hnutí je americký feminizmus a to najmä v USA, kde prebieha pod zástavou skepticizmu.

Americká feministická a ateistická blogerka Greta Christina spoznala Dawkinsa v r. 2009 a vraví: *„Bolo to úžasné. Fantázia sa stala skutočnosťou. Vtedy som sa začala volať ateistkou.“* Potom však v r. 2011 sa Dawkins zaplietol do komentárov ku skeptickej diskusii o sexuálnom obťažovaní a napísal imaginárnej moslimke: *„Milá moslimka, prestaň, prosím Ťa, nariekať. Áno, áno. Viem, že Tvoje genitálie boli zmrzačené žiletkou, ale neopakuj mi to stále. Viem, že nesmieš riadiť auto, ale prestaň nariekať. Pomysli na utrpenie, ktoré prežívajú Tvoje úbohé americké sestry.“*

Pokus o satiru sa skončil zle. Ukázalo sa, že Dawkinsovi chýba akýkoľvek cit pre sexuálne obťažovanie (Adresoval jej len pár slov a nimi klasifikoval skúsenosti žien). Neskôr sa síce ospravedlnil, ale pre Christinu to bolo sklamaním a odradením a Dawkins sa stal v jej očiach veľkým sklamaním, ktorého sa nezbavila.

A predsa Dawkins sa vždy cítil „vášnivým feministom“. Ako člen New College agitoval za členstvo žien, čo sa dosiahlo až v roku 1979. Vraví, že svoj feminizmus ukazoval veľmi výrazne aj v súvislosti s islamom. *„Pretože ak to majú ženy ťažké všade na svete, je to tam najhoršie... Strácal som trpezlivosť s americkými feministkami, zrejme posadnutými klebetami a zabúdajúcimi, že existujú ženy, ktoré bývajú doslovne k smrti ukameňované za zločin, že boli znásilnené.“*

Niektorí Dawkinsovi stúpenci vysvetľujú jeho stanovisko nešťastne. Americká feministka Ophelia Bensonová napísala: *„Pretože je takým hrdinom nášho hnutia, boli jeho vety zeleným svetlom pre rad ľudí, ktorí považujú sexuálne obťažovanie žien za OK. Skeptické fóra sú dnes zaplavené žlčovitými listami a surovými ženskými obrázkami.“*

V auguste 2015 vydal Dawkins spolu s Bensonovou vyhlásenie, volajúce po skončení online sporu. Za svoju osobu pridal: *„Vravia mi, že niektorí ľudia si myslia, že mlčky schvaľujem takéto veci, hoci ich neznášam. Netreba ani vravieť, že takýto návrh mi naháňa hrôzu. Nikto, kto by sa pokúsil zastrašiť niekoho v našej komunite hrozbami alebo obťažovaním, nemôže byť mojím spojencom a len oslabuje ateistické hnutie.“*

O pár týždňov bol Dawkins späť na twitteri a komentoval prípad, keď svedectvo opitej ženy pri posudzovaní znásilnenia nezavážilo. Prečo? *„Pretože sa vášnivo zaujímam nielen o pravdu, ale aj o spravodlivosť.“* (Nemalo by ho väčšmi hnevať, že len také malé percento prípadov znásilnenia sa dostane pred sudcu? *„Samozrejme, veľmi ma to znepokojuje.“*) Bensonová, ktorá iniciovala Dawkinsovu reakciu, si zúfa. *„Nie tak, Richard,“* zamýšľa sa, *„to nebolo tak myslené.“*

Možná škoda vlastnej reputácii Dawkinsa veľmi netrápi, ale má momenty pochybovania o sebe. *„Naozaj neviem, či na to idem správnou cestou“,* povedal už polorezignovane tónom toho, čo asi na to nevie ísť inakšie. Objavili sa už príznaky manažmentu reputácie. V jednej diskusii o darvinovskej prírodnej selekcii ani raz neskĺzol do svojho protináboženského ťaženia. Zdôraznil, že jeho články zďaleka prevýšia všelijaké online škriepky, ktoré sú v jeho očiach bezvýznamná neskorá kapitola jeho celoživotnej tvorby. *„Som vedec“*, dodal, ako keby sa na to dalo zabudnúť.

Fyzik Krauss uzatvára: *„Bude nakoniec jeho čistý prínos pozitívny? Myslím si, že odpoveď je áno. Pretože všetka inteligencia a všetci, čo sa cítia urazení, budú, prevýšení davom poslucháčov, ktorých som dosiaľ nevidel a pre ktorých sú tieto problémy celkom nové.“* Myslí na ľudí ako Arori Newton, 24-ročný kenský právnik, ďakujúci raz popoludní Dawkinsovi za jeho knihy na twitteri. V emaile píše, že Delúzia Boha úplne zmenila jeho život. *„Po prvý raz som si uvedomil, že som bol kresťanom len preto, že som sa narodil v kresťanskej rodine a nie po uvedomelej voľbe.“* Newton teraz kupuje kópie knihy Delúzia Boha pre všetkých svojich priateľov.

Kultúra možno potrebuje niekoho ako je Dawkins. Obdivuhodná je jeho neochvejná oddanosť vlastnej kauze, aj jeho ohromná schopnosť zapáliť (žiaľ, aj urážať). Daniel Denet, horlivý plavec, opísal Dawkinsa ako svoju „posvätnú anódu“ – kus zinku na vrtuli motora lode, chrániaci vrtuľu pred eróziou a morskou vodou. Zinok sa postupne odlepuje, ale vrtuľa ostáva neporušená. Aj v živote potrebujete niekoho po svojej ľavici, čo vás zahreje.

Dawkins berie aj vydáva veľké teplo a niet príznakov hroziacej dezintegrácie. Nedávno povedal, že by rád žil o chvíľu dlhšie. Samotná smrť ho nemrzí, ale pomyslenie na všetok vedecký a technologický pokrok, ktorý mu bude chýbať, je frustrujúce.

Jeho pohreb je napoly naplánovaný. Samozrejme nebudú modlitby, ale v ceremónii zaznie prvá veta z knihy *Rozpletanie dúhy* (1998): Umrieme, a to nás robí šťastnými. Väčšina ľudí nikdy neumrie, pretože sa ani nikdy nenarodili. Zakončí to triumfálny Pochod slonov z opery Aida.

***

Citáty o Dawkinsovi bez udania zdroja:

Dawkins je rozpustilo nekompetentný pri hlbokom myslení, ale dobre robí svoju vysvetľovaciu agendu. Je radosť ho čítať.

Medzi ľuďmi, ktorí vedia o čom hovoria, bola Dawkinsova reputácia ruinovaná dávno predtým, než napísal Delúziu Boha.

Mohli by ste vysvetliť tieto zjavné nezmysly?

Je to tým, že nie je teológ a teda nemá kvalifikáciu vyjadrovať sa k otázke, či je pravdepodobné, že Boh existuje alebo nie? Dúfam, že toto máte na mysli, pretože to je môj absolútny favorit.

Ako každý na našej planéte, ani Dawkins nie je dokonalý, ale zaslúži si ohromnú pochvalu za pomoc nám pri zbavovaní sa strašného a nebezpečného nezmyslu, ktorým je uctievanie akéhosi božstva.

Dawkins je pojem úspechu. Zriedka sa podarí, že niekto zmení planétu za svojho života, ale on to dokázal.

Dostupné na: https://goo.gl/69O44k*; Sophie Elmhirstová, Is Richard Dawkins destroying his reputation?; The Guardian, 9.6.2015.*

Vybral a preložil: R. Škoda pre Zošita humanistov. Dostupné na https://goo.gl/xcuowR. Publikujeme so súhlasom R. Škodu.

Zo sesterských, časopisov

M. Horácky: Sister journals write

Abstract:
Overview of selected from the Freidenker (issues 11/2015) and Le libre penseur (issues March 2016).

Nemecký **Freidenker z decembra 2015** prináša príspevky z konferencie Zväzu nemeckých voľnomyšlienkárov, ktorý sa konal 12. septembra 2015 vo Frankfurte nad Mohanom. Obsahom rokovania bola aktuálna problematika islamu v súčasnom medzinárodno-politickom dianí. V príhovore k čitateľom predseda Zväzu **Klaus Hartmann** konštatuje, že zostrenie vojnového nebezpečenstva a mätenie mozgov si naliehavo vyžadujú objasňovanie faktov a záujmov. Séria zničujúcich vojen proti Iraku, Afganistanu, Libanonu, Sudanu, Líbyi, Jemenu, Gaze a opakovane proti Sýrii odhaľuje stratégiu chaosu a ničenia, vojnový cieľ spálenej zeme.

„Musíme sa zaoberať následkami západného ideologického chápania islamu, ktorého sejba medzitým vydala svoje najhroznejšie plody: vo forme početných imperialistických vojen proti krajinám s moslimským obyvateľstvom... Tu musíme rozlišovať a uvedomovať si, že tieto krajiny alebo islamistické skupiny nie sú vždy nepriateľom imperializmu, niekedy sú jeho najužšími spojencami. Džihadisti často fungujú ako teroristické pomocné oddiely Západu."

...Pri bližšom pohľade sa ukazuje, že imperializmus nepristupuje k islamským krajinám vždy rovnako. So Saudskou Arábiou, monarchiami Perzského zálivu a Tureckom existuje úzke bratstvo v zbrani a strategické partnerstvo.

V Afganistane USA pôvodne spolu s uvedenými štátmi regrutovali, vyzbrojovali a cvičili islamských teroristov a nasadzovali ich do boja proti zvolenej socialistickej vláde a sovietskej armáde, ktorá jej prišla na pomoc. Roku 1998 sa Zbygniew Brzeziński, svojho času bezpečnostný poradca amerického prezidenta Cartera, tešil z toho, že *„Sovieti padli do afgaánskej pasce"* a že podpora islamských teroristov je historicky bezvýznamná v pomere k zrúteniu sovietskeho impéria. Moslimi sa tešili veľkej obľube Západu ako pozemné sily pri agresii NATO proti Juhoslávii v r. 1999. Zločinecký UCK s jej etnickým terorom, obchodom s drogami a ľudskými orgánmi povýšili na oslobodzovaciu armádu.

V Iraku bol zničený štátny útvar s náboženskou koexistenciou a nahradený chaosom, ozbrojeným bojom konfesií ako nástrojom na oslabenie a ovládanie krajiny. Neskôr sa tak podobne stalo v Líbyi, kde znova boli islamské žoldnierske bandy nasadené ako pozemné sily NATO. A napokon prípad Sýrie, predtým rovnako so spolunažívaním ľudí rozličných vierovyznaní, kde islamistické žoldnierske bandy vedú imperialistickú zástupnú vojnu."

V závere svojej state sa K. Hartmann pýta: „Nie je pozoruhodné, že v prípade Iraku a Líbye imperializmus zničil dva sekulárne štáty a teraz ide zničiť sekulárnu Sýriu? Nebije do očí, že sa imperializmus spolčuje s reakčnou Saudskou Arábiou a monarchiami Perzského zálivu, ktoré s wahhabizmom-salafizmom zastupujú stredoveký primitívny a brutálny variant islamu?"

K aktuálnej situácii K. Hartmann napokon pripomína, že islam je monoteistické svetové náboženstvo, ktoré má 1,3 miliardy stúpencov. V Európe žilo v r. 1950 900 000 moslimských obyvateľov, dnes je to okolo 17 miliónov; v Nemecku vtedy niekoľko desiatok tisíc, dnes 3,3 milióna.

V islamskom svete existuje asi 76 rozličných náboženských prúdov a smerov. Tak ako iné náboženstvá aj islam sa rozvíja dynamicky, nemožno ho jednoducho stotožňovať so spiatočníctvom, nepriateľstvom voči pokroku a so „stredovekom".

„Vo všetkých náboženstvách s tzv. Svätými spismi sa v ich textoch nachádzajú miesta, ktoré môžu podnecovať k humanistickému, emancipačnému konaniu, ako aj také, ktoré možno vykladať v smere reakčnom a barbarskom. Ide o texty historické, odrážajúce chápanie a zvyky svojej doby, o texty idealistických svetonázorov; navyše množstvo ich autorov vedie aj k protirečivým výpovediam a tendenciám. Historicky treba tak čítať texty, ako aj chápať mnohé javy. Ako je zrejmé z rozšírenia a vývinu kresťanstva, náboženstvo nevystupuje nikdy ako „čisté", „v laboratórnych podmienkach", ale vždy použité ľuďmi a tým opätovne poprepletané s inými oblasťami, ako je politika a ekonómia.

Islam navyše nemá nijaké „svetové centrum", nepozná nijakú „závažnú ústrednú inštanciu", a preto existuje v množstve variantov, ktoré sú o to silnejšie poznačené danou krajinou, jej dejinami a politickým systémom... Realita učí, že islamom možno odôvodňovať tak „Boží štát", ako aj sekulárnu štátnosť."

Podľa K. Hartmanna ako každé náboženstvo je islam idealistickým svetonázorom a ako taký neobstojí z hľadiska stúpencov materialistického svetonázoru. Voľnomyšlienkárska kritika každého náboženstva sa orientuje na Karola Marxa; ide predovšetkým o odstraňovanie objektívnych, materiálnych, sociálnych príčin existencie a pôsobenia náboženstva. Kritika náboženstva neustrnie v oblasti duchovna, zdôrazňuje materiálnu základňu náboženského odcudzenia. „V tomto zmysle chápeme kritiku náboženstva ako kritiku spoločnosti."

„Naša kritika náboženstva nesmeruje proti religióznym ľuďom alebo proti náboženstvu „samému osebe", ale proti akejkoľvek forme klerikalizmu, politickému zneužívaniu náboženstva a náboženských citov ľudí, proti náboženskému fundamentalizmu, dogmatizmu a fanatizmu a proti „aliancii trónu a oltára", teda

každej forme štátneho cirkevníctva."

„...napriek sčasti hlbokým svetonázorovým protikladom medzi tým, čo chápeme ako slobodné myslenie, a náboženskou vierou, sme za dialóg a spoluprácu so všetkými veriacimi, ktorí sa usilujú o uskutočnenie humanizmu... Riadime sa tým, že náboženskú otázku treba podriaďovať zabezpečeniu prežitia ľudstva a vytváraniu pomerov hodných človeka."

***

Podľa R. W. Ruppa v príspevku *„Na ceste podľa amerického zadania - od Afganistanu až k Islamskému štátu"* došlo k vojne v Afganistane preto, lebo: „Americkému energetickému koncernu UNOLOCAL, veľmi blízkemu Bushovej vláde, sa nedarilo realizovať dlho plánovanú stavbu ropovodu a plynovodu z Turkmenistanu cez Afganistan do Pakistanu a Indie. Tento projekt mal veľký strategický význam nielen pre uvedený podnik, ale aj pre Washington. Po dlhých rokovaniach však talibanská vláda v Kábule Američanom nevyhovela, čo bolo pre USA skutočným dôvodom na vojnu."

Podľa autora USA sledujú tzv. politiku *„Full Spectrum Dominance"* - absolútnu dominanciu nad všetkými krajinami a alianciami sveta. Jej podstatným predpokladom a podmienkou je kontrola nad najvýznamnejšími svetovými náleziskami ropy a zemného plynu. K zabezpečeniu tejto stratégie patrí aj americká kontrola nad regiónmi s najdôležitejšími zásobami ropy a plynu od Perzského zálivu až ku Kaspickému moru.

V lživo ospravedlňovanej vojne proti Iraku preto Washingtonu nešlo iba o iracką naftu, ale o naftu celého regiónu. Americký viceprezident Cheney už v júni 2001 vyhlásil, že plánovaná vojna proti Iraku sa využije ako „základňa pre ďalekosiahle reformy v celom regióne". Teda z Iraku cez Sýriu až po Libanon.

R. W. Rupp poznamenáva, že aj Moskva oficiálne ospravedlňuje svoje zosilnené angažovanie v Sýrii potláčaním Islamského štátu. Zrejme ide o to, spolu so zákonnou sýrskou vládou bojovať proti Islamskému štátu radšej teraz, ako byť neskôr s ešte silnejším Islamským štátom konfrontovaný na Kaukaze a v Strednej Ázii.

V závere autor poukazuje na článok v časopise amerických ozbrojených síl *US-Armed Forces Journal* z 21. marca 2014, nadpísaný takto: „Ak sa nehovorí o zemnom plyne, nemožno konfliktu (v Sýrii) porozumieť". Okrem iného sa v článku doslova uvádza: „Roku 2009 Katar navrhol vybudovať plynovod do Európy cez Sýriu a Turecko. Namiesto toho Asad podpísal s Iránom a Irakom zmluvu, umožňujúcu prístup k európskemu trhu so zemným plynom prevažne šiitským krajinám a vyšachovať tak Saudskú Arábiu a Katar.

Plynovod z Kataru, jednej na plyn z najbohatších krajín sveta, by prevádzkovalo Amerikou vedené konzorcium a dodávalo do Európy lacný plyn z Perzského zálivu. Tomu by nemohol konkurovať pomerne drahý plyn z ľadovej Sibíri. Tým by bol z európskych trhov vytisnutý ruský plyn. Moskva by stratila veľkú časť svojich devízových príjmov a potenciálu svojho hospodárskeho rozvoja. Zároveň by silno poklesol jej diplomatický vplyv v Európe. Naproti tomu by USA a západné energetické koncerny zožali z plynovodov gigantické zisky."

***

Nico Jühe vo svojom príspevku zdôrazňuje, že arabský národ nie je mysliteľný bez islamu. Zreteľne na to poukázal už Kaddáfi. Oslobodzovací boj Arabov, Sýrčanov, Iračanov, Palestínčanov je bojom za ich nezávislosť tak územne, ako aj ekonomicky. K tomuto boju patrí aj obrana islamskej tradície proti wahhabizmu, ktorý v určitom výklade Sunny chce vidieť šariu.

Čo by to však znamenalo, ak by arabské krajiny naozaj spojili svoje sily? Bola by to politická moc, ktorá by podomlela záujmovú sféru Západu a ktorá môže predstavovať aj skutočnú alternatívu voči Afrike. Preto boli opätovné pokusy bojovať proti arabským vodcom, ktorí sa o niečo také usilovali, žiaľ, úspešné. Preto bol zvrhnutý Kaddáfi, ktorý chcel dosiahnuť jednotný menový systém v Afrike. Aj predtým sa úspešne darilo stavať proti sebe záujmy arabských krajín."

Z časopisu švajčiarskych voľnomyšlienkárov Le Libre Peseur, marec 2016

„Zmluva z r. 1744 spečatila spojenectvo medzi klanom Saudov a Mohamedom Ibn Abd al-Wahhabom, zakladateľom wahhabizmu, extrémistickej vetvy sunnizmu, ktorá dnes v Európe šíri najhorší islam." (Jacques Pilet, L´Hebdo, 9. júla 2015).

„Medzi devätnástimi kamikadze pri útoku 11. septembra v New Yorku pätnásti boli Saudovia. Náhoda?"

„Nepochybne tisíce mladých Saudov sa pripojili do radov Islamského štátu, lebo im neprestajne kážu, akou cťou je zúčastniť sa džihádu proti neveriacim." (Bernard Zand v cit. L´ Hebdo).

„A čo je ešte horšie: Od r. 1961 iba univerzita v Medine vychovala 46 000 osôb zo 170 národností. Podpora saudských ropných magnátov umožnila širokú propagáciu wahhabizmu prakticky všade." (Nabil Mouline v rozhovore s Antoinhom v cit. L´Hebdo).

„Dokedy bude zločinný politický a ekonomický oportunizmus zaslepovať našich západných vodcov?"

***

A mimochodom: Grécko. „Cirkev (miliardár, ktorý neplatí dane) - alebo skôr jej popi - sú všadeprítomní. Štátni zamestnanci, dobre platení (2 000 euro mesačne, vyše trojnásobok priemernej mzdy, spolu ročne 260 miliónov) a zjavne dobre živení, poznajú nábožnosť svojich ovečiek a pod zámienkou, že zažehnávajú zlé, trebárs pri narodení, sobáši, krste, návšteve chorého, pri požehnávaní, pri úmrtí - natiahnu ruku a zoberú od chudákov to málo, čo im zostalo. Cirkev si potom dovolí byť ušľachtilá a postarať sa o ľudí, nasýtiť ich a takto byť populárna medzi tými, ktorí si neuvedomujú, že napokon to všetko ide z ich vlastných peňazí." (Michel Wyler, L´ Hebdo, 20. augusta 2015)

P. S. Keby len v Grécku!

***

Tariq Ramadan: „Štát nemá čo prikazovať občanom, ako sú oblečení na uliciach."

Ja dodávam: „Ani náboženstvá." (Thor Danneman)

***

O Máriinom panenstve

O tom, že Kristova matka bola panna, sa hovorí iba v dvoch evanjeliách: v Lukášovom a Matúšovom. Matúš sa odvoláva na proroctvo Izaiáša: „Ajhľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Immanuel."

Nuž, Izaiáš použil hebrejské slovo Alma(h), označujúce „mladé dievča" a nie slovo Parthemos – „panna". Prekladatelia Starého zákona sa jednoducho pomýlili a tí dvaja evanjelisti čítali proroctvo v gréckom preklade Biblie a nie v hebrejskom origináli. (Claude Cantini).

Miroslav Horácky ■

Japonsko bolo na pokraji jadrovej katastrofy

A. Gilligan: Japan was on the brink of a nuclear catastrophe

Abstract:
Translation of an article about a potential nuclear catastrophe which threatened Japan in Fukushima after the memorable tsunami.

Piaty rok po katastrofálnom cunami pripúšťa vtedajší premiér, že Japonsko bolo na hrúbku cigaretového papierika od nukleárnej katastrofy, ktorá si mohla vyžiadať evakuáciu 50 miliónov ľudí – ale kam? V interview pre denník The Telegraph opisuje Naoto Kan paniku na najvyšších vládnych miestach.

Vraví, že uvažoval o evakuácii Tokia a iných miest v okruhu 160 míľ a o vyhlásení stanného práva, ako sa stalo pri zemetrasení v Kanto v roku 1923 (142 000 mŕtvych). To by bolo bývalo horšie ako porážka vo veľkej vojne.

Priznal, že bol zdesený, keď nedostával spoľahlivé informácie od Tepca, operátora elektrárne, ani od hlavného vládneho bezpečnostného technika, Nobuaki Terasaka. Ďalší člen krízovej skupiny bol minulý týždeň obžalovaný z nedbanlivosti pri svojej činnosti v čase katastrofy.

Zemetrasenie sily 9,0 vyvolalo gigantické cunami s vlnami vysokými 40 metrov, ktoré sa prevalili cez ochranné valy, zaliali kontrolné priestory a vyradili z činnosti chladiarenské systémy jadrového reaktora.

Bez chladenia došlo k roztaveniu rádioaktívnych palivových tyčí v troch zo šiestich reaktorov. Vznikajúci vodík vybuchoval a rádioaktivita unikala do ovzdušia. Keby sa boli roztavili palivové tyče vo všetkých 6-tich reaktoroch, bola by katastrofa iste zasiahlo aj Tokio. Manažér Masao Yoshida spomína, že vtedy uvažoval zo zúfalstva o rituálnej samovražde harakiri. Situácia bola zachránená, keď sa do chladenia reaktorov začala pumpovať morská voda.

Hoci sa vo Fukušime nevyskytli prípady okamžitej smrti po ožiarení, evakuovaných bolo takmer 400 000 ľudí. Väčšina z nich sa dosiaľ nevrátila do svojich domovov. Ďalšie státisíce ušli v panike a provincia Fukušima prestala na roky fungovať. V okruhu 20 km sa dnes rozprestiera zakázaná zóna, kde až na pár výnimiek pre starých ľudí nesmie nikto bývať.

Jadrová príhoda ešte stále pokračuje. V reaktoroch 2 a 3 ostali palivové tyče na mieste a každý deň uniká trhlinami v rúrach malé množstvo rádioaktívnej vody, nech Tepco vraví, čo chce.

Pán Kan hovorí, že Fukušima urobila pri ňom obratom o 180° z priaznivca presvedčeného oponenta: „Treba vidieť vzťah medzi rizikom a osohom. Roztavenie jedného jadra môže zapríčiniť zničenie celej továrne a to je, hoci nepravdepodobné, príliš veľké riziko.“

Naoto Kan stratil post premiéra ešte v roku 2011. Vytýka sa mu, že osobnou návštevou rozptyľoval záchrannú čatu a že neporozumel požiadavke Tepca prepustiť niektorých zamestnancov; myslel si, že išlo o prepustenie všetkých. Nezávislé vyšetrovanie však potvrdilo, že ponechať „50 Fukušimských“ na ich nebezpečných postoch bolo pre ďalší priebeh krízy vitálne dôležité a bolo dielom pána Kana.

Kan kritizuje svojho nástupcu Šinzo Abeho, že reštartuje niektoré japonské jadrové elektrárne, hoci všetky boli v dôsledku udalostí odstavené; vraví: „Japonsko sa nepoučilo a zatvára oči pred rizikom druhej katastrofy.“ A zúčastňuje sa protestných demonštrácií proti znovu otváraniu jadrových elektrární.

„Medzi vládnou politikou a prianím verejnosti je otvorený spor. Urobili sa síce ochranné opatrenia proti cunami, ako je zvýšenie ochranných valov, ale si myslím, že to nie je dosť. Nesmieme stavať jadrové elektrárne v oblastiach, kde je postihnuteľná populácia. Ak sa Japonsko zaobišlo bez jadrovej energie štyri roky, išlo by to aj dlhšie.“

Policajné vyšetrovanie, ktoré viedlo nedávno k obžalobe p. Katsumatu a dvoch ďalších manažérov Tepka, zistilo, že títo ľudia už od júna 2009 vedeli o zraniteľnosti továrne okrem iného zemetrasením a záplavou pri cunami; obidve sa v oblasti vyskytujú, ale napriek tomu nezaviedli ochranné opatrenia. Fukušimská jadrová katastrofa sa preto vedie v štatistike ako „človekom zapríčinená katastrofa“.

Vybral a preložil R. Škoda

Prameň: Andrew Gilligan, Fukushima: Tokyo was on the brink of nuclear catastrophe, admits former prime minister, The Telegraph, 4. 3. 2016 a Fukushima: Tokyo was on the Brink of Nuclear Catastrophe, Admits Former Prime Minister, LewRockwell.com, 7. 3. 2016. Vybral a preložil: R. Škoda pre Zošita humanistov, dostupná na: https://goo.gl/W6FLxa. Publikujeme so súhlasom R. Škodu.

Pohľad na atómovú elektráreň Fukušima

Kriticky a lapidárne

Critical and lapidary

Hidžáb ako problém?
Hijab as a problem?

Na jar 2016 vyzvala časť študentov parížskej univerzity Sciences svoje spolužiačky na jednodenné nosenie hidžábu - šatky, zahaľujúcej vlasy, krk a poprsie moslimských žien. Podľa jej organizátorov akcia mala „demystifikovať" vo Francúzsku značne kontroverzné správanie s tým, že „krajina má 99 problémov, ale hidžáb k nim nepatrí".

Akciu podporili feministky na univerzite, škola sa od nej dištancovala, kritický hlas sa ozval z radov študentského krídla krajne pravicového Národného frontu.

Pri čítaní predmetného článku v českom denníku Právo zo dňa 27. apríla 2016 som si nevdojak spomenul na apoštola sv. Pavla. Zalistoval som v biblii - a pamäť ma neklamala.

V prvom liste Korintským Pavol hlása: *„...každá žena, ktorá sa modlí alebo prorokuje s nezahalenou hlavou, zneucťuje si hlavu..." „Muž si totiž nemusí prikryť hlavu, lebo je obrazom Božím a Jeho slávou, žena je však slávou mužovou." „Preto žena - pre anjelov - má mať na hlave znak mužovej moci"* (rozumej závoj).

Pavlove slová uposlúchli nielen korintské ženy. Spomeňme hlavy, vlastne iba tváre stredovekých žien z dobových vyobrazení a dodnes katolícke rehoľníčky. Aj dnes sa bohoslužieb v kresťanských kostoloch zúčastňujú veriace ženy s pokrytou hlavou, resp. vlasmi. (Mimochodom, vlasy vždy predstavovali dôležitú súčasť ženskej krásy - a aj možný zdroj pokušenia pre mužov.)

A v súlade s vatikánskym protokolom sa zahalenie hlavy (vlasov) vyžaduje - a dodržiava - pri návštevách a audienciách žien, političiek či manželiek politikov a diplomatov.

S vonkajším manifestovaním osobnej náboženskej viery a príslušnosti sa nestretávame iba u moslimov. Spomeňme napríklad nápadné oblečenie, pokrývky hlavy a úpravu účesov ortodoxných Židov. U viacerých kresťanských cirkví kňazi, rehoľníci a rehoľníčky nosia osobitné oblečenie, prípadne jeho časti ako symbol svojej náboženskej viery a príslušnosti. Alebo vôbec nosenie nápadných náboženských symbolov, prežehnávanie sa mimo náboženských obradov alebo vlastnej modlitby. (Osobne som zaznamenal takýto prejav muža v električke, práve prechádzajúcej okolo kostola.) Podobne je to pri sledovaní televízneho pápežského požehnávania. Pre kresťanských veriacich je charakteristické aj vzájomné objímanie a bozkávanie (bozk mieru - osculum pacis).

Ale k meritu veci. Aby bolo jasné, rozhodne odmietam spôsob úplného zahaľovania moslimských žien (tzv. burka) - jednak ako v skutočnosti prostriedok a prejav ich ľudského poníženia, jednak ako potvrdené riziko zneužitia tohto zahalenia na teroristické činy.

No pokiaľ ide o hidžáb **v nemoslimských krajinách**, osobne by som jeho nosenie nechal na samotných moslimkách. Pravda, je tu otázka hidžábu v školách alebo na pracoviskách. Nuž, podľa mňa, v týchto prípadoch okolie aj tak vie, že dotyčná je moslimka. Potom by malo rozhodovať jej celkové správanie v danej komunite. A napokon - nielen Francúzsko má 99 iných problémov.

Ináč - možno som si nielen ja všimol, že mnohým ženám hidžáb celkom pristane. A koniec-koncov, veď tá tvár je to jediné, čo je na verejnosti dopriate vidieť cudzím moslimským mužom. Na rozdiel od nás, mužov „neveriacich" - vďaka našim nemoslimským ženám.

Miroslav Horácky ■

Imaginárne astronómie
Imaginary astromony

„Hneď na začiatku chcem zdôrazniť, že sa v tomto rozprávaní o imaginárnych geografiách a astronómiách nebudem zaoberať astrológiou. Iste, dejiny astrológie sa ustavične križovali s dejinami astronómie, ale imaginárne astronómie a geografie, o ktorých budem hovoriť, sú už všeobecne uznané za imaginárne alebo chybné, zatiaľ čo ešte dnes sa podnikatelia, bankári aj hlavy štátov obracajú na astrológov, aby vedeli, ako sa zariadiť. Astrológia teda nie je veda, či už presná, alebo chybná, ale je náboženstvo (alebo povera - lebo náboženstva tých druhých sú vždy povery), a preto nemožno dokázať, či je pravá, ani či je falošná, je to len otázka viery a vždy je lepšie do otázok viery sa radšej nemiešať, ak nie pre iné, tak aspoň z úcty k tomu, kto verí. Vec sa má tak, že imaginárnym geografiám a astronómiám, o ktorých budem hovoriť, sa venovali osoby, skúmajúce v dobrej viere nebo aj zem v takej podobe, v akej ich videli - a aj keď sa mýlili, určite nemôžeme povedať, že mali zlý úmysel. No kto sa astrológiou zaoberá ešte aj dnes, veľmi dobre vie, že sa odvoláva na nebeskú klenbu odlišnú od tej, ktorú už astronómia preskúmala a definovala, a napriek tomu sa ďalej správa tak, akoby bol jeho obraz oblohy pravdivý. Voči takémuto pokrytectvu astrológov nemôže človek pociťovať ani štipku sympatie. Nie sú to ľudia, ktorí sa dali oklamať, sú to klamári. To je všetko k tejto téme."

Imaginárne astronómie. In: ECO, U.: Vyrobiť si nepriateľa a iné príležitostné písačky. Z taliančiny preložil Stanislav Vallo. Bratislava : Slovart, 2013, s. 143

-oj- ■

Krása huriavku
The beauty of noise

V čase prípravy tohto čísla zažívala slovenská verejnosť megaškandál Baštrnák – Kaliňák. Pozrime sa, ako analyzoval a hodnotil takéto „udalosti" majster Umberto Eco:

„...všetky (škandály – pozn. –oj-) mali nad slnko jasnejšiu funkciu: postarať sa o to, aby tento príval pseudoškandálov narobil taký hurhaj, že ľudia si celkom prestanú všímať prípad, ktorý treba ututlať. A všimnite si, krása huriavku spočíva v tom, že čím väčší krik niekto robí, tým menej tí druhí venujú pozornosť tomu, čo vlastne hovorí...

Na spustenie mediálneho šumu nie je potrebné správy vymýšľať. Stačí rozšíriť správu pravdivú, ale bezvýznamnú, ktorá však vzbudí mierne podozrenie pre samotný fakt, že ju uverejnili.... ak sa to podá s podtónom, že sa tým naznačuje niečo menej nevinné, vždy to zanechá stopu, dojem. Už aj preto, lebo nič nemožno dementovať ťažšie ako bezvýznamnú, no pravdivú správu.

...Slovom, priveľmi očividný fakt možno poprieť, zatiaľ čo obvinenie, ktoré nie je obvinením, poprieť nemožno.“

Hodvábničky a ticho. In: ECO, U.: Vyrobiť si nepriateľa a iné príležitostné písačky. Z taliančiny preložil Stanislav Vallo. Bratislava : Slovart, 2013, s. 138.

V kláštore sa cítil horšie, než vo väzení

Monastery is worse than prison

Jiří Plocek v časopise Kulturní noviny (https://goo.gl/FFz1Ow) uverejnil rozhovor s Ivanom Odilo Štampachom, ktorého predstavuje ako religionistu, teológa, publicistu a politicky angažovaného kresťana. Štampach najprv vyštudoval pedagogickú fakultu. V r. 1970 sa pokúsil opustiť republiku. Pokus skončil odsúdením na 4 roky za „prípravu na opustenie republiky a prípravu na podvracanie republiky v spolupráci s cudzou mocou“. Po prepustení z väzenia sa u neho prebudili náboženské záujmy a nadviazal kontakt s podzemnými cirkevnými aktivitami. V neformálnej študijnej príprave bol v Berlíne tajne vysvätený za kňaza. Dva roky pred novembrom 1989, už ako kňaz, absolvoval noviciát a po novembri 1989 zložil večné sľuby v ráde dominikánov. Sám hovorí, že to bol omyl, lebo v kláštore sa cítil horšie, než vo väzení. Nakoniec sa z cirkvou rozišiel a bol z nej exkomunikovaný. V tejto súvislosti, ale aj o religionistike, vzťahu vedy a náboženstva i o úlohe náboženstva v súčasnej Českej republike a Slovenskej republike. Štampach v uvedenom rozhovore o. i. povedal:

„Zjistil jsem, že se má svobodná mysl (nebo mysl směřující ke svobodě) s autoritářskou, uzavřenou a fundamentalismem postiženou organizací nesejde. Církev sice v době, kdy jsem byl v klášteře, veřejně tvrdila, že restituce církevního majetku na začátku 90. let už vše vyřešily, ale už tehdy se míchala do politiky, nikoli však jako inspirace, nýbrž jako nikým nevolený a nikomu neodpovědný mocenský subjekt. Vzdálil jsem se od ní ještě víc, když jsem v bezprostředním církevním okolí sledoval kriminální aktivity a marně jsem požadoval, aby se řešily řádnou právní cestou.

Už poté, co jsem se souhlasem římského vedení řádu roku 1998 odešel z kláštera, a poté, co mě jeho domácí vedení za rok vyobcovalo ze svátostného společenství katolické církve a vyloučilo z řádu, jsem sledoval současný útok na státní finance. Viděl jsem podvodné vykazování duchovních placených ze státního rozpočtu a politikaření kolem částky, která fiktivně představuje majetek zabavený církvím komunistickým režimem, který už dnes stát vrátit nemůže. Viděl jsem, jak se kompenzuje odebraný majetek církvím, které žádný neměly, a dokonce k 25. únoru 1948 neexistovaly. Viděl jsem, jak se poctiví křesťané… cítili slíbenými miliardami podvedeni. Jak do této podivné hry odmítly vstoupit hned na začátku čtyři náboženské společnosti a jak další církev (baptisté) sebezáchovně opustila tyto aktivity těsně před tím, než měla začít dostávat peníze.

...Po exkomunikaci v římské církvi jsem zakotvil v církvi starokatolické. Je to alternativní, demokratičtější, avšak i výrazně menšinová podoba katolické tradice... Musím však přiznat, že nejsem typický článek organizační struktury. Jsem nejvíc doma ve svobodném akademickém prostředí...

...religionistika není ve službách církví. Neřeší, které náboženství je pravé, není obhajobou náboženství. I když by zároveň měla být i kritikou náboženství (případného svého i jiných), zejména z hlediska jeho role v emancipačním projektu člověka rozhodně není (jak si někteří náboženští činitelé představují) nástrojem potlačování náboženství.

Řekl bych, že dnes už nežijeme v době konfliktu vědy a náboženství. Dnes už jen okrajové skupinky fanatiků na obou stranách bojují proti druhé straně. Jednu nám mohou představovat američtí (a jiní) křesťanští fundamentalisté, pro něž je standardní věda nepřítelem pravého biblického křesťanství. Věda sama je proměnlivá, nemá definovaná dogmata. Vědu jako závazný světový názor hájí u nás dnes snad už jen Sisyfos. Je to ovšem spolek převážně kmetů, který sotvakdo bere vážně.

Dnes se učíme pokoře vůči skutečnosti. Už neukázňujeme skutečnost závaznými teoriemi. Spíše se bráníme imperiálním nárokům vědy, náboženství a jakýchkoli ideologií. Velké příběhy už pro nás nejsou přesvědčivé. Dnes už se jeví jako iluze vše vysvětlující koncepce.

Odlišnou národní mentalitu ukazuje i role náboženství v obou zemích. Češi ochotně přijali protináboženskou propagandu minulého režimu a vliv náboženství se prudce propadá i po nastolení svobodných poměrů od konce roku 1989. Slováci ateizačním tlakům odolávali a vliv náboženství tam v posledním čtvrtstoletí roste.

Náboženství na Slovensku je převážně oporou archaických, autoritativních tendencí. Ukazuje to například likvidace výjimečného křesťana na trnavském arcibiskupském stolci Róberta Bezáka a vynucené referendum, které mělo ústavně podpořit represivní partnerskou etiku. Slovenští voliči ovšem církevní odpovědi na tři otázky v referendu nepodpořili. My i oni snad postupně objevujeme svou evropskou identitu.

-oj- ■

100. výročie narodenia Ondreja Pavlíka

M. BEŇO: 100 anniversary of the birth of Ondrej Pavlík

Abstract:
Remembering the academic Ondrej Pavlík, a teacher, scientist, leftist politician, humanist, and atheist on the 100th anniversary of his birth.

Ondrej Pavlík

V tomto roku si pripomíname 100. výročie narodenia Ondreja Pavlíka (nar. 1.4.1916 Zvolenská Slatina, okr. Zvolen, zomrel v Bratislave 19.12.1996) významnej osobnosti slovenského školstva. Pôvodne učiteľa na ľudových školách i na meštianke, neskôr vedca - pedagóga, ľavicového intelektuála a politika, spoluorganizátora a aktívneho účastníka Slovenského národného povstania, školského politika, poslanca parlamentu a poslanca Slovenskej národnej rady, povereníka SNR pre školstvo a osvetu, vysokoškolského učiteľa a profesora, akademika a prvého predsedu Slovenskej akadémie vied.

Ondrej Pavlík študoval na učiteľskom ústave v Lučenci a na Filozofickej, potom i na Prírodovedeckej fakulte Komenského univerzity v Bratislave. Učil postupne na všetkých troch stupňoch a druhoch všeobecnovzdelávacích škôl. Počas Slovenského národného povstania bol tajomníkom ÚV KSS, zástupcom povereníka SNR pre školstvo a osvetu a neskoršie, až do oslobodenia Červenou armádou, partizánom. Po oslobodení bol poslancom Dočasného národného zhromaždenia, povereníkom školstva, neskoršie zástupcom povereníka a prednostom školskej sekcie. Od r. 1948 bol poslancom SNR, povereníkom informácií a osvety, prvým zástupcom ministra školstva, vied a umení a predsedom Štátneho výboru pre vysoké školy. V rokoch 1953-1955 bol prvým predsedom Slovenskej akadémie vied a hlavným redaktorom časopisu Jednotná škola. V r. 1946 začal prednášať na Pedagogickej fakulte v Bratislave. Za docenta sa habilitoval na FF UK v r. 1948. V rokoch 1957-1971 bol vedeckým pracovníkom vo Výskumnom ústave pedagogickom v Bratislave. Po roku 1971 sa vrátil ako riadny profesor na Filozofickú fakultu UK.

Za aktívnu protifašistickú činnosť v ilegalite, SNP a ďalšie zásluhy bol vyznamenaný Čs. vojnovým krížom 1939, radom SNP I. triedy, radom Februárového víťazstva so striebornou hviezdou a radom Červenej zástavy. Za vedeckú prácu dostal štátnu cenu za pedagogiku v r. 1948, neskoršie Medailu J. A. Komenského a Medailu SAV. Bol doktorom filozofie, doktorom pedagogických vied, riadnym členom - akademikom SAV, členom korešpondentom ČSAV a čestným členom korešpondentom Bulharskej akadémie vied.

Autor týchto riadkov bol študentom O. Pavlíka na FF UK v Bratislave – katedre pedagogiky. Viedol ma pri tvorbe diplomovej práce a spolupracoval som s ním aj neskôr, keď som pôsobil vo Výskumnom ústave pedagogickom v Bratislave a na Ministerstve školstva SSR. Ako vysokoškolský učiteľ bol O. Pavlík prísny, presný, vždy dobre pripravený, vecný, vnímavý voči študentovi, prajný, vedel oceniť snahu a dobré výsledky. Prednášal pútavo, udalosti a fakty radil logicky, systémovo. Jeho slovenčina bola príkladná. Neustále si udržiaval pozornosť študentov a mal s nimi vnútorný kontakt, ako silný magnet priťahoval pozornosť poslucháčov. Bol presvedčivý. Mal veľmi dobrú pamäť. Aj po desiatkach rokov si napr. pamätal mená a priezviská vynikajúcich učiteľov, riaditeľov škôl a školských inšpektorov aj z tých najzápadlejších kútov Slovenska. O vzniku okresných a krajských pedagogických zborov, čo bola téma mojej diplomovej práce, si pamätal viac faktov, ako som ich našiel v roztratených archívoch. Bol nesmierne pracovitý a výkonný. Mal dobrý prehľad v odbornej literatúre. V hodnotení sociálno-politickej situácie, ale i školstva, výchovy a vzdelávania doma i vo svete bol originálny. Jeho originalita pramenila z hlbokého vhľadu do pomerov v daných oblastiach, z ich vecnej analýzy a schopnosti zovšeobecňovať a realisticky predvídal, prognózoval možný, resp. nevyhnutný vývoj. Dokázal poznať a odhadnúť trendy možného vývoja spoločnosti a školstva, výchovy a vzdelávania, čo neraz vyvolalo podozrievavosť a nedôveru voči nemu.

Mimoriadnu pozornosť venoval v súčasnosti istotne najzanedbávanejšej oblasti pôsobenia škôl - **výchove žiakov a študentov, najmä mravnej výchove a tiež jednote výchovy a vzdelávania i výchove vo vyučovaní**.

Jeho koncepcia mravnej výchovy, ktorú spracoval a vydal v r. 1963 v rovnomennom diele sa opierala aj o dnes aktuálne predpoklady a zásady, hoci jazyk tohto diela je, pochopiteľne, poplatný dobe, v ktorej monografia vznikla. Pavlík upozorňoval, že najobvyklejšou a **najrozšírenejšou podobou nevedeckého, idealistického svetonázoru je svetonázor náboženský**. Náboženstvo s celým systémom svojich ideí, predstáv, názorov, mýtov, obradov a najmä so svojou prepracovanou sústavou náboženskej morálky bolo a ostáva najistejšou ideologickou zbraňou vykorisťovateľských tried. Podľa neho boj za vedecký svetonázor má byť spätý so sústavným bojom proti všetkým, najmä však kresťansko-židovským náboženským názorom a predsudkom, s vyvracaním nábožensko-idealistických mýtov a názorov, s odhaľovaním reakčnej úlohy náboženstva a cirkví v ľudskej histórii. Výchova má viesť k tomu, aby sa ľudia stali imúnnymi voči náboženskej ideológii a vplyvu náboženstva, aby boli presvedčenými a aktívnymi **bezvercami**

– **ateistami**. Súčasne s tým upozorňoval, že náboženstvo sa nedá zlikvidovať dekrétmi, administratívnym postupom a nátlakom, lebo prenasledovanie cirkvi a veriacich je najlepší prostriedok ako upevniť nežiaduce názory.

Boj proti náboženstvu, najmä proti náboženským náhľadom a predsudkom nie je bojom administratívnym, ale ideovým, výchovným a predpokladá nesmiernu vytrvalosť, sústavnosť a osobitnú taktnosť. Ateistická výchova, uvádza Pavlík, často aj najpoctivejšie mienená, stroskotáva a prevracia sa vo svoj opak, ak sa v nej uplatňujú nesprávne výchovné metódy a prostriedky, najmä bezohľadnosť, netrpezlivosť, náhlivosť, vysmievanie nábožensky veriacich ľudí, tajné či zjavné šikanovanie a pod. Podľa jeho názoru mnoho zlého spôsobujú tí, čo v tomto boji urážajú náboženské cítenie veriacich.

Ateistická výchova sa má zakladať predovšetkým na prísnom vedeckom poznaní podstaty a koreňov náboženstva. Neuznáva prevrátené fantastické náboženské predstavy, predsudky a povery, poukazuje na ich primitívnosť, protivedeckosť; poukazuje na reakčnú úlohu náboženstva a cirkví v minulosti, na nesmierne zločiny a podlosti, ktorých sa cirkev dopúšťala proti pokrokovým ľuďom a ako sa vždy snažila hatiť vedecký pokrok. Treba neustále odhaľovať aj reakčné princípy a črty náboženskej, najmä kresťanskej morálky. Zásadne odmietavý, nekompromisný, ostrý boj, postoj voči náboženstvu, zásadné odmietanie a odpor proti náboženskej ideológii si však nesmieme zamieňať s postojom a vzťahom k ľuďom, ktorí dosiaľ podliehajú náboženským predsudkom. Humanisti by nemali byť sektári, ktorí ustavične vyhľadávajú len tých, ktorí majú s nimi rovnaké názory a iných spomedzi seba vylučujú, zavrhujú.

Vyhranené názory mal O. Pavlík na obsah, proces a ciele vyučovania. V jeho monografii Mravná výchova sa v danej súvislosti o. i. uvádza: „Nemožno sa domnievať, že pre formovanie vedeckého svetonázoru žiakov a študentov stačí riadne vyučovať. Je nevyhnutné, aby sme žiakom pomáhali zjednocovať, spájať izolované poznatky z jednotlivých vied do jedného celku, aby si mohli uvedomiť vyššie, širšie, všeobecné zákonitosti vývoja prírody a ľudskej spoločnosti. Žiakom treba sústavne pomáhať, aby sa dopracovali k stále vyšším, abstraktnejším filozofickým pojmom a kategóriám.“

Pre výchovu k vedeckému svetonázoru a súčasne aj pre ateistickú výchovu v škole je rozhodujúce, či je vyučovanie správne ideovo zamerané (t. j. či sa podávajú vedecké poznatky tak ako sú – v prirodzenej materialistickej podobe – bez idealistického náboženského znetvorenia) a či sa uplatňujú správne vyučovacie zásady, metódy. Vyučovanie, ktoré sa obmedzuje na pamäťové bifľovanie, na učenie sa hotových poznatkov, pri ktorom sa nerozvíja samostatné myslenie a aktivita žiakov, také vyučovanie len veľmi málo prispieva k svetonázorovej výchove.

Kolektivizmus považoval za jeden z najstarších prejavov ľudskej mravnosti a chápal ho nie ako vrstovníka, ale ako predchodcu základných mravných kategórií. Ako ďaleko od tejto koncepcie mravnosti je súčasný vyhrotený individualizmus!

Za dve základné črty (socialistickej) mravnosti považoval **dobrý vzťah k práci**, pričom mal na mysli **pracovitosť**, ochotu pracovať poriadne, disciplinovane, vytrvalo, svedomito, iniciatívne a **dobrý vzťah k spoločnému majetku**. Pod pracovnou výchovou však nerozumel vždy, najmä nie na nižších školách, len mravnú výchovu, t. j. pestovanie mravných kvalít potrebných k práci, ale i získavanie všeobecných, polytechnických a odborných vedomostí, zručností a návykov, aby sa žiak nielen chcel, ale i vedel zapojiť do práce. **Podľa vzťahu k práci možno najlepšie odhadovať moralitu**, čiže celkové morálne schopnosti a vlastnosti človeka. Vzťah k práci považoval za neobyčajne náročné kritérium mravnosti; oveľa náročnejšie než ktorékoľvek iné.

Súčasťou humanistickej mravnej výchovy je formovanie **vlastenectva**, ktoré spočíva na úcte k vlastnému národu, národnej hrdosti, na starostlivom, láskavom vzťahu k národnej minulosti a k pokrokových národným tradíciám. **Slovenské národné povstanie** O. Pavlík považoval za prameň i prostriedok výchovy k národnej hrdosti a k zdravému národnému povedomiu Slovákov.

Za osobitnú súčasť mravnej výchovy považoval O. Pavlík **výchovu mravných vlastností osobného života**. Výchova návykov a zvykov súvisiacich alebo napomáhajúcich mravné správanie človeka klasifikoval na:

- Výchovu **slušnosti** (zdvorilosť, pozornosť, ochotnosť, vďačnosť...).
- Výchovu **disciplinovanosti** (zdržanlivosť, sebaovládanie, sebadisciplína, trpezlivosť, opatrnosť, skromnosť, šetrnosť, striedmosť, poriadkumilovnosť...).
- Výchovu **vytrvalosti** (stálosť, húževnatosť, neústupnosť, organizovanosť, dôkladnosť, dôslednosť, plánovitosť...).
- Výchovu **čestnosti** (úprimnosť, zásadovosť, otvorenosť, priamosť, pravdivosť, pravdovravnosť, charakternosť, spoľahlivosť, zodpovednosť, vážnosť, dôstojnosť...).
- Výchovu **statočnosti** (nebojácnosť, smelosť, odvážnosť, obetavosť, mužnosť, chrabrosť, statočnosť...).
- Výchovu **spravodlivosti** (nenávisť voči každej krivde, neprávosti, skrivodlivosti a nespravodlivosti...).
- Výchovu **humánnosti** (súdržnosť, dobrotivosť, dobromyseľnosť, milosrdnosť, prívetivosť, vľúdnosť, jemnocitnosť, ľútostivosť, uznanlivosť, veľkorysosť, štedrosť, pohostinnosť, priateľskosť...).
- Výchovu **samostatnosti** (iniciatívnosť, rozhodnosť, ráznosť, činorodosť, nápaditosť, originálnosť...).
- Výchovu mravných **vlastností pohlavného, manželského rodinného života** (hanblivosť, cudnosť, ostýchavosť, monogamnosť, vernosť, láska, ľúbosť...).

Život O. Pavlíka nebol prechádzkou ružovým sadom. Bol príslušníkom pokrokovej ľavicovej inteligencie, ktorá

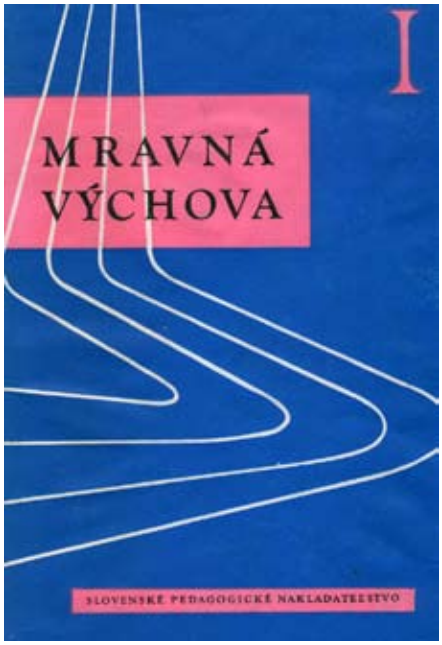

niesla na svojich pleciach prvorepublikové protivenstvá. Potom prípravu a riadenie SNP, neskôr povojnové peripetie vyplývajúce najmä z nového delenia sveta. Príslušníci tejto časti inteligencie (G. Husák, L. Novomeský, V. Clementis, A. Rašla, J. Púll, F. Vašečka, M. Falťan, J. Ďuriš prežívali, niektorí aj neprežili (V. Clementis), dobu prenasledovania i väznenia, neskôr postupných náprav a nových chýb. Tí čo prežili, po novembri 1989 aj dobu zúrivého antikomunizmu. Postupne príslušníci tejto generácie odchádzajú, no ich dielo ostáva. Nazdávame sa, že aj napriek vyhrotenej kritike, resp. práve kvôli nej, výsledky ich celoživotnej práce ostali a my by sme na ne nemali zabúdať. Pre nás, humanistov, sú a budú predmetom štúdia i zdrojom poučenia. Bolo by vážnou chybou, keby sme na tieto osobnosti a ich dielo zabudli, resp. iba symbolicky a občas na nich spomínali. Ondrej Pavlík k týmto osobnostiam rozhodne patrí. Z jeho pedagogického diela môže generácia mladých pedagógov i humanistov produktívne čerpať.

Bližšie k hodnoteniu života a diela O. Pavlíka pozri:

PAVLÍK, O.: Svedectvo dokumentov o akademikovi Pavlíkovi a tých ďalších. Bratislava : Pravda, 1968.

Ondrej Pavlík (1916-1996). Zborník príspevkov zo spomienkového podujatia k 100. výročiu narodenia. Bratislava : Centrum vedecko-technických informácií SR – Múzeum školstva a pedagogiky, 2016, 49 s.

Významné publikácie O. Pavlíka:

Vývin sovietskeho školstva pedagogiky. Bratislava : Slovenská Akadémia vied a umení, 1945

Vysoké školy v Sovietskom zväze, Bratislava 1947.

Didaktika, v 3 vydaniach v Bratislave 1948, 1949.

Automatizácia a škola. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1963.

Mravná výchova I., Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1963, 564 s.

Vedecko-technická revolúcia a výchova, Bratislava : Obzor, 1978.

Pedagogická encyklopédia Slovenska 1., 2. Bratislava : Veda, 1984, 1985.

M. Beňo ■

Nové pokusy proti štátnej škole

O. Pavlík: New threats to public education

Abstract:

Reprint of an article from Ondrej Pavlík from April 1947.

Ešte sa dobre pamätáme na „memorandovú“ a podpisovú kampaň Katolíckej školskej rady proti štátnej škole z minulej jesene. Biskup Čársky rozoslal obežník na všetky farské úrady, katolícke spolky, v ktorom tieto vyzýva, aby „v mene ľudu“ posielali na Ministerstvo školstva a osvety memoranda a podpisy proti štátnej a jednotnej škole. Vzor memoranda bol 0priložený. Vec sa aranžovala podľa starej známej praktiky už z prvej republiky. Podpisy sa získavali demagogickými rečami („idú vám vyhodiť kríže a náboženstvo zo škôl, chráňte Boha!“ atď.) a terorom (nedostanete rozhrešenie, budete mať večný hriech, ak nepodpíšete, nepochováme vás atď’., atď.); slovom najhrubším zneužívaním náboženského citu jednoduchého ľudu, klamstvom, zastrašovaním, demagógiou. Napriek všetkým týmto spôsobom, ktoré sú výsmechom demokracie, napriek fingovaným podpisom (i 100 podpisov jedným rukopisom) prišlo na MŠO žalostne málo memoránd. Väčšina rím.-kat. duchovných odmietla, či už zo zásadných alebo formálnych príčiny túto zvrchu objednanú vôľu ľudu niekoľkých zaslepencov. Mnoho kňazov díva sa rozumne na otázku štátnej školy, chápe vývin a má v čerstvej pamäti trampoty s udržiavaním bývalých cirkevných škôl. „Memoránd“ bolo slovom tak málo, že pán biskup Čársky sa musel nedávno vyhrážať „nedbanlivcom“ a začať individuálne vyšetrovanie tých, ktorí memoranda nepodpísali.

Po nezdare u pospolitého ľudu, ba i u vlastných duchovných obrátila sa pozornosť pôvodcov ťaženia proti štátnej škole iným smerom - k učiteľstvu. Sériou článkov, plných lží a demagógie, usilujú sa dnes v Katolíckych novinách rozbíjať jednotu učiteľstva na celom Slovensku a získať katolíckych učiteľov proti štátnej škole. Označujú poštátnenie školstva za protikatolícky čin, za nespravodlivosť, spáchanú na katolíckom učiteľstve. Podpichujú učiteľov proti školskej správe, cigánia o preverovaní a hádžu katolicizmus a ľudáctvo do jedného vreca. Pred Veľkou nocou použili dokonca i medzi učiteľmi svoje staré a smiešne metódy, o ktorých by nikto neveril, že ich možno používať proti inteligentom v 20. storočí. V niektorých okresoch pozvali si ich pod hrozbou náboženskej a cirkevnej poslušnosti na duchovné cvičenia, spoveď a prijímanie. Toto bola však iba zámienka. Po „duchovnom“ cvičení zhromaždili si učiteľov na osobitné schôdzky, kde sa pokúšali učiteľstvo náležité inštruovať. Sľubovali hory-doly (keď budú školy pocirkevnené), nadávali na štátne školy, dokazovali, že katolícky učiteľ urobí hriech, ak bude za štátnu školu, štvali proti evanjelikom, proti školskej správe, novej školskej politike, osobám, proti celému politickému systému, vláde, Sovietskemu zväzu atď. Slovom, nič o náboženstve, stále len o politike, k tomu ešte ľudáckej politike, nenávisti proti pokroku a demokracii. Stará pesnička,

Úmysel tejto najnovšej akcie starých nepriateľov štátnej školy je priehľadný. Dobre si oni uvedomujú, že skutočnou silou, ktorá uchováva a uchová štátnu školu, je nerozborná jednota všetkého slovenského učiteľstva. Slovenské učiteľstvo je tá bašta, pred ktorou sa s rešpektom zastavuje i politická strana, ktorá sa inak už zaviazala nepriateľom štátnej školy. Jednotné učiteľstvo bez rozdielu náboženstva a vyznania si dobre uvedomuje význam poštátnenia školstva pre slobodu a lepšie postavenie učiteľského stavu. Najmä cirkevní učitelia sa ešte dobre pamätajú na svoje ponižovanie, mendíkovanie a biedu na cirkevných školách, na kalváriu s vecným nákladom i na svoje almužnícke platy. Nepomôže teraz obtieranie medu okolo úst a sladké rečičky. Pamätajú sa aj na šikanovanie a špicľovanie starých nepriateľov učiteľskej slobody. Učiteľstvo si cení poštátnenie ako najväčší výdobytok slobody. V tomto smere je reč všetkých učiteľov jasná; im nikto nemôže húsť ani o ohrození náboženskej slobody na štátnej škole.

Nepriatelia štátnej školy a učiteľstva

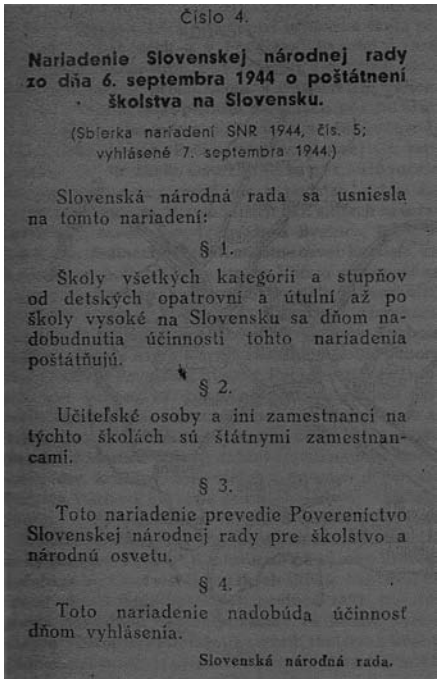

Číslo 4.

Nariadenie Slovenskej národnej rady zo dňa 6. septembra 1944 o poštátnení školstva na Slovensku.

(Sbierka nariadení SNR 1944, čís. 5; vyhlásené 7. septembra 1944.)

Slovenská národná rada sa usniesla na tomto nariadení:

§ 1.

Školy všetkých kategórií a stupňov od detských opatrovní a útulní až po školy vysoké na Slovensku sa dňom nadobudnutia účinnosti tohto nariadenia poštátňujú.

§ 2.

Učiteľské osoby a ini zamestnanci na týchto školách sú štátnymi zamestnancami.

§ 3.

Toto nariadenie prevedie Poverenictvo Slovenskej národnej rady pre školstvo a národnú osvetu.

§ 4.

Toto nariadenie nadobúda účinnosť dňom vyhlásenia.

Slovenská národná rada.

vo svojej propagande medzi učiteľstvom zabúdajú úmyselne pripomenúť dve dôležité okolnosti.

Prvá z nich je skutočnosť, že keby sa škola pocirkevnila, znamenalo by to zo stránky hospodárskej návrat do pomerov v predmníchovskej republike, t. j. že by vecný náklad znášala cirkev (so všetkými „výhodami“ vymáhania) a učitelia by boli prinajlepšom práve tak platení ako kedysi: almužna od cirkvi plus akási podpora od štátu, plus pečenie oblátok a koledovanie; skrátka nerovnoprávnosť učiteľa na neštátnej škole. Treba si uvedomiť, že ČSR nie je slovenský štát, t. j. nie je možné, aby štát platil všetko a rozhodovala cirkev. Takýto „právny“ stav bol výsmech práva, jedinečný na celom svete. Bol možný len v klerikálnom štáte s prezidentom kňazom. Ani v Amerike (ktorej sa tak často dovolávajú) neexistuje zákon čís. 308. Keď chce niekto v demokratickom štáte mať školu, musí si ju po všetkých stránkach i vydržiavať.

Druhá okolnosť, ktorú zamlčujú páni pred učiteľstvom a ktorú nezabudnú pripomenúť v iných podaniach, je, že si žiadajú, aby im bolo učiteľstvo podriadené zo stránky dozoru, kvalifikácie, ustanovenia, trestania, prepustenia a pod. A toto je dôležitá okolnosť! Na tú by sa nemalo úmyselne zabúdať!

Učiteľ, ktorý by naletel (a najmä mladší, neskúsení nech si dajú pozor!) na reči proti štátnej škole, bol by nielen nepriateľom vzdelanosti národa, ale i nepriateľom svojho stavu a seba samého. Nie je možné, aby slobodný učiteľ chcel sa vrátiť k hospodárskej biede, poručníkovaniu, mendíkovaniu, šikanovaniu neodborníkov, ktorým nejde ani o náboženstvo, ani o národ, ani o školu, ale len o moc a svoje hospodárske postavenie.

Článok Nové pokusy proti štátnej škole (bez udania autora) bol uverejnený 10. apríla 1947 v bratislavskom denníku Pravda, v rubrike „Školský týždeň“ (vedenej sprvu O. Pavlíkom, neskoršie E. Ottom).

PAVLÍK, O.: Nové pokusy proti štátnej škole. In. PAVLÍK, O.: Z bojov o jednotnú školu. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, s. 158-160.

Pozn. M. B.:

Celé stáročia mali absolútny vplyv na vzdelávanie a školy cirkví. Na našom území sa rastúci vplyv štátu na školstvo začal v dobe panovania Márie Terézie (1740-1780). Začalo sa zdôrazňovať poslanie školstva pre široké ľudové vrstvy a zvyšoval sa vplyv osvietenstva. Avšak ani v priebehu 19. stor. sa nepodarilo v Uhorsku zaviesť jednotne organizované školstvo. Podľa zákona o povinnej školskej dochádzke z r. 1868 mohli byť v Uhorsku aj necirkevné ľudové školy (štátne, obecné, súkromné), ale ostali naďalej zväčša cirkevné. Výnimočný vplyv cirkvi na školstvo začal ustupovať zväčša až koncom 19. stor. a začiatkom 20. stor., najmä pod tlakom liberalizmu.

Vplyv štátu na školstvo podstatne zosilnel po vzniku Československej republiky (1918). Podľa J. Čečetku „V šk. r. 1917/18 bolo zo škôl na slovenskom území len 21,8 % štátnych, 3,0 % obecných, 0,7 % súkromných, spolkových, zato až 74,5 % cirkevných, máme r. 1936/7 štátnych škôl ľudových 39,31 %, obecných 8,09 %, súkromných 0,05 % a cirkevných už len 52,55 %! Prešlo síce aj z kategórie cirkevných škôl niekoľko do kategórie škôl štátnych, ale ich vzrast treba pripočítať práve veľmi usilovnému budovaniu škôl štátnych (najmä viactriednych). Štát budoval tu predovšetkým školstvo so slovenskou vyučovacou rečou, aby sa odstránila krivda predošlých čias (v tomto mal oveľa väčšiu účasť než cirkvi).“ (Pozri: ČEČETKA, J.: Príručný pedagogický lexikon. Turčiansky Sv. Martin : Kompas, 1943, s. 255-261.)

V čase prvej ČSR vzniklo na Slovensku silné hnutie za poštátnenie školstva. Domáhali sa ho najmä učitelia. Proti poštátneniu boli reakčné a klerikálne sily na čele s HSĽS, ktoré sa usilovali o ešte väčší vplyv cirkví na školstvo a školskú politiku. Uvedené zámery realizovali za klérofašistického slovenského štátu, keď boli ľudové školy zákonom č. 308 z r. 1940 znovu pocirkevnené) a postupné pocirkevňovanie všetkých článkov školskej sústavy sa stalo jedným z hlavných zámerov školskej politiky klérofašistického režimu. V tomto zmysle poštátnenie školstva bolo jedným z prvých revolučných činov Slovenského národného povstania.

Zmeny v tomto smere nastali po novembri 1989. Školská politika sa vrátila k liberalizácii zriaďovateľskej funkcie škôl. Postupne sa začali okrem štátnych škôl zriaďovať aj cirkevné a súkromné školy. V školskom roku 2015-2016 bolo v SR 6238 materských, základných a stredných škôl; z toho bolo 89,64 % štátnych, 5,74 % súkromných a 4,62 % cirkevných škôl. Cirkev sa ako zriaďovateľ najviac zaujíma o gymnáziá. Svedčí o tom fakt, že temer štvrtina (23,36 %) zo všetkých gymnázií sú gymnáziá cirkevné. Predpokladáme, že aj toto bola jedna z príčin úpadku kvality výchovy a vzdelávania u nás. Nehovoriac o tom, že financovanie cirkevných škôl je bremenom, ktoré nesie štát.

Podľa Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (č. 326/2001 Z. z.) katolícka cirkev (podobne sú uzavreté zmluvy s ostatnými štátom uznanými cirkvami) má právo zriaďovať, spravovať a využívať na výchovu a vzdelávanie základné a stredné školy, vysoké školy a školské zariadenia; katolícke školy a školské zariadenia majú rovnaké postavenie ako štátne školy a školské zariadenia a sú neoddeliteľnou a rovnocennou súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky. Katolícka cirkev má právo vyučovať náboženstvo vo všetkých školách a školských zariadeniach, ktoré sú súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky.

Podľa Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní (príloha k čiastke 170 Z. z. 2004), cirkev má právo na katolíckych školách vymenovať a odvolať jej riaditeľa, stanoviť kritériá na prijatie učiteľov a vychovávateľov, schvaľovať kritériá prijímania žiakov; vyučovanie na katolíckych školách sa uskutočňuje podľa učebných plánov, učebných osnov a školských výchovných programov schválených zriaďovateľom, katolíckym školám sa poskytuje finančné zabezpečenie v rovnakom rozsahu, ako ho majú všetky ostatné školy,

Pripravil: M. Beňo ■

Svätorečenie Gustáva Husáka

P. Janík: Canonisation of Gustáv Husák

Abstract:
Article reprinted from the magazine Literatura Umění Kultura, Týdeník Unie českých spisovatelů volume 2016, issue 21/2016.

Gustáv Husák

Neprehliadnuteľná tendencia čulo vyhlasovať za svätých rozličné postavy nielen z náboženských, ale aj z politických dôvodov nevdojak poukazuje na potrebu vyzdvihnúť na piedestál osobnosť Dr. Gustáva Husáka, ktorý na rozdiel od mnohých iných kandidátov spĺňa viaceré náročné duchovné, mravné a spoločenské kritériá.

Ak by sa sama téma mala dotknúť vierovyznania niektorých kruhov, občanov a inštitúcií, tak pripomeňme, že Gustáv Husák bol pôvodne katolík a pred smrťou sa vyspovedal. Ak by práve tieto skutočnosti mali prekážať ľuďom bez vyznania, tak stačí konštatovať, že od mladosti sa angažoval v ľavicovom hnutí a ako úprimný stúpenec sociálnej spravodlivosti sa významne podieľal na všestrannom civilizačnom rozvoji Slovenska i Československa.

Ak by ďalším názorovým skupinám prekážala jeho ústretovosť vo vzťahu k nášmu najbližšiemu slovanskému národu, ktorá sa prejavovala aj v jeho úsilí pri verejných vystúpeniach používať češtinu, tak poznamenajme, že ho v 50. rokoch 20. storočia odsúdili na doživotie ako buržoázneho nacionalistu a v roku 1968 sa podstatne zaslúžil o ústavnú transformáciu unitárneho spoločného štátu na dvojčlennú federáciu. Ak by práve uvedené fakty mali byť tŕňom v oku osobám s odlišnou mienkou, tak dodajme, že nemenej štátotvorne a konštruktívne pristupoval k rozmanitým zložitým historickým etapám – počnúc jeho účasťou v protifašistickom Slovenskom národnom povstaní, cez výkon funkcie predsedu Zboru poverenníkov Slovenskej národnej rady (pozícia fakticky zodpovedala predsedovi slovenskej vlády), cez jeho podiel na demokratizačnom a obrodnom procese v roku 1968, keď sa z perzekvovaného občana stal podpredsedom československej vlády, a nezabudnime ani na jeho schopnosť normalizovať a konsolidovať spoločnosť iritovanú inváziou vojsk vtedajších piatich spojeneckých krajín do našej vlasti 21. augusta 1968 až po jeho veľkorysé gesto, keď na sklonku roku 1989 vymenoval reformnú vládu národného porozumenia a odstúpil z funkcie hlavy štátu, aby umožnil pokojné riešenie politickej krízy, ktorá vyústila do zmeny režimu.

A práve v období, keď bol nespochybniteľným lídrom Československa, v komplikovaných vnútorných i vonkajších podmienkach zabezpečil všetkým občanom komplexný štátny servis – od sociálnej stability cez školstvo, zdravotníctvo až po možnosť profesionálneho uplatnenia. Svedčí o tom aj priaznivý demografický vývoj, teda generácia tzv. Husákových detí, ktorá dnes predstavuje hlavnú zložku produktívneho obyvateľstva oboch republík. Mimochodom – aj naše tri deti sa narodili v prezentovanom období a získali kvalifikáciu, ktorá im umožňuje teraz sa plne presadiť v prostredí dnešného neúprosného trhového hospodárstva.

Nezanedbateľným potvrdením Husákovej pozitívnej misie na vrcholných postoch je neodškriepiteľná, hoci zahmlievaná realita, že najtvrdšie jadro disentu, vrátane Jána Čarnogurského, bratov Mikloškovcov či Jána Langoša, získalo elitné univerzitné vzdelanie a traja z nich aj prominentné zamestnanie v špičkových pracoviskách Slovenskej akadémie vied.

Takže už len vyslovím známe slovo AMEN, ktoré v hebrejčine znamená: JE TO TAK, NAOZAJ.

Pavol Janík ■

Tento text uverejňujeme s láskavým dovolením redakcie týždenníka Literatura Umění Kultura, Týdeník Unie českých spisovatelů z. s., ročník 2016, č. 21/2016 - 25. května 2016.

Dostupné na: https://goo.gl/SwC-mTj

Kto sú a čo chcú českí skeptici

F. Jedinák: Who are Czech sceptics and what do they want?

Abstract:
Information about the book Czech sceptics (Who they are and what they want).

NOSKOVÁ, V.: Čeští skeptici (Kdo jsou a co chtějí), Praha : Nakladatelství Věra Nosková – Klika, 2015, 1. vydanie, 172 s.

O čom je táto kniha? Môžeme si na úvod pomôcť slovami editorky a spoluautorky zo štvrtej strany knihy kde píše: „Průvodce po myšlenkách, argumentech, činnostech, humoru a hravosti z materiálu... Českého klubu Sisyfos..." Po prečítaní knihy môžem súhlasiť s dodatkom, že texty sú čítavé, nasýtené informáciami o Sisyfovi i o rôznych bludoch, proti ktorým organizácia bojuje od svojho vzniku až do súčasnosti.

Hneď v úvode Nosková robí osvetu, keď vysvetľuje, že skepsa nie je pesimizmus, ako si to nesprávne myslia mnohí ľudia. Vychádza z definície, že „Slovo skepse pochází z řeckého skepsis ve významu nazírání, hledání, zkoumání a pochybování". Preto si nemyslí, že by pochybovanie bolo niečo zlé, zvlášť keď vieme, že s klamstvom sa v živote neustále stretávame v rôznych podobách. Uvádza rôzne príklady klamárov (od politikov, cez náboženstvá a reklamu až po rodinu a priateľov) i podoby, ktoré ich lži nadobúdajú. Mnohé lži sú zahalené do tajomnosti a jasnozrivosti, ale sú v rozpore s realitou, faktami a prírodnými zákonmi. Na to všetko a ešte viac by sme podľa autorky mali zamerať svoju skepsu.

V osobnom vyznaní priznáva, že už v základnej škole sa zaoberala vyvolávaním duchov, hoci sama na nich neverila, ale nikomu sa s tým nepriznávala. Podľahla však, už ako dospelá ufománii, infikovaná čítaním sci-fi a takmer uverila, že mimozemšťania existujú. V mladosti si dokonca myslela že tlačené slovo je vierohodnejšie. Teraz zdôrazňuje, že pravdu treba poznávať osvedčenými postupmi, ako je napríklad priame pozorovanie, analýza, logika, overovanie faktov s vylúčením názorov okolia, sugerovania vierou a myšlienkovými prefabrikátmi. Potrebu upútať pozornosť považuje za jednu z najsilnejších motivácií, kvôli ktorým ľudia klamú. Varuje pred prostomyseľnou vierou, ktorá z nás ľahko urobí vazalov psychopatov, kňazov i vodcov, ktorí majú potrebu ovládať.

Z knihy sa dozvedáme fakty o tom, ako na prelome rokov 1994-95 Sisyfos vznikal a kto sú jeho zakladatelia. Iniciátorom vzniku bola Věra Nosková a spoluzakladateľom Jiří Grygar. Prípravný výbor mal sedem členov a pracoval tri mesiace. Vytvoril stanovy, zaregistroval občianske združenie (teraz spolok) a oboznámil verejnosť so svojim projektom. Autorom loga (človek tlačí hore svahom mozog) je Miroslav Barták.

Spolok má v stanovách okrem iného i takéto predsavzatia: Podporovať racionálne a kritické myslenie. Skúmať sporné javy a tvrdenia. Poskytovať informácie a pomoc občanom pri ochrane pred podvodnými výrobkami a pred neúčinnými, alebo nebezpečnými metódami alternatívnej medicíny a liečiteľov. Je v nich tiež článok ktorým „Klub odmítá zasahovat do oblasti náboženské, morální a politické." To vysvetľuje prečo sú v Sisyfovi aj členovia, ktorí vyznávajú nejaké náboženstvo.

Kto sú a čo chcú skeptici vysvetľuje v knihe Jiří Heřt, ako jeden zo spoluautorov knihy. „Sisyfos je součástí světového skeptického hnutí, které vzniklo v roce 1976 v USA z iniciativy desítek vědců a filozofů, mezi nimi několika nositelů Nobelových cen jako reakce na vzestup iracionality ve společnosti." Uvádza tiež viaceré zahraničné organizácie skeptikov. Sisyfos má 400 členov rôznych profesií a dve tretiny z nich majú vysokoškolské vzdelanie. Takmer polovica členov je z Prahy, pobočka je v Brne a veľa členov je z Ostravska. Popisuje ciele a oblasti kritického záujmu a činnosť klubu. Tá je podrobnejšie konkretizovaná v ďalších častiach knihy kde sa uvádza publikačná činnosť. Vydali päť zborníkov z najlepších prednášok pre verejnosť, ktoré organizujú každú tretiu stredu v budove Akadémie vied na Národnej triede v Prahe. Najplodnejším autorom kníh je Jiří Heřt. V knihe sú ukážky z jeho Výkladového slovníka esoteriky a pavěd a z knihy *Alternatívni medicína a léčitelství*. Sisyfos v rámci svojich aktivít realizuje svoju Paranormálnu výzvu, v ktorej môžu tí, čo preukážu nadprirodzené schopnosti získať odmenu desaťtisíc českých korún (zatiaľ sa to nikomu nepodarilo). V popisovaných aktivitách čitateľa určite zaujmú ukážky z laudácií ocenených v anticene Bludné balvany za roky 1998 až 2014 (túto časť napísal spoluautor knihy Jiří Grygar. V Bludných balvanoch bol „na veľké potešenie" nás slovenských humanistov ocenený i Slovák RNDr. Emil Páleš, CSc. za objav anjelov, nad ktorým „odborní oponenti ztratili dech a církev je v rozpacích".

V knihe je stručný exkurz do minulosti šírenia bludov o veštení, mastičkároch, zariekavačoch a ďalších podvodníkoch. Boli tu vždy. Je tu uverejnená i ukážka z divadelnej aktovky *Cestovka Inkarna*, ktorá bola predvedená pri odovzdávaní Bludných balvanov v r. 2001 v rámci programu Umíme to lépe. V rámčekoch (na viacerých miestach v knihe) sú uvádzané výzvy a tematické úlohy mystifikačnej Alternatívnej grantovej agentúry (AGA). Napríklad vypracovať Ufónsko-český a česko-ufónsky slovník; navrhnúť satelitné rušičky geopatogénnych zón a pod.

Na stranách 120-148 sa zoznámime s osobnosťami Českého klubu skeptikov. Ako prvý je tu rozhovor s Jiřím Grygarom, ktorý je dostatočne známy i na Slovensku. Menej je už známe to,

že je aktivistom a spoluzakladateľom Sisyfa. Pre slovenských humanistov je ťažko stráviteľný fakt, že tento skeptik je veriaci kresťan, ale Sisyfos to má ošetrené v stanovách. Druhý rozhovor je so súčasným predsedom Sisyfa Čeňkem Zlatníkem. Nasledujú medailóny ďalších štyroch osobností: Rudolf Batěk (napísal Zdeněk Jonák), Jiří Heřt (napísal Čeněk Zlatník), Václav Hořejší, Jiří Grygar a nakoniec i Věra Nosková (napísal Čeněk Zlatník).

Pred záverom nasledujú tri texty, v ktorých autorka popisuje vlastné skúsenosti s iracionalitou. Najskôr je to článok o kurze holotropného dýchania a potom tri novinárske zážitky s ponáraním do minulých životov.

V závere knihy Věra Nosková upozorňuje na zradnosť slova iracionálny. Nezamlčuje, že „Iracionální pochody v našem mozku jsou zdrojem našeho lidství, bez nich bychom byli jako roboti. Patří k nim emoce, sny, fantazie, nepragmatický altruismus...“ Potom vysvetľuje, že moderný skeptik brojí proti pochabej iracionalite, „...která se projevuje v ochotě věřit kdejakému klamu, řečem, věcem a jevům, které jsou na štíru s realitou, v rozporu s přírodními zákony.“ Skeptici to podľa nej robia preto, že „...spojenectví lži, výmyslu, hrabivosti, podvodu a pošetilosti s hloupostí, lhostejností a nepozorností nevede na scestí jen jednotlivce, ale celé kultury a civilizace.“

Kniha je venovaná pamiatke profesora Jiřího Heřta a je dielom viacerých autorov, čo vyplýva z faktu, že boli použité zdroje Sisyfa, ktoré zostavila a editovala spoluautorka Věra Nosková. Kniha je ilustrovaná fotografiami zachytávajúcimi aktivity spolku a osobnosti Sisyfa. Napriek názvu knihy nie je táto určená len záujemcom o skepticizmus a o činnosť Sisyfa. Môže byť zaujímavá a užitočná pre každého, kto po nej siahne.

Prečítal som si recenziu knihy od Jana Lukavca na iLiteratura.cz a mám pocit, že Lukavec čiastočne manipuluje s tým, ako a o čom sa v knihe píše. Zvlášť vypuklo to na mňa pôsobí z posledného odseku jeho recenzie. Zrejme mu prekážajú autorkine poznámky k náboženskej viere, lebo na ne reagoval vo svojej recenzii dotknuto a odbočil aj mimo rámec knihy, keď napísal: (Mimochodem postavy „postižené“ náboženskou víru autorka velmi nelichotivě vykreslila ve své knize. Ještě se uvidí: tři příběhy o dvou mužích a jedné krásce.) Nechcem však čitateľa manipulovať. Recenziu si môže prečítať na internete: (https://goo.gl/02rvz4)

F. Jedinák ■

Islam a kresťanstvo

I. Poljak: Islam and christianity

Abstract:

Islam a náboženstvo. Bratislava : LUČ. Ústav dejín kresťanstva. 2016.

V roku 2000 vyšla v Taliansku zaujímavá brožúrka Islam a kresťanstvo, v ktorej sa jej autor Davide Righi snažil poukázať na problémy, ktoré prinášajú do talianskej spoločnosti stále početnejšie skupiny migrantov vyznávajúce moslimské náboženstvo.

Na s. 5 úvodnej kapitoly píše: *„Je potrebné, aby sme získali isté, a to nielen povrchné vedomosti o islame, či už ide o obsah jeho učenia alebo jeho zámery a pravidlá správania.“* Podľa slov samotného autora predložený text predstavuje „dialektickú konfrontáciu islamu a kresťanstva“.

Tento autor už pred viac ako 15-timi rokmi, dávno pred súčasným invazívnym prílivom migrantov do Európy, predovšetkým z krajín Blízkeho a Stredného Východu, poukazoval na to, aké nebezpečenstvo hrozí európskej civilizácii.

Spomínaná útla knižka, za to však zaujímavá pre každého čitateľa bez osobitných nárokov na obsiahlejšie znalosti problematiky, vyšla v roku 2016 v slovenskom preklade. Hoci je určená predovšetkým tým, ktorí vykonávajú pastoráciu, má čo povedať prakticky každému, komu nie je ľahostajná budúcnosť nášho kontinentu.

Podstatnú časť publikácie (s. 15-26) tvorí stať, kde autor pomerne podrobne vysvetľuje rozdiely medzi islamským a kresťanským náboženstvom.

V kapitole *Súčasná situácia* sa hovorí o konkrétnych vzťahoch medzi rímskokatolíckou cirkvou a islamskou vierou (náboženstvom). Z textu je zrejmé, že príliv prisťahovalcov z moslimských krajín nie je fenoménom posledných rokov, ale stal sa problémom, konkrétne pre Taliansko, už dávno, minimálne od roku 2000, keď kniha po prvýkrát vyšla. Vzhľadom na skutočnosť, že počet migrantov predovšetkým v západnej Európe neustále narastá, dochádza stále k ich intenzívnejším kontaktom s domácim obyvateľstvom. Takáto situácia kladie neobvyklé nároky na rímskokatolícke farnosti, ktoré by na tento stav mali byť pripravované.

Kapitola *Zmeny migrácie z moslimských krajín v Európe* (s. 27-28) nepriná ša nijaké nové pohľady na príčiny súčasného stavu a hovorí viac-menej o notoricky známych faktoch. Hlavnou príčinou dnes už ťažko kontrolovateľného prílivu prisťahovalcov do Európy bola situácia na trhu práce, keď sa zdalo výhodné zamestnávanie pracovnej sily zo zahraničia v porovnaní s domácou pracovnou silou. V čase keď migranti z mimoeurópskych krajín v zvýšenej miere obsadzovali pracovné miesta v štátoch západnej Európy sa predpokladalo, že ich zamestnávanie bude mať prechodný charakter. Tieto možnosti, ktoré sa ponúkali prisťahovalcom prevažne z moslimských krajín mali za následok, že stále viacej ich prichádzalo do Európy ako „krajiny zasľúbenej“, ktorá by im poskytla výhodnejšie pracovné príležitosti a lepšie podmienky pre život ich rodín.

Otvorene treba priznať, že došlo k závažnému pochybeniu zo strany európskych politikov a ekonomických expertov, ktorí nesprávne vyhodnotili súčasnú situáciu, čo závažne ovplyvnilo strategické plánovanie budúcnosti.

Za obsahovo zaujímavú možno považovať kapitolu *Prisťahovalectvo a cirkevné spoločenstvá* (s. 27-28). Autor otvorene priznáva, čo je pre mnohých obyvateľov Európy verejným tajomstvom: Skupiny prisťahovalcov prevažne z islamských krajín nemajú záujem o pozitívnu integráciu do

spoločenského systému, aký vládne v Taliansku. Naopak, a to vidíme predovšetkým v ostatných rokoch, keď sa počty imigrantov prakticky v celej Európe zvyšujú. Stále hlasnejšie sa dožadujú, aby európske obyvateľstvo prijímalo ich kultúrny model a spôsob života. V súvislosti s tým sa vynára celá plejáda problémov právneho charakteru. Mnohí imigranti uzatvárajú zmiešané manželstvá a zakladajú rodiny . Partneri žien s kresťanským vierovyznaním nie sú ochotní rešpektovať postavenie ženy v duchu európskeho právneho systému. *„V niektorých prípadoch problémy zmiešaného islamsko-kresťanského páru môžu byť veľmi veľké pre európsku manželku, najmä ak sa rodina usadí v moslimskej krajine, kde žena nepozná kultúrny kontext a kde sa musí začleniť, či už z lásky alebo je k tomu donútená.“* (s. 35)

Posledné kapitoly knihy (s. 32-36) sú určené duchovným talianskych diecéz. Autor sa im snaží dávať akýsi návod, ako zvládať novú situáciu, keď sa objavuje naliehavá potreba riešenia vzájomných vzťahov medzi katolíkmi a moslimami.

Je naivné sa domnievať, ako to vidíme v predstave autora a zrejme aj mnohých predstaviteľov cirkevnej hierarchie, že intenzívna a kvalitná pastoračná práca v katolíckych komunitách pomôže vyriešiť to, čo sa nedarí oficiálnym inštitúciám s celým štábom dobre platených úradníkov Európskej Únie.
Ivan Poljak ■

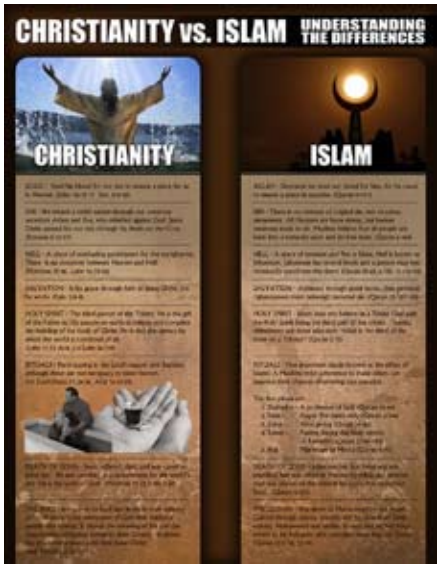

Vtipy J. V. Stalina

Jokes of J. V. Stalin

Abstract:
Jokes of J. V. Stalin which circulate to this day in Russian society.

V ruskej spoločnosti dodnes kolujú vtipy, ktoré sú pripisované J. V. Stalinovi. Pre hodnotenie tejto osobnosti nemajú veľký, ale iba okrajový význam. Ak sú však pravdivé, mohli by svedčiť o tom, že autor, ktorému sa pripisujú, mal vyhranený cit a zmysel pre vtip.

Uverejňujeme na okraj textu M. Horáckeho Josif Visarionovič Stalin (1879-1953), ktorý je v č. 1/2016, s. 29-34.

Podľa spomienok súčasníkov bol Josif Stalin mimoriadne duchaplný človek. Charakteristické situácie opísal vo svojich spomienkach jeden zo Stalinových ochrankárov A. Rybin.

● Počas ciest sprevádzal Stalina často ochrankár Tukov. Sedel na prednom sedadle vedľa šoféra a mal vo zvyku počas cesty zaspávať. Niekto z členov Politbyra, ktorý cestoval so Stalinom na zadnom sedadla sa spýtal:

– Súdruh Stalin, ja nechápem, kto z vás koho chráni?

– Čo len to, – odvetil Jozef Visarionovič, – on mi ešte do plášťa strčil svoju pištoľ, vraj zoberte, pre každý prípad!

● Raz Stalinovi hlásili, že maršal Rokosovský má milenku, známu krásavicu - herečku Valentínu Serovovú. Čo s ním budeme robiť? Stalin vybral z úst fajku, chvíľu premýšľal a povedal:

– Čo budeme, čo budeme... závidieť budeme!

● Stalin sa prechádzal s prvým tajomníkom ÚV Gruzínska A. I. Mgeladzem po alejach kuncevskej dače a hostil ho citrónmi, ktoré vypestoval sám vo svojom citronáriu.

– Skúste, tu vyrástli, pod Moskvou! A tak niekoľkokrát, počas rozhovoru o iných témach:

– Skúste, dobré citróny!

Nakoniec spoločníkovi svitlo:

– Súdruh Stalin, sľubujem vám, že o sedem rokov Gruzínsko zásobí krajinu citrónmi a nebudeme ich dovážať spoza hraníc.

– Chvála bohu, dovtípil sa! – povedal Stalin.

● Počas rozhovorov bol spor o povojnovom usporiadaní hraníc a Churchil povedal:

– Ale Ľvov nikdy nebol ruským mestom!

– A Varšava bola, – zareagoval Stalin.

● Počas vojny prišli vojská pod velením I. Ch. Bagramiana k Baltu ako prvé. Generál osobne nabral do fľaše vodu z Baltického mora a prikázal svojmu pobočníkovi letieť s ňou do Moskvy k Stalinovi. Lenže kým ten letel, Nemci protiútokom vytlačili Bagramiana z baltického pobrežia. V čase príletu pobočníka už o tom boli v Moskve informovaní, ale pobočník to nevedel, v lietadle nebolo rádio. Pobočník vstúpil do kancelárie k Stalinovi a hrdo hlásil:

– Súdruh Stalin, generál Bagramian vám posiela vodu z Baltiku! Stalin vzal fľašu, obracal ju chvíľu v dlaniach, vrátil ju pobočníkovi a odvetil:

– Daj ju späť Bagramianovi a povedz, nech ju vyleje tam, kde ju nabral.

● Rôzni ľudia, ktorí mali možnosť pozerať filmy so Stalinom rozprávali veľa epizód na túto tému. Tu je jedna z nich. V roku 1939 pozerali film *Vlak ide na východ*. Film za veľa nestál: vlak ide, zastavuje...

– Aká je to stanica? – Spýtal sa Stalin.

– Demjanovka.

– Tak tu vystúpim, povedal Stalin a vyšiel zo sály.

● Počas vývoja automobilu Pobieda - Víťazstvo plánovali, že sa auto bude volať Rodina – Vlasť. Keď sa o tom dozvedel Stalin, ironicky sa spýtal: Nuž, a koľko bude Vlasť stáť? Názov automobilu hneď zmenili.

● Na post ministra uhoľného priemyslu navrhli riaditeľa jednej šachty A. F. Zasjaďka. Niekto zaprotestoval: Dobre, ale preháňa to s pitím alkoholu. Stalin prikázal pozvať Zasjaďka k sebe. Začal s ním diskutovať a navrhol vypiť si.

– S radosťou – povedal Zasjaďko a nalial pohár vodky: – Na vaše zdravie súdruh Stalin! – vypil a pokračoval

v rozhovore.

Stalin trochu odpil a pozorne sledujúc navrhol vypiť ďalší. Zasjaďko vypil druhý pohár bez klipnutia oka. Stalin navrhol tretí, ale Zasjaďko odtisol svoj pohár a povedal:

– Zasjaďko pozná mieru.

Na zasadaní politbyra, keď opäť prišla na rad otázka o kandidatúre ministra a opäť bolo oznámené prílišne pitie alkoholu navrhovaného kandidáta Stalin chodiac s fajkou povedal:

– Zasjaďko pozná mieru!

Zasjaďko bol na čele sovietskeho uhoľného priemyslu veľa rokov.

● Raz sa jeden generálplukovník obrátil s osobnou prosbou na Stalina:

– Z Nemecka som si zobral nejaké veci, ktoré ma zaujímali, ale na kontrolnom stanovišti mi ich zadržali. Ak je to možné, prosil by som, aby mi ich vrátili – povedal.

– Je to možné. Napíšte žiadosť, ja napíšem príkaz – odvetil Stalin.

Generálplukovník vytiahol z vrecka vopred pripravenú žiadosť. Stalin napísal príkaz. Prosebník začal srdečne ďakovať.

– Netreba ďakovať – poznamenal Stalin.

Po prečítaní príkazu napísaného na žiadosti: Vráťte plukovníkovi jeho haraburdy. J. Stalin, sa generál obrátil na najvyššieho:

– Súdruh Stalin, je tu chyba. Nie som plukovník, som generálplukovník.

– Nie, všetko je správne, súdruh plukovník, – odvetil Stalin.

● Admirál I. Isakov bol od r. 1938 námestníkom ľudového komisára vojnového loďstva. V r. 1946 mu zavolal Stalin a povedal, že je návrh vymenovať ho za náčelníka Hlavného štábu námorníctva, ktorý v tom roku premenovali na Hlavný štáb vojenského námorníctva.

Isakov odvetil:

– Súdruh Stalin, musím vám oznámiť, že mám vážnu nevýhodu; mám amputovanú jednu nohu.

Nasledovala otázka – To je jediná nevýhoda, ktorú považujete za nevyhnutné hlásiť?.

– Áno – potvrdil admirál.

– Boli sme zvyknutí na náčelníka štábu bez hlavy. A všetko bolo v poriadku, pracoval. Vy nemáte iba nohu, to nie je nič strašné – uzavrel Stalin.

● V prvom povojnovom roku minister financií A. Zverev znepokojený vysokými honorármi viacerých známych spisovateľov pripravil zodpovedajúcu správu a predložil ju Stalinovi.

– Teda, ukazuje sa že máme u nás spisovateľov milionárov? Znie to hrozne, súdruh Zverev? Spisovatelia milionári! – spýtal sa Zvereva Stalin, ktorý si ho dal zavolať.

– Hrozne, súdruh Stalin, hrozne – potvrdil minister.

Stalin posunul k ministrovi zložku so správou, ktorú mu pripravil:

– Hrozné, súdruh Zverev, že máme tak málo spisovateľov milionárov! Spisovatelia sú pamäť národa. A čo napíšu, ak budú žiť z ruky do úst?

● Na jeseň v r. 1936 sa na Západe šírili fámy, že Stalin zomrel na následky vážnej choroby. Charles Nitter, korešpondent agentúry Associated Press sa vybral do Kremľa, kde odovzdal pre Stalina list v ktorom prosil potvrdiť, alebo vyvrátiť túto fámu.

Stalin bezodkladne žurnalistovi odpovedal: Vážený Pane! Pokiaľ mi je známe zo správ zahraničnej tlače už dávno som opustil tento hriešny svet a premiestnil som sa na druhý svet. Nakoľko informáciám zahraničnej tlače nemožno nedôverovať, ak nechcete byť vymazaný zo zoznamu civilizovaných ľudí, potom vás prosím týmto informáciám veriť a nerušiť môj odpočinok v tichu onoho sveta.

● Raz sa zahraniční novinári spýtali Stalina:

– Prečo je na erbe Arménska zobrazený Ararat, veď nie je na území Arménska?

Stalin odpovedal:

– Na erbe Turecka je zobrazený polmesiac a tiež nie je na území Turecka.

● Keď ľudového komisára pre poľnohospodárstvo Ukrajiny pozvali na politbyro, spýtal sa:

– Ako mám referovať krátko, alebo podrobne?

– Ako chcete, môžete krátko, môžete podrobne, ale pravidlo je tri minúty, odvetil Stalin.

● Vo Veľkom divadle pripravovali novú inscenáciu opery Ivan Susanin. Členovia komisie na čele s predsedom Boľšakovom si ju vypočuli a rozhodli, že je nutné odstrániť finále „Sláva ruskému ľudu!“: je to cirkevníctvo, patriarchálny prežitok ... Hlásili Stalinovi.

– Urobíme to inakšie: finále necháme a Boľšakova odstránime, – odvetil Stalin.

● Keď sa rozhodovalo čo robiť s nemeckou námornou flotilou Stalin navrhol podeliť ju. Churchill dal protinávrh – potopiť.

Stalin odpovedal: Nuž vy svoj podiel potopte.

● Stalin prišiel do divadla na predstavenie. Vítal ho Stanislavskij a podávajúc mu ruku predstavil sa svojim skutočným priezviskom:

– Alexejev.

– Džugašvili – odvetil pri podávaní ruky Stalin a pobral sa k svojmu kreslu.

Zo stránky https://goo.gl/Y6yUgE *pripravil a preložil F. Jedinák.* ■

J. V. Stalin

Z nových kníh

Review of new books

Biskup Ján Vojtaššák. Životopis a svedectvá. Zost. P. Jurčaga, M. Majda, M. Cimbala.
Spišská Kapitula : Biskupský úrad Spišská Kapitula 2016, 82 s.
Životopis diecézneho biskupa spišskej rímskokatolíckej diecézy J. Vojtaššáka (1977-1965).

DAWKINS, R.: Magie reality. Jak víme, co je skutečně pravdivé.
Dostupné na: https://goo.gl/Z4EORQ.

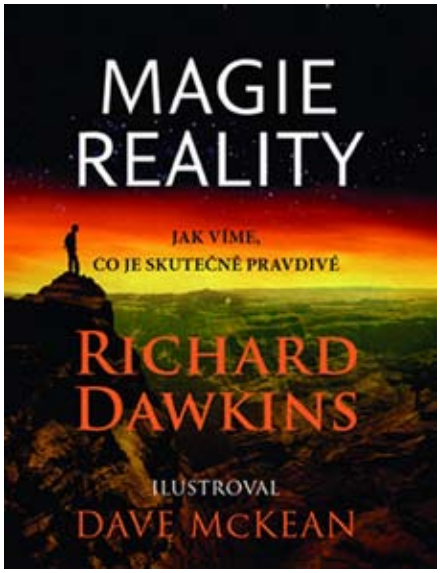

GAJDOŠ, P.: Ako sa mení vidiek na Slovensku.
Bratislava : Sociologický ústav SAV 2015, 292 s.
Výsledky sociologického výskumu, ktorým sa zisťovali vývinové zmeny vidieka od r. 1990.

GILLILAND, B.: Ako vybudovať vesmír. Z angl. orig. prel. M. Galádová
Bratislava : Ikar 2015. 1. vyd., 224 s.
Humorné texty jednoduchým spôsobom vysvetľujúce vznik vesmíru od veľkého tresku až po jeho koniec.

Katolícka cirkev a Židia na Slovensku v 19. storočí. Zost. M. Spišiaková.
Trnava : Spolok sv. Vojtecha – VOJTECH 2015, 101 s.
Zborník z medzinárodnej konferencie (Bratislava 21. 10. 2014).

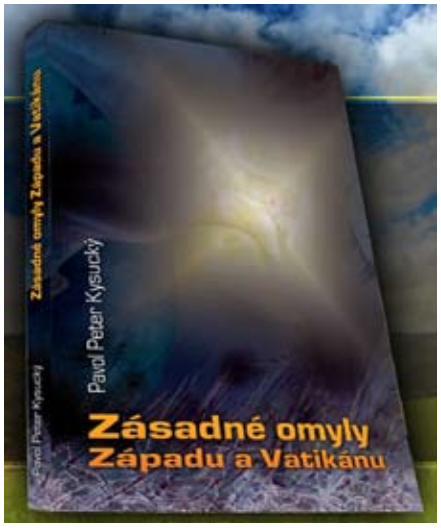

KYSUCKÝ, P. P.: Zásadné omyly Západu a Vatikánu.
Skalka n. V. Intesena 2015, 272 s.
Nová koncepcia moci a ekonomiky Slovanov závislá od duchovnej úrovne.

LE BON, G.: Psychológia davov.
Z franc. orig. prel. E. Ošvarthová.
Bratislava : Eko-konzult 2016, 160 s.
Publikácia francúzskeho sociológa (1841-1931) o zmene v správaní jednotlivcov, ak sa stanú súčasťou davu.

MATUŠKA, A.: O duchovnom kolaborantstve. Zost. S. Matuška.
Bratislava : Marenčin PT 2015, 1. vyd., 221 s.
Výber zo statí a esejí literárneho vedca (1910-1975), v ktorých charakterizuje slovenskú spoločnosť.

MATUŠKA, A.: Medzi spisovateľmi našej minulosti.

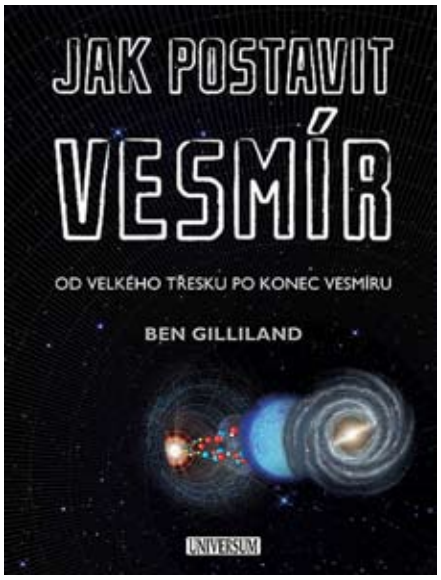

Bratislava : Marenčin PT 2015, 1. vyd. 204 s.
Eseje o slovenských spisovateľoch (M. Kukučín, M. Rázus, L. Novomeský, Timrava a. i.),

Stručný katolícky teologický slovník. Zost. J. Ďurica SJ.
Trnava : Dobrá kniha 2015, 150 s.
Slovník slúži na zoznámenie sa so základnými teologickými pojmami.

Slovensko a Slováci vo víre druhej svetovej vojny. Vojenské dejiny Slovenska 1939-1945 slovom a obrazom.
Bratislava : Pro Militaria Historica

2015, 1. vyd., 193 s.
Vedecko-populárna monografia o vojenských dejinách Slovenska.

VIŠŇOVSKÝ, E.: Richard Rorty a zrkadlo filozofie.
Bratislava : Kalligram 2015, 355 s.
Monografia o kľúčovom diele. Filozofia a zrkadlo prírody amerického mysliteľa Richarda Rortyho (1931-2007).

Vôňa vedy. Zost. K. Matejíčková. Ilustr. A. Janitor, M. Kundrát, M. Miterpáková a i. Foto K. Bíliková, V. Fecko, Ľ. Kováč a i.
Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej 2015, 119 s.
Vedecké príspevky z rôznych oblastí (včely, jaskyne, palivá, syntetické farbivá i.).
redakcia ■

Protižidovské (rasové) zákonodarstvo a jeho realizácia na Slovensku v rokoch 1939-1945

Anti-Semitic legislation and its implementation in Slovakia in 1939-1945

prof. JUDr. PhDr. Ladislav Hubenák, DrSc.

Autor Ladislav Hubenák

4. časť / Part 4

b) Verejné služby, vojsko a pracovná služba

Okrem útokov na majetok vyčlenenej skupiny osôb, okrem opatrení proti židovskému obyvateľstvu v hospodárskej oblasti, ďalšími početnými predpismi, obmedzovala a postupne vyraďovala štátna moc Židov aj z verejného života, dochádzalo k obmedzovaniu a negovaniu právnej osobnosti Židov v osobných, obchodno-právnych, majetkových a verejnoprávnych vzťahoch. Riešenie židovskej otázky podmienilo vylúčenie Židov z riadenia štátu, teda ich vylúčenie z verejných služieb.

Vládne nariadenie č. 74/1939 Sl. z. zo dňa 24. apríla 1939 o vylúčení Židov z verejných služieb, ktoré nadobudlo účinnosť 26. apríla, stanovilo v § 1, že Žid nesmie byť zamestnaný štátom, verejnými samosprávnymi korporáciami a verejnými ustanovizňami vôbec, počítajúc do toho aj nositeľov verejnoprávneho poistenia a sprostredkovateľne práce, a to ani ich alebo nimi spravovanými alebo dotovanými ústavmi, podnikmi, fondmi a zariadeniami, vynímajúc židovské kultové, kultúrne a sociálno-zdravotné ustanovizne.

Žid nesmel byť ustanovený za znalca, odhadcu, tlmočníka, sudcu – laika alebo funkcionára akýchkoľvek verejnoprávnych korporácií, základín a ústavov, počítajúc do toho aj živnostenské spoločenstvá a obchodné grémiá. Židia, ktorí boli v pracovnom pomere alebo vo funkcii podľa § 1, mali byť prepustení najneskôr do 1. januára 1940. Podobné pokyny obsahuje vyhláška Ministerstva vnútra a Ministerstva pravosúdia č. 122/1939 Sl. z. z 16. mája 1939 a obežník Ministerstva vnútra podriadeným úradom zo 6. júla 1939. (SNA. MV č. 7922/1941. kr. 135. Cyklostyl.) Vylúčenie Židov z verejných podnikov označil denník Slovák za vec zásadného významu. (Slovák č. 157, 12. 7. 1939.)

Nariadenie č. 143/1941 Sl. z. 28. júna 1941 o vylúčení Židov z verejných služieb, o ich odškodnení a o úprave niektorých personálnych pomerov štátnych a verejných zamestnancov – Židov a ich pozostalých, doplnilo predchádzajúci predpis v tom zmysle, že Žid nemôže byť ustanovený ani za konkurzného správcu v súdnom alebo inom konaní, poručníka a opatrovníka, okrem ustanovenia za poručníka a opatrovníka pre poručenca alebo opatrovanca Žida (§ 1, ods. 2). V druhej časti nariadenia je podrobne upravené aj odškodné Židov prepustených z verejných služieb a v tretej časti upravená zmena niektorých ustanovení o odpočivných a zaopatrovacích platoch, podľa ktorého boli starobné, vdovské a sirotské penzie štátnych penzistov – Židov znížené o 30 %.

Uvedené ustanovenia prevzal aj Židovský kódex a doplnil ich tým, že Židia nemajú volebné právo a nie sú voliteľní do Snemu Slovenskej republiky, ani do orgánov verejnoprávnych korporácií. Tento zákaz sa vzťahoval aj na židovských miešancov (§ 12).

V § 13 Kódex stanovil, že Žid nemôže byť členom Hlinkovej gardy, Hlinkovej mládeže, Freiwillige Schutztaffel a Deutsche Jugend. Funkcionárom strán, prípadne dôstojníkom alebo poddôstojníkom uvedených organizácií nemohol byť ani židovský miešanec; ani nežidovský manžel Žida.

V súlade s vládnym nariadením č. 74/1939 z 24. apríla 1939 o vylúčení Židov z verejných služieb sa postupovalo aj vo vládnom nariadení č. 150/1939 Sl. z. 21. júna 1939 o úprave vojenskej povinnosti Židov, ktoré hovorí, že všetci Židia, a to dôstojníci, rotmajstri a mužstvo, sa preraďujú z vojenskej prezenčnej služby na čas ich povinností k nej do osobitných pracovných útvarov (§ 1). Židia, záložníci, ktorí sú povinní na cvičenie v zbrani, zaradia sa do pracovných táborov (§ 2). Židia prepustení z vojenskej služby by podľa nariadenia č, 74/1939 Sl. z. o vylúčení Židov z verejných služieb boli preradení na čas jej trvania do osobitných pracovných táborov, nesmeli nosiť vojenskú rovnošatu, ani používať označenie vojenských hodností (§ 4).

Podľa vládneho nariadenia č. 230/1939 Sl. z. z 19. septembra 1939 Židia prepustení z vojenskej služby a Židia všetkých vojenských kategórií v zálohe, boli pozbavení vojenských hodností (§ 4). Podľa výnosu MNO č. 207.030 Dôv/1.osob.1939 príslušníci pracovných útvarov boli označení 5 cm širokou modrou páskou na pravom zálaktí, nosili vojenskú rovnošatu bez označenia hodnosti a bez výložiek a rukávových odznakov. Nesmeli nosiť pobočnú zbraň, rôzne odznaky a vyznamenania, pôžitky dostávali ako mužstvo bez hodností, mali zakázaný akýkoľvek styk s civilným obyvateľstvom.

Branný zákon Slovenskej republiky č. 20/1940 Sl. z.

18. januára 1940 znamená zásadnú zmenu v doterajšom ponímaní brannej povinnosti občana a definitívne riešil aj otázku brannej pohotovosti Židov. Nový zákon priniesol novotu oproti dovtedajšiemu stavu v tom, že do brannej sústavy zaradil aj pracovnú povinnosť občianstva. Podľa § 38 branného zákona Cigáni a Židia nemohli byť príslušníkmi brannej moci, vojenskými osobami a mali konať práce v osobitných skupinách. Odvodná povinnosť a trvanie prezenčnej služby a záložných cvičení a pod. sa vzťahovali aj na Židov. Židia boli prepustení z brannej moci bez ponechania nadobudnutých hodností a viedli sa v osobitných zoznamoch. (ZAVACKÁ, K,: Protižidovské zákony a právne normy v brannej politike slovenského štátu. In: Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945. VI. robotný prápor. Zborník materiálov z medzinárodného seminára Bratislava 1995. Banská Bystrica 1996, s. 15-18; ŠIMUNIČ, P.: Vznik, organizačný vývoj a činnosť pracovných jednotiek a útvarov slovenskej armády. In: Tamtiež, s. 25-37.)

V správe branného a ústavnoprávneho výboru sa toto ustanovenie zdôvodňovalo uplatnením zásad modernej biológie a sociológie. Branný zákon sa snaží „aby sa dosiahlo zatlačenie nežiaducich vplyvov vo verejnom, hospodárskom a spoločenskom živote. Preto branný zákon Cigánov a Židov zaraďuje do osobitných pracovných skupín bez pracovného pomeru, čím sú vylúčení z účasti na zhodnotení, spočívajúcom na mravnej zásade – čestnej služby, na ktorej sa zakladá tento branný zákon.“ Spravodajca zdôraznil, že „podľa kresťanskej ideológie, na ktorej okrem národnostného princípu náš štát spočíva, právo neznehodnocuje, ale zošľachťuje jednotlivca a dáva mu právo na život.“

Keďže pojem Cigán nebol právne presne určený, bola navrhnutá rezolúcia, v ktorej sa žiadala vláda Slovenskej republiky, aby predložila návrh zákona na vyriešenie pojmu Cigán. Branný výbor bol toho názoru, že pod pojmom Cigán treba rozumieť kočovný cigán, nie však takí príslušníci tejto rasy, ktorí „žijú zriadeným spoločenským životom, sú na osoh národnej pospolitosti a hlásia sa za príslušníka slovenského národa“. Poslanec V. Horák v rozprave zdôraznil, že branným zákonom sa do armády zavádza kresťanská a vlastenecká výchova. Nový zákon prináša novotu proti doterajšiemu stavu tým, že do brannej sústavy zaraďuje aj pracovnú povinnosť občianstva. (Tesnopisecké zprávy SSR 1940. 23. zasadnutie 18. januára 1940.)

Nariadenie s mocou zákona č. 130/1940 Sl. z. z 29. mája 1940 o dočasnej úprave pracovnej povinnosti Židov a Cigánov stanovilo namiesto brannej výchovy (zákon č. 184/1937) povinnosť vykonávať práce v prospech obrany štátu, ktoré malo určiť Ministerstvo národnej obrany (§ 1). Pracovná povinnosť mala trvať dva mesiace v roku. Tým osobám, ktoré si uhradili zaopatrovacie výdavky, sa skracovala na jeden mesiac (§ 3). Výdavky na prípravné práce spojené s organizovaním pracovných táborov pre Židov v roku 1940 a 1941 mala uhradiť Ústredná kancelária ortodoxných židovských obcí na Slovensku spolu so Zväzom židovských náboženských obcí „Ješurun“ z príspevkov, ktoré sa mali určiť povolaným na prácu podľa ich majetnosti (§ 5). Rodinným príslušníkom osôb konajúcim pracovnú povinnosť a odkázaným na ich výživu sa mohol poskytnúť štátny príspevok.

Doplnenie ustanovení tohto nariadenia prinieslo nariadenie č. 153 Sl. z. zo 4. júla 1941 o pracovnej príležitosť, resp. organizuje prácu a určuje pracovné podmienky (§ 1).Týmito prácami sa povinnosti Židov, ktoré stanovilo, že Židia vo veku od 18 do 60 rokov sú povinní konať práce, ktoré im prikáže Ústredný úrad práce. Pre osoby podliehajúce tejto povinnosti úrad zaobstaráva pracovnú príležitosť, resp. organizuje prácu a určuje pracovné podmienky (§ 1). Týmito prácami sa nezakladá pracovný (služobný) pomer a osoby ich vykonávajúce, nepodliehajú verejnoprávnemu poisteniu (§ 2).

Tieto ustanovenia prevzal aj Židovský kódex, v ktorom sa úprava pomeru Židov k armáde upravila a spresnila v ustanovení § 15, že dôstojníkom a poddôstojníkom brannej moci a žandárstva nesmel byť ani židovský miešanec. § 22 rozšíril povinný vek na prácu od 16 do 60 rokov a preniesol kompetenciu z Ústredného úradu práce na Ministerstvo vnútra.

Dňa 26. marca 1943 bol prijatý nový branný zákon č. 30 Sl, z., ktorý reagoval na nový právny stav a v § 38 vylúčil Židov z brannej povinnosti. Spravodajca ústavnoprávneho výboru dr. A. Hudec uviedol, že v súlade s doterajším právnym stavom § 38 vylučuje Židov z brannej povinnosti. Tento postup logicky vyplýva zo zásady vyslovenej v § 1 osnovy, podľa ktorej služba v brannej moci je čestnou službou národu. „Bolo by proti mravnej zásade čestnej služby, keby Židia mali byť príslušníkmi brannej moci.“ Namiesto toho pracujú Židia v pracovných strediskách, ktoré sú v správe Ministerstva vnútra.

Ustanovenia týkajúce sa postavenia Židov v slovenskej armáde sú výsekom z celku právneho systému, deklarujúceho totalitný fašistický politický systém slovenského štátu, ktorý sa staval proti všetkým princípom demokracie a humanity.

Novotou však je ustanovenie tohto paragrafu, pokiaľ ide o postavenie Cigánov. Cigáni sú aj naďalej vylúčení z konania služby vo vojenských jednotkách, ale vylučovať ich z brannej moci vôbec sa ukázalo byť nevhodné, a preto Cigánom sa ponechala možnosť konať službu v osobitných skupinách v rámci Pracovného zboru. Ich vylúčenie zo služby vo vojenských jednotkách aj naďalej zostalo nezmenené. (KRALČÁK, P.: Špecifiká vojenskej služby Rómov v slovenskej armáde 1939-1945.In: Slovenská republika 1939-1945, c. d., s. 273.)

Pokračovanie v nasledujúcom čísle. ■

Ocenenia humanistov

Deň humanistov 2016